

Delovno gradivo – osnutek (februar 2021)

**Predlog Resolucije o nacionalnem programu za enake
možnosti žensk in moških
do 2030**

Gradivo

še

ni

medresorsko

usklajeno!

Kazalo

Kazalo.....	2
1. Uvod.....	5
1.1. Namen in cilji nacionalnega programa.....	6
1.2 Institucionalni okvir	8
1.3 Priprava in izvajanje nacionalnega programa	10
1.4 Mednarodne in evropske zaveze.....	12
1.5. Nacionalni strateški dokumenti.....	20
1.6. Izvedene dejavnosti in napredek v obdobju prejšnjega nacionalnega programa 2015-2020 na posameznih tematskih področjih	28
1.7. Ključni izzivi in usmeritve v obdobju novega nacionalnega programa 2021-2030 na posameznih tematskih področjih	30
1.8. Finančni okvir.....	33
2. Tematska področja	34
2.1. Odpravljanje neenakosti med spoloma pri zaposlovanju in zagotavljanje enake ekonomske neodvisnosti žensk in moških.....	34
2.1.1 Vsebinski opis problematike.....	34
2.1.2 Stanje v Sloveniji	36
2.1.3 Cilji, ukrepi in kazalniki	38
2.2. Zmanjšanje neenakosti žensk in moških v vzgoji, izobraževanju, znanosti in športu ter preseganje spolnih stereotipov na vseh področjih.....	43
2.2.1 Vsebinski opis problematike.....	44
2.2.2 Stanje v Sloveniji	45
2.2.3. Cilji,ukrepi in kazalniki	46
2.3 Izboljšanje zdravja in zmanjšanje neenakosti v zdravju med ženskami in moškimi	49
2.3.1 Vsebinski opis problematike.....	49
2.3.2 Stanje v Sloveniji	50

2.3.3 Cilji, ukrepi in kazalniki	52
2.4 Preprečevanje in boj proti vsem oblikam nasilja nad ženskami	57
2.4.1 Vsebinski opis problematike	57
2.4.2 Stanje v Sloveniji	59
2.4.3 Cilji, ukrepi in kazalniki	61
2.5 Spodbujanje uravnotežene zastopanosti žensk in moških pri odločanju	65
2.5.1 Vsebinski opis problematike	65
2.5.2 Stanje v Sloveniji	66
2.5.3 Cilji, ukrepi in kazalniki	67
2.6 Spodbujanje enakosti spolov in uresničevanja pravic žensk po svetu	69
2.6.1 Vsebinski opis problematike	69
2.6.2 Stanje v Sloveniji	71
2.6.3 Cilji, ukrepi in kazalniki	72
4. Viri	76

KRATICE

APZ	Aktivna politika zaposlovanja
ARRS	Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije
CIP	Center za izobraževanje v pravosodju
CPI	Center za poklicno izobraževanje
CSD	Center za socialno delo
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
EIGE	Evropski inštitut za enakost spolov
FRA	Agencija EU za temeljne pravice
FDV	Fakulteta za družbene vede
IKT	Informacijsko-komunikacijske tehnologije
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MOD	Mednarodna organizacija dela
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MNZ-P	Ministrstvo za notranje zadeve – Policija
MO	Ministrstvo za obrambo
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MI	Ministrstvo za infrastrukturo
MZ	Ministrstvo za zdravje
MP	Ministrstvo za pravosodje
MK	Ministrstvo za kulturo
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MOM	mednarodne operacije in misije
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NVO	Nevladne organizacije
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OZN	Organizacija Združenih narodov
STEM	naravoslovje, tehnika, inženirstvo in matematika
SURS	Statistični urad RS
UN	Urad za narodnosti
UOIM	Urad za oskrbo in integracijo beguncev
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

1. Uvod

Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških do 2030 (v nadaljnjem besedilu: ReNPEMŽM 2030) je strateški dokument, ki določa cilje in ukrepe ter ključne nosilce politik za uresničevanje enakih možnosti žensk in moških na posameznih področjih življenja v Republiki Sloveniji za obdobje od 2021 do 2030. Spodbujanje in ustvarjanje enakih možnosti je predvsem naloga vlade in ministrstev, ki v okviru svojih pristojnosti vsako na svojem delovnem področju sprejemajo ukrepe za uresničevanje ciljev, opredeljenih v resoluciji. Novi programski dokument predstavlja celovit pregled vladnih (resornih) politik in ukrepov, ki vključujejo vidik spola oziroma enakost spolov kot horizontalno temo.

Neposredna pravna podlaga za pripravo in izvajanje nacionalnega programa je Zakon o enakih možnostih žensk in moških (Uradni list RS, št. 59/02, 61/07 – ZUNEO-A, 33/16 – ZVarD in 59/19; v nadaljnjem besedilu: ZEMŽM), ki v 15. členu določa, da mora nacionalni program opredeliti temeljne politike enakih možnosti, v katerih poleg obveznih vsebin, predpisanih za dolgoročne programske dokumente, posebej določi cilje ter ukrepe za doseg ciljev na posameznih področjih družbenega življenja, predvsem na področju delovnih razmerij, socialnega in zdravstvenega varstva, izobraževanja, družinskih razmerij, nasilja nad ženskami in zastopanosti obeh spolov v javnem življenju ter odgovornost za izvajanje ukrepov. Opredeliti mora tudi vsebino in nosilce periodičnih načrtov za izvajanje usmeritev in nalog iz nacionalnega programa na posameznih področjih družbenega življenja, podatke, ki se bodo v okviru dejavnosti državne statistike, anket ali mnenjskih raziskav zbirali, obdelovali, povezovali, shranjevali, analizirali in izkazovali ločeno po spolu; način spremljanja in poročanja o izvajanju nacionalnega programa ter okvirni obseg sredstev za izvedbo ukrepov iz nacionalnega programa ter način njihovega zagotavljanja.

V skladu z zakonsko določitvijo obveznih vsebin ReNPEMŽM 2030 določa cilje in ukrepe temeljnih politik enakih možnosti žensk in moških predvsem na naslednjih ključnih področjih družbenega življenja:

- delovna razmerja, družinska razmerja, socialno varstvo: odpravljanje vrzeli med spoloma in zagotavljanje enake ekonomske neodvisnosti žensk in moških;
- izobraževanje: zmanjšanje neenakosti žensk in moških ter preseganje stereotipnih družbenih vlog;
- zdravje: izboljšanje zdravja in zmanjšanje neenakosti v zdravju med moškimi in ženskami;
- nasilje nad ženskami: preprečevanje in boj proti vsem oblikam nasilja nad ženskami in dekleti;
- mesta odločanja: spodbujanje uravnotežene zastopanosti žensk in moških;
- zunanje zadeve: spodbujanje enakosti spolov in uresničevanje pravic žensk po svetu.

Na vsakem izmed šestih tematskih področij je podan opis vsebinske problematike (vsebinska izhodišča, ki izhajajo predvsem iz zavez EU in drugih temeljnih strateških usmeritev s področja enakih možnosti žensk in moških), predstavljeni podatki o stanju v zvezi s položajem žensk

in moških v družbi, opredeljeni temeljni cilji in ukrepi, ki jih bodo izvajali posamezni nosilci ukrepov, ter kazalniki.

Nosilci nalog so ministrstva in drugi organi, ki v sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za enakost spolov, to je v času sprejema dokumenta MDDSZ, skrbijo za uresničevanje ciljev in izvajanje ukrepov, opredeljenih v nacionalnem programu.

Posamezni ukrepi, opredeljeni v nacionalnem programu, so namenjeni izboljšanju manj ugodnega položaja tistega od spolov, ki je na katerem od navedenih področij v slabšem položaju, ter odpravljanju strukturnih ovir, ki ohranjajo in vzdržujejo obstoječe neenakosti. (Ne)enak položaj je razviden iz podatkov, razčlenjenih po spolu, ter izsledkov analiz, ki se osredotočajo na razlike oziroma neenakosti med spoloma. Napredek v zmanjševanju neenakosti med spoloma merijo različni kazalniki, ki so predstavljeni na koncu dokumenta. Za odpravljanje strukturnih neenakosti in doseganje dolgoročnih sprememb s ciljem doseganja enakosti spolov se uporablja strategija integracije načela enakosti spolov, ki zahteva sistematičen pristop pri oblikovanju, udejanjenju in vrednotenju področnih politik.

Pri pripravi nacionalnega programa smo sledili zlasti priporočilom, strateškim usmeritvam ter ciljem, ukrepom in kazalnikom, opredeljenim v EU, mednarodnih in nacionalnih dokumentih, pomembnih za uresničevanje agende enakosti spolov. ReNPEMŽM 2030 je hkrati tudi omogočitveni pogoj za črpanje sredstev iz naslova kohezijskih sredstev. Pri določanju prioriteten vsebin in področij nove resolucije smo se naslonili predvsem na usmeritve EU, opredeljene zlasti v novi strategiji za enakost spolov za obdobje 2020-2025 (EK, 2020). ReNPEMŽM 2030 je skladna tudi s temeljnimi razvojnimi dokumenti države.

Z namenom ovrednotiti doseganje zastavljenih ciljev in uresničevanje opredeljenih ukrepov in izvedenih aktivnosti po posameznih tematskih področjih prejšnjega nacionalnega programa (za obdobje 2015-2020) ter na podlagi ocene rezultatov in učinkov vrednotenja izdelati predlog izhodišč za pripravo novega nacionalnega programa ter nadaljnji razvoj področja, je bilo opravljeno tudi neodvisno vrednotenje izvajanja Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015-2020, ki je podalo priporočila in predloge za pripravo novega dokumenta, ocenilo izvajanje nacionalnega programa v preteklih letih ter podalo oceno, kakšne učinke izvedenih aktivnosti lahko pričakujemo.

Ker je politika enakosti spolov horizontalna politika, je priprava resolucije potekala v sodelovanju z različnimi resorji, ki so posredovali seznam načrtovanih ukrepov po področjih, za katera so pristojni, in bodo tudi njihov izvajalci. Obenem so bili v skladu z načelom partnerstva v pripravo dokumenta vključeni tudi predstavniki in predstavnice stroke, lokalne samouprave, NVO, socialni partnerji, organi za varstvo človekovih pravic. Dokument je bil obravnavan tudi na Strokovnem svetu za enakost spolov.

1.1. Namen in cilji nacionalnega programa

Osrednji cilj nacionalnega programa je doseganje večje enakosti spolov na vseh področjih družbenega življenja. Enakost spolov je opredeljena v 4. členu ZEMŽM in pomeni, da so ženske in moški enako udeleženi na vseh področjih javnega in zasebnega življenja, da imajo enak položaj ter

enake možnosti za uživanje vseh pravic in za razvoj osebnih potencialov, s katerimi prispevajo k družbenemu razvoju, ter enako korist od rezultatov, ki jih prinaša razvoj.

Enakost spolov, spoštovanje človekovih pravic ter krepitev moči žensk in deklet so glavni predpogoji za pravičen in vključujoč trajnostni razvoj, obenem pa tudi pomembne vrednote in cilji sami po sebi. Gre za načelo, ki ženskam in moškim zagotavlja svobodno odločanje, kako bodo razvijali svoje potenciale in kako jih bodo udeležili v zasebnem in javnem življenju. Poleg tega je enakost spolov bistvenega pomena za gospodarsko rast in zmanjševanje revščine ter je ključna za doseganje ciljev trajnostnega razvoja in kot taka pomemben dejavnik za ohranjanje in krepitev stabilnosti družbe kot celote. Kljub temu, da je napredek glede uresničevanja človekovih pravic žensk velik, pa je neenakost spolov še vedno globoko ukoreninjena v kulturnih, družbenih in političnih sistemih držav.

V Sloveniji sta ženska in moški enakopravna, pravno priznana kor enaka, imata enake pravice, diskriminacija na podlagi spola pa je prepovedana. Slovenija je v svoj pravni okvir sprejela vrsto naprednih zakonodajnih določb, ki spodbujajo enakost spolov na različnih področjih in sledijo zavezam EU in mednarodnim zavezam. Izpolnjevanje teh zavez pa ni omejeno samo na t.i. *de iure equality*, ki jo določa pravna ureditev, temveč pomeni predvsem zagotavljanje t.i. *de facto equality*, torej resnične ali dejanske enakosti – dejansko enakega položaja v praksi. Za doseganje dejanske (*de facto*) enakosti spolov je potreben ustrezen institucionalni, zakonodajni in družbeni okvir, ki omogoča udeležanje sprejetih zavez v vsakdanjem življenju.

Napredek in doseganje dejanske (ne)enakosti med ženskami in moškimi na različnih področjih merijo različni indeksi: Indeks enakosti spolov Evropskega inštituta za enakost spolov (EIGE), ki omogoča primerjavo med članicami EU, se osredinja na šest osrednjih področij (delo, denar, znanje, čas, moč in zdravje) in dve stranski področji (presečne neenakosti in nasilje). Globalni indeks enakosti spolov Svetovnega gospodarskega foruma, ki vključuje čez 150 držav sveta, meri dejansko enakost žensk in moških na štirih področjih: izobraževanje, zdravje, gospodarstvo in politika. OECD SIGI indeks se osredotoča na družbene norme, vrednote in stališča, kot jih odražajo različne družbene institucije (stopnjo diskriminatornosti). UNDP Indeks neenakosti med spoloma (GII) se osredotoča zlasti na razlike v zdravju, mestih odločanja in ekonomskem položaju. Slovenija se je po vseh navedenih indeksih dolga leta uvrščala med uspešnejše države oziroma med države z relativno visoko stopnjo enakosti na večini področij družbenega življenja, tako v svetovnem kot v evropskem merilu.

Kljub relativno visoki stopnji dosežene enakosti nobena država, vključno s Slovenijo, ni uspela niti na enem področju merjenj popolnoma odpraviti vrzeli med spoloma. Na nekaterih področjih so se razlike celo povečale. V Sloveniji se – tako kot v mnogih drugih državah članicah EU – neenakosti kažejo predvsem v obliki trdovratne segregacije trga dela po spolu, obstoju plačne in pokojninske vrzeli med spoloma, razširjenosti nasilja nad ženskami in dekleti oziroma nasilja zaradi spola, večji revščini zlasti starejših žensk, neenaki porazdelitvi skrbstvenih in gospodinjskih obveznosti med spoloma, kar negativno vpliva na položaj žensk na trgu dela, neuravnoteženi zastopanosti spolov na številnih področjih, ter nenazadnje, v prisotnosti stereotipnih prepričanj, ki zavirajo razvoj potencialov ne glede na spol.

Namen nacionalnega programa je nasloviti obstoječe neenakosti (vrzeli) med ženskami in moškimi v Republiki Sloveniji, ki ovirajo udeležanje osebnih potencialov posameznic in posameznikov ter gospodarski napredek, blaginjo in konkurenčnost, ob upoštevanju presečne

neenakosti, saj so določene družbene skupine znotraj iste kategorije spola zaradi drugih osebnih okoliščin lahko v veliko slabšem položaju od drugih.

Splošni cilji nacionalnega programa, ki izhajajo iz položaja žensk in moških v Republiki Sloveniji, so:

- zmanjšanje vrzeli med spoloma na vseh področjih družbenega življenja, zlasti pri zaposlovanju, izobraževanju, zdravju in socialnem položaju;
- lažje usklajevanje poklicnega in zasebnega oziroma družinskega življenja;
- preseganje stereotipov in seksističnih ter diskriminatornih ravnanj, ki poglobljajo neenakosti med spoloma;
- uravnotežena zastopnost spolov na mestih odločanja;
- ničelna strpnost do nasilja nad ženskami in dekleti oziroma nasilja zaradi spola;
- opolnomočenje oziroma krepitev moči žensk in deklet ter enakosti spolov v razvojnem, mirovnem in drugih mednarodnih okvirih.

Z navedenimi cilji želimo zagotavljati:

- udejanjenje/izvajanje nacionalnih in mednarodnih zavez v skladu s pravnim redom Republike Slovenije, ki se nanašajo na enakost spolov in varstvo pred diskriminacijo zaradi spola;
- varstvo človekovih pravic in njihovo spoštovanje ter krepitev načela enakosti in enakih možnosti za vse, ne glede na spol in druge osebne okoliščine;
- nediskriminatorno družbeno okolje, v katerem bo mogoče usklajevati plačano delo, skrbstvene obveznosti in prostochasne aktivnosti v vseh življenjskih obdobjih;
- bolj pravično družbo, ki bo bolj uravnotežena po spolu glede porazdelitve moči pri odločanju in enakega dostopa do finančnih in človeških virov;
- sprejemanje odločitev v družbi, ki bo bolj vključujoča in bo spodbujala vključevanje vseh, tudi ranljivih skupin žensk in moških;
- trajnostni in vključujoči gospodarski razvoj, ki bo omogočal razviti znanja in spretnosti za kakovostno življenje in delo vsem, ne glede na spol in druge osebne okoliščine;
- bolj kakovostno ter dostojno življenje za vse prebivalke in prebivalce Slovenije, tudi v kontekstu izzivov, ki jih prinašajo demografske spremembe.

Nacionalni program opredeljuje tudi specifične cilje, ki predstavljajo okvir za ukrepe v okviru vsakega izmed tematskih področij.

1.2 Institucionalni okvir

Slovenija je že kot pogodbenica Konvencije OZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (CEDAW) zavezana k vzpostavitvi, ohranjanju in krepitvi osrednje nacionalne strukture v izvršilni veji oblasti, saj je med ključnimi obveznostmi Slovenije, ki izhajajo iz njenega 2. člena, oblikovanje in stalno učinkovito izvajanje politike za odpravo diskriminacije žensk. Ta obveznost med drugim vključuje obstoj in delovanje telesa v vladi, ki je pristojno za dajanje pobud, koordinacijo in nadzor nad pripravo in izvajanjem zakonodaje, politik in programov, potrebnih za realizacijo obveznosti, ki izhajajo iz konvencije.

Države pogodbenice imajo določeno svobodo, da taka vladna telesa oblikujejo po lastni presoji, predvsem glede na to, kakšna institucionalna ureditev najbolj ustreza nacionalnemu kontekstu, vendar morajo zagotoviti, da imata vzpostavitev osrednjega vladnega telesa za enakost spolov in njegovo delovanje ustrezno pravno podlago, da mu status in umestitev v vladno strukturo omogočata delovanje za doseganje ciljev enakosti spolov v nacionalnem kontekstu in da ima zato ustrezno opredeljene pristojnosti in naloge ter za njihovo izvajanje zadostne finančne in kadrovske vire. V primerih, ko se države pogodbenice odločijo za umestitev pristojnosti za politiko enakosti spolov v enega od ministrstev, ki je pristojno za druge politike, mora umestitev v organizacijsko strukturo ministrstva zagotavljati, da so izpolnjeni pogoji za učinkovito delovanje osrednjega vladnega mehanizma za enakost spolov.

V Republiki Sloveniji je bil do leta 2012 za enakost spolov pristojen Urad za enake možnosti, od leta 2012 dalje pa Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (Sektor za enake možnosti).

Osnovne pristojnosti in naloge nacionalnega mehanizma za enakost spolov v Sloveniji določa ZEMŽM. Ministrstvo, pristojno za enakost spolov oziroma enake možnosti žensk in moških, spremlja posamezna področja družbenega življenja z vidika enakosti spolov ter vladi in ministrstvom predlaga sprejem oziroma spremembo zakonov in drugih predpisov ter sprejem drugih ukrepov; usklajuje dejavnosti, namenjene izvajanju integracije načela enakosti spolov, vključno z nudenjem strokovne podpore pri vzpostavljanju ustreznih metod in tehnik; usklajuje pripravo nacionalnega programa in spremlja njegovo izvajanje; usklajuje pripravo poročil o izpolnjevanju mednarodnih obveznosti Republike Slovenije na področju ustvarjanja enakih možnosti; sodeluje z nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju enakih možnosti žensk in moških, in sofinancira njihove projekte ali dejavnosti.

V skladu z 11. členom ZEMŽM je v Sloveniji enakost spolov horizontalna tema: spodbujanje in ustvarjanje enakih možnosti je tako predvsem naloga vlade in ministrstev, ki v okviru svojih pristojnosti vsako na svojem delovnem področju z ustreznimi splošnimi in posebnimi ukrepi uresničujejo cilje, opredeljene v tem zakonu.

Ministrstva pri pripravi predpisov in drugih ukrepov, ki posegajo na področja, pomembna za ustvarjanje enakih možnosti, upoštevajo vidik enakosti spolov in pri tem sodelujejo z ministrstvom, pristojnim za enake možnosti ter upoštevajo njegove predloge in mnenja. Ministrstvo, pristojno za enake možnosti in ministrstva v okviru svojih pristojnosti spremljajo in preučujejo tudi druge oblike diskriminacije zaradi spola, ki predstavljajo oviro za ustvarjanje enakih možnosti po ZEMŽM, kot na primer nasilje, ki izhaja iz neenakih razmerij med spoloma, ter jih upoštevajo pri svojih ukrepih za doseganje namena tega zakona. Za izvajanje teh nalog skrbijo v skladu s 13. členom ZEMŽM koordinatorice oziroma koordinatorji, ki jih določijo ministrice oziroma ministri vsak za svoje delovno področje. Splošne usmeritve za delo ministrstev ter koordinatoric in koordinatorjev, način sodelovanja ministrstev z osrednjim organom, pristojnim za enakost spolov, ter prednostna področja dela za obdobje 2016–2020 so opredeljevale Smernice za vključevanje vidika enakosti spolov v delo ministrstev (2016). Namen je bil izboljšati procese, ki so potrebni za izvajanje strategije – vključevanja vidika spola v politike. Večina ukrepov in prednostnih nalog, ki jih vključujejo smernice, je vključenih v ReNPEMŽM 2030.

Koordinatorico oziroma koordinatorja za enake možnosti, ki predlaga ukrepe in aktivnosti na področju ustvarjanja enakih možnosti ter ima svetovalno vlogo pri oblikovanju rešitev v okviru

posamezne lokalne skupnosti, imajo lahko tudi samoupravne lokalne skupnosti. Tem priporočilom je do leta 2020 sledilo približno 20% lokalnih skupnosti, okoli 5% pa jih je pripravilo tudi akcijske načrte.

Večina ministrstev za področje koordinacije enakih možnosti žensk in moških določi osebo, ki opravlja koordinacijske, svetovalne in spodbujevalne naloge poleg svojih rednih nalog. Nekatera ministrstva pa so ustanovila tudi posebna posvetovalna ali ekspertna telesa, ki skrbijo za uresničevanje nalog na področju enakih možnosti žensk in moških v okviru ministrstva. V okviru MDDSZ od leta 2014 deluje Strokovni svet za enakost spolov, strokovno-posvetovalni organ ministra oziroma ministrice za spremljanje in ocenjevanje stanja in napredka pri uresničevanju enakosti žensk in moških na različnih področjih družbenega življenja ter za dajanje pobud, predlogov in priporočil za oblikovanje politike enakosti spolov. V okviru MNZ deluje posvetovalno telo za integracijo načela enakosti spolov, ki skrbi za zagotavljanje enakih možnosti žensk in moških v MNZ in organov v sestavi. V okviru MIZŠ deluje Komisija za enake možnosti na področju znanosti, ekspertno telo ministrstva, ki ministrstvu svetuje pri podpori promocijskih ter drugih dejavnosti na področju zagotavljanja enakih možnosti v znanosti ter sledi načelu uravnoveženega zastopanja obeh spolov pri imenovanju delovnih teles v pristojnosti ministrstva in pri pripravi pravnih aktov ter drugih strateških dokumentov na področju znanosti.

Za spodbujanje enakopravne obravnave in zagotavljanje varstva pred diskriminacijo na podlagi različnih osebnih okoliščin, vključno z osebno okoliščino spola, je bil v Sloveniji leta 2016 v skladu z evropskim pravnim redom ustanovljen Zagovornik načela enakosti kot samostojen državni organ. Status organa za spodbujanje enakega obravnavanja oziroma organa za enakost (ang. *Equality body*) je na novo opredelil Zakon o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/19 – ZNOrg), ki je nadomestil Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja iz leta 2004. Zagovornik načela enakosti nudi informacije, svetovanje in zagovorništvo. Sprejema prijave diskriminacije in v upravnem postopku ugotavlja diskriminacijo. Raziskuje in spremlja stanje diskriminacije v Sloveniji, daje priporočila pristojnim o varstvu pred diskriminacijo, osvešča javnost, pripravlja poročila o stanju v zvezi z diskriminacijo ipd.

1.3 Priprava in izvajanje nacionalnega programa

Pripravo ReNPEMŽM 2030 je tako kot prejšnje nacionalne programe koordiniral osrednji organ za enakost spolov, Sektor za enake možnosti (v nadaljnjem besedilu: SEM) na MDDSZ. Na podlagi mednarodnih ter evropskih dokumentov oziroma priporočil, predstavljenih v nadaljevanju, so bili najprej oblikovani ključni cilji in opredeljena prioriteta področja. Izhodišče za pripravo so bili tudi statistični podatki, izsledki raziskav in študij o aktualnem stanju na tem področju v Republiki Sloveniji. Ukrepe so oblikovala resorna ministrstva oziroma vladne službe, ki so vsako na svojem področju delovanja pristojni za upoštevanje vidika spola pri razvoju svojih politik, v sodelovanju s SEM. Gre za nabor ukrepov, ki so jih ministrstva predlagala v skladu z opredeljenimi cilji in aktivnostmi, ki jih že izvajajo oziroma jih bodo izvajala v prihodnosti, da bi se odpravil neenak položaj oziroma upošteval specifičen položaj spolov na posameznem področju.

Nacionalni program določa ukrepe za doseg ciljev na šestih tematskih področjih. Opredeljeni cilji in ukrepi v nacionalnem programu, ki zajema obdobje 2021-2030, izhajajo tako iz analize stanja oz. položaja žensk in moških na različnih področjih, kot tudi vrednotenja prejšnjega nacionalnega programa ter predstavljajo splošne strateške usmeritve na posameznem področju. Cilje in ukrepe, opredeljene v nacionalnem programu, bodo izvajala ministrstva in drugi vladni

organi, v sodelovanju z drugimi deležniki, ki so navedeni med sodelujočimi organi. Večina ukrepov predstavlja izvajanje politike posameznega ministrstva na določenem področju, posamezni ukrepi za spodbujanje enakosti spolov pa so namenjeni tudi izboljšanju strokovnih kompetenc in znanja ključnih deležnikov na področju enakosti spolov ter institucionalni krepitvi področja. Pri načrtovanju ukrepov so bile upoštevane tudi aktualne razmere v času nastanka ReNPEMŽM 2030, saj je bilo leto 2020 skoraj v celoti posvečeno obvladovanju in odzivanju na pandemijo covid-19, zlasti v kontekstu ekonomskih in socialnih posledic za različne ranljive skupine.

Zastavljeni cilji in ukrepi v ReNPEMŽM 2030 se bodo uresničevali z aktivnostmi. Konkretno, natančno opredeljene aktivnosti bodo vsebovali periodični načrti, ki so izvedbeni akti nacionalnega programa. Ti bodo za posamezno področje družbenega življenja opredelili potrebne dejavnosti za obdobje dveh let. Za vsako aktivnost bo opredeljen način izvedbe in pričakovani rezultat ter prispevek k doseganju zastavljenih ciljev. Aktivnosti se bodo izvajale na vseh šestih tematskih področjih, opredeljenih v nacionalnem programu. V skladu s 16. členom ZEMŽM bo ministrstvo, pristojno za enake možnosti, pripravilo predlog periodičnega načrta in ga predložilo v sprejem vladi, na osnovi predlogov, ki jih bodo pripravila pristojna ministrstva. Ta morajo najkasneje dva meseca pred iztekom vsakega periodičnega načrta ministrstvu, pristojnemu za enake možnosti, poslati tudi poročilo o izvajanju aktivnosti, opredeljenih v periodičnem načrtu. Vlada Republike Slovenije bo vsaki dve leti poročala Državnemu zboru Republike Slovenije o izvajanju nacionalnega programa. V poročilu bodo navedeni ukrepi in aktivnosti, izvedeni v preteklem dveletnem obdobju.

Za doseganje enakosti spolov in učinkovito izvajanje politik na tem področju ni dovolj, če so v proces priprave, izvajanja in spremljanja vključeni zgolj pristojni resorji, ampak je pomembno krepiti oblike sodelovanja in partnerstva med vlado in različnimi deležniki, zlasti civilno družbo. V proces priprave nacionalnega programa so bili vključeni različni deležniki. MDDSZ, Sektor za enake možnosti, je v začetku leta 2020 pripravil osnutek dokumenta z vsebinskimi izhodišči ter cilji na posameznih strateških (tematskih) področjih in jih posredoval pristojnim ministrstvom in vladnim službam, da bi na tej osnovi oblikovali ukrepe, ki jih bodo v obdobju trajanja resolucije tudi izvajali. Glede na specifično situacijo (epidemija), ki ni dopuščala organizacije sestankov in srečanj v živo, je bila med julijem in septembrom 2020 izvedena tudi posvetovalna spletna anketa s predstavniki in predstavnicami nevladnih organizacij, organi za človekove pravice, ter predstavniki in predstavnicami raziskovalne/akademske sfere in strokovnih združenj, lokalnih skupnosti ter socialnih partnerjev. Tudi njim so bila posredovana vsebinska izhodišča s predlaganimi cilji in prioritetskimi področji. Glede na izjemen odziv in bogat nabor pripomb in komentarjev s strani omenjenih deležnikov je SEM pripravil preglednico njihovih predlogov ter jo posredoval pristojnim ministrstvom, njihovi predlogi pa so vključeni tudi v neodvisno končno poročilo o vrednotenju prejšnje resolucije.

Konec 2020 se je na strateškem spletnem seminarju znova sestala delovna skupina koordinatorjev in koordinatoric na ministrstvih, ki je opravila pregled načrtovanih ciljev in ukrepov ter razpravljala o preostalih izzivih po posameznih tematskih področjih, ki jih je treba nasloviti v osnutku dokumenta. Prvi osnutek dokumenta je bil februarja 2021 obravnavan na Strokovnem svetu za enakosti spolov, na katerem so sodelovale predstavnice in predstavniki različnih strokovnih združenj in organizacij ter nevladne in humanitarne organizacije. Njihove pripombe in predlogi so bilo ravno tako posredovani pristojnim ministrstvom.

1.4 Mednarodne in evropske zaveze

Pri pripravi koncepta in temeljnih izhodišč nacionalnega programa smo sledili zlasti usmeritvam, ciljem in predlogom ukrepov za doseganje enakosti spolov temeljnih evropskih in mednarodnih strateških dokumentov, ki posebej naslavljajo enakost spolov oz. tematike, ki so ključnega pomena za doseganje enakosti spolov. Pri tem so bili upoštevani novejši dokumenti, ki se nanašajo na obdobje veljavnosti ReNPEMŽM 2030, prav tako tudi novejša priporočila, ki jih je Republika Slovenija prejela s strani mednarodnih institucij v zvezi s poročanjem o izvajanju konvencij. Na drugi strani so bili podlaga za pripravo ukrepov tudi starejši dokumenti s še vedno aktualnimi priporočili za izvajanje politik na določenih področjih:

- Unija enakosti: strategija za enakost spolov za obdobje 2020-2025, Evropska komisija;
- Strategija za enakost spolov 2018–2023, Svet Evrope;
- Pekinška izhodišča za ukrepanje, OZN (priporočila Peking+25);
- Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, OZN (priporočila Odbora za odpravo diskriminacije žensk);
- Agenda 2030 za trajnostni razvoj, OZN;
- Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilju nad ženskami in nasilja v družini ter boju proti njima (Istanbulska konvencija);
- Konvencija Mednarodne organizacije dela št. 190 o odpravi nasilja in nadlegovanja v svetu dela;
- Akcijski načrt EU za enakost spolov (GAP III) za obdobje 2021–2025 (zunanje delovanje);
- Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov 1325 (agenda ženske, varnost in mir).

Unija enakosti: strategija za enakost spolov za obdobje 2020–2025

Strategija je strateški dokument Evropske komisije, ki opredeljuje cilje in ukrepe za vključevanje vidika enakosti spolov v dejavnosti EU na vseh področjih njenega delovanja v obdobju 2020 – 2025. Strategija temelji na 8. členu Pogodbe o delovanju Evropske unije, ki določa, da si Unija v vseh svojih dejavnostih prizadeva odpraviti neenakosti in spodbujati enakost med moškimi in ženskami. V skladu z navedenim strategija določa vizijo, cilje politike in ukrepe za konkretni napredek na področju enakosti spolov v Evropi in za doseganje ciljev trajnostnega razvoja ter med drugim opredeljuje naslednje prioritete za enakost med spoloma v obdobju 2020–2025:

- odprava vseh oblik nasilja zaradi spola in preseganje spolnih stereotipov v družbi,
- doseganje enake ekonomske neodvisnosti,
- uravnotežena zastopanost,
- vključevanje vidika spola v vse politike EU.

Nasilje zaradi spola ali nasilje, ki nesorazmerno prizadene ženske, je v strategiji opredeljeno kot eden največjih izzivov naše družbe; gre za nasilje, ki ima globoke korenine v neenakosti spolov. Za preprečevanje nasilja zaradi spola strategija med drugim poziva k sprejetju pravnih ukrepov, s katerimi bodo doseženi cilji Istanbulske konvencije, ki je merilo za mednarodne standarde na tem področju. Komisija bo vzpostavila tudi mrežo EU za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini z namenom izmenjave dobrih praks, osrednjega pomena bo tudi preprečevanje nasilja, osredotočeno na moške, fante in moškost. Za izkoreninjenje nasilja in nadlegovanja v svetu dela bo Komisija spodbujala države članice k ratifikaciji Konvencije MOD št. 190

o boju proti nasilju in nadlegovanju v svetu dela. Komisija bo podprla tudi komunikacijsko kampanjo proti spolnim stereotipom na ravni celotne EU.

Za doseganje enake ekonomske neodvisnosti bodo v ospredju odprava plačne vrzeli med spoloma in ovir, ki jo generirajo. Komisija bo predlagala zavezujoče ukrepe o preglednosti plačil, opravila oceno obstoječega okvirja za enako plačilo za enako delo in hkrati začela z javnim posvetovanjem o preglednosti plač. Komisija si bo posebej prizadevala spodbujati države članice k sprejemanju ukrepov, ki bodo naslovili ranljive skupine žensk, ki so strukturno premalo zastopane na trgu dela kot posledica presečne dimenzije in okoliščin, ki povečujejo njihovo ranljivost in marginalizacijo. Za odpravljanje neenakosti na trgu dela bo še naprej veliko pozornosti namenjene usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja, še posebej v zvezi z izvajanjem direktive o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev, ki spodbuja enakovredno delitev skrbstvenih obveznosti med oba starša. Pomembni so tudi spodbujanje ženskega podjetništva in inovativnosti ter udeležba žensk v tradicionalno moških sektorjih in poklicih. Posebna pozornost bo posvečena sektorju IKT, kjer ženske predstavljajo izredno nizek delež med študentsko populacijo in zaposlenimi.

Da bi bilo v podjetjih več žensk na vodstvenih položajih, si bo Komisija prizadevala za sprejetje direktive o uravnoteženi zastopanosti spolov v upravnih odborih gospodarskih družb. Poleg tega bo spodbujala udeležbo žensk v politiki, tudi na volitvah v Evropski parlament leta 2024. Njen cilj je doseči uravnoteženo zastopanost spolov (50 %) na vseh njenih vodstvenih ravneh do konca leta 2024. Vzpostavila bo tudi projektno skupino za enakost, ki bo skrbela, da se bo vidik enakosti, vključno z enakostjo spolov, upošteval tako na operativni kot na tehnični ravni delovanja Evropske komisije.

Izvajanje strategije bo temeljilo na dvojnem pristopu, in sicer na kombinaciji usmerjenih ukrepov za doseganje enakosti spolov ter okrepljenega upoštevanja vidika spola. Komisija bo okrepila upoštevanje vidika spola tako, da bo sistematično vključevala vidik spola v vse faze razvoja politik na vseh področjih, tako v notranjem kot v zunanjem delovanju.

Ukrepi in cilji ReNPEMŽM 2030 sledijo začrtanemu evropskemu okvirju za delovanje Evropske komisije na področju enakosti spolov in Slovenija si bo prizadevala za uresničevanje ciljev in ukrepov, opredeljenih v Strategiji EU za enakost spolov, prilagojeno nacionalnemu okvirju, v skladu s sklepom Vlade Republike Slovenije (17. 04.2020), s katerim je podprla sprejem Strategije EU za enakost spolov za obdobje 2020–2025, saj ocenjuje, da je tovrstna evropska strategija ključna za doseganje ciljev politike enakosti spolov na ravni EU in v njenih državah članicah, predvsem pa za uresničevanje 8. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije. Ta določa, da si Unija v vseh svojih dejavnostih prizadeva odpraviti neenakosti in spodbujati enakost med moškimi in ženskami. Slovenija si bo prizadevala za uresničevanje ciljev in ukrepov, opredeljenih v Strategiji EU za enakost spolov, med drugim s sprejemom novega nacionalnega programa za enake možnosti žensk in moških, v katerem ukrepi in cilji zasledujejo začrtan evropski okvir za delovanje Evropske komisije na področju enakosti spolov.

Izvajanje strategije v državah članicah Evropska komisija preverja v rednih letnih poročilih o napredku v državah članicah EU.

Strategija enakosti spolov 2018–2023

Strategija Sveta Evrope opredeljuje šest strateških področij oziroma ciljev:

- preprečevanje in boj proti spolnim stereotipom in seksizmu,
- preprečevanje in boj proti nasilju nad ženskami in družinskemu nasilju,
- zagotavljanje enakega dostopa žensk do pravnih sredstev,
- doseganje uravnotežene zastopanosti žensk in moških na mestih odločanja v politiki in javnem življenju,
- varovanje pravic migrantk, begunk in prosilk za azil,
- vključevanje vidika spola v politike in ukrepe (udejanjenje integracije načela enakosti spolov).

Na vsakem izmed področij Svet Evrope predstavi ukrepe, ki jih bo sprejel v obdobju izvajanja strategije. Na področju boja proti stereotipom je Svet Evrope leta 2019 sprejel *Priporočilo o preprečevanju seksizma in boju proti njemu*, ki vsebuje prvo mednarodno definicijo seksizma in niza ukrepe, ki bi jih moralale države sprejeti za učinkovito spopadanje s tem pojavom tako v javnem kot zasebnem življenju.

V zvezi z uravnoteženo zastopanostjo je poudarek Strategije Sveta Evrope predvsem na odpravljanju ovir, ki preprečujejo uravnoteženo zastopanost v politiki, spodbujanju in podpori ukrepom, ki ženskam lajšajo sodelovanje v politiki, opolnomočenju kandidatk in izvoljenih žensk, vključno s pripadnicami marginaliziranih skupin ter okrepljenem sodelovanju z vsemi relevantnimi deležniki za doseganje zastavljenih ciljnih deležev tako v politiki kot na drugih področjih javnega življenja.

Varovanje pravic migrantk, begunk in prosilk za azil zadeva predvsem ukrepe v zvezi s preprečevanjem nasilja zaradi spola, vključno s posilstvom in spolnim nadlegovanjem, trgovino z ljudmi, ukrepe v zvezi z ekonomskim opolnomočenjem oz. integracijo v evropske družbe in trge dela itd., v skladu z določili konvencij Sveta Evrope - Istanbulske konvencije, Konvencije o ukrepanju proti trgovini z ljudmi in Konvencije o zaščiti otrok pred spolno zlorabo (t.i. Lanzarotska konvencija).

V zvezi z vključevanjem vidika spola v politike je Svet Evrope sprejel številna priporočila, ki se nanašajo na različna področja, vključno z zdravstvenim sektorjem, mediji, športom in kulturo (avdivizualnim sektorjem) ter zdravstveno politiko. Velik poudarek je tudi na usposabljanjih zaposlenih o enakosti spolov in spodbujanju zbiranja podatkov, razčlenjenih po spolu.

Svet Evrope prav tako kot EU pripravlja redna letna poročila o uresničevanju ciljev strategije v državah članicah.

Pekinška deklaracija in Izhodišča za ukrepanje

Navedena dokumenta še vedno predstavljata temeljni mednarodni standard in globalno zavezo za doseg enakosti spolov, krepitve moči žensk in udejanjanja njihovih pravic. Pekinška izhodišča za ukrepanje vsebujejo dvanajst kritičnih področij, ki zadevajo ženske, za vsakega od njih pa opredeljujejo strateške cilje in ukrepe, ki jih morajo države pogodbenice izvesti za doseg teh ciljev. Zadnje pregledno poročilo o uresničevanju ciljev Pekinške deklaracije in izhodišč za ukrepanje ter zaključkov 23. posebnega zasedanja Generalne skupščine Združenih narodov ob 25. obletnici Četrte svetovne konference o ženskah (Peking+25) v Republiki Sloveniji, ki ga je za Ekonomsko

komisijo ZN za Evropo pripravila Slovenija, ugotavlja, da je večina izzivov, prepoznanih pred 25 leti, še vedno relevantnih, predvsem:

- trdovratnost stereotipnih prepričanj in prepočasno uresničevanje sprejetih zavez v praksi,
- vztrajna spolna segregacija na trgu dela,
- velika skrbstvena vrzel med spoloma,
- šibkost institucionalnih struktur za enakost spolov,
- razširjenost spolnega nasilja v vseh oblikah.

Pregledno poročilo Peking +25 ugotavlja tudi, da so se v zadnjem obdobju pojavili novi izzivi, ki jih mora Slovenija nasloviti v prihodnje, kot so spolna pristranskost in umetna inteligenca, nove oblike nasilja nad ženskami in dekleti (spletno nasilje) ali izničenje napredka z vračanjem v preteklost z organiziranimi kampanjami zoper enakost spolov (t.i. *backlash*). ReNPEMŽM 2030 v veliki meri upošteva podana priporočila o izzivih, ki jih je treba nasloviti v novem petletnem obdobju, in se pri tem naslanja na predloge ministrstev kot nosilcev ukrepov.

Konvencija Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk

Konvencija Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (v nadaljnjem besedilu: CEDAW) je mednarodna pogodba o varstvu človekovih pravic in svoboščin, ki se nanaša na človekove pravice žensk, obsega šest delov in se osredinja na različne vidike izključevanja in omejevanja žensk zaradi njihovega spola, ter priporoča številne, tudičasne posebne ukrepe za pospešitev dejanske enakosti žensk in moških, na različnih področjih, od zdravja, izobraževanja, trga dela, načrtovanja družine... Republika Slovenija je skladno z 18. členom CEDAW zavezana k pripravi rednih poročil o zakonodajnih, sodnih, upravnih ali drugih ukrepih, ki jih je sprejela za izpolnjevanje določil konvencije, kot tudi o doseženem napredku. Zadnje poročilo (združeno 5. in 6. poročilo) je Slovenija predstavila na 62. zasedanju Odbora za odpravo diskriminacije žensk oktobra 2015. Odbor je v sklepni ugotovitvi izpostavil pozitivne vidike napredka, ki ga je Republika Slovenija dosegla pri uresničevanju svojih obveznosti ter podal priporočila za pospešitev uresničevanja določil konvencije na področjih, za katera je presodil, da so potrebni takojšnji in učinkovitejši ukrepi in dejavnosti za odpravo vseh oblik diskriminacije žensk.

Odbor je med drugim izpostavil:

- sprejem ukrepov, ki bodo okrepili nacionalni mehanizem za enakost spolov (kadrovsko in finančno);
- sprejem ukrepov, ki bodo izboljšali položaj žensk na različnih področjih, zlasti v zvezi z zaposlovanjem, socialnim položajem, izobraževanjem ter odpravljanjem stereotipov in zdravjem;
- sprejem posebnih ukrepov za izboljšanje položaja zapostavljenih skupin žensk, kot so romske ženske, kmečke ženske, invalidke, migrantke, begunke, starejše ženske itd.;
- izboljšanje ukrepov, ki bodo zagotavljali učinkovitejšo zaščito ženskam, žrtvam nasilja, trgovine z ljudmi in prostitucije;

- ukrepe, vključno s posebnimi ukrepi, za večjo zastopanost žensk v politiki in upravnih odborih gospodarskih družb.

V skladu s priporočili odbora se ReNPEMŽM 2030 osredinja na strateška področja zaposlovanja, izobraževanja, socialnega varstva, gospodarstva, politike ipd., katerih cilj je izboljšanje položaja žensk na navedenih področjih. Prav tako vključuje presečno perspektivo za nekatere skupine, ki jih navaja CEDAW.

Agenda 2030 za trajnostni razvoj

Septembra 2015 so vse članice OZN soglasno sprejele *Agendo 2030 za trajnostni razvoj* (v nadaljnjem besedilu: Agenda 2030), ki predstavlja zgodovinski dogovor mednarodne skupnosti za odpravo revščine, zmanjševanje neenakosti, zgotovitev napredka ter zaščite okolja za sedanje in bodoče generacije. Agenda 2030 povezuje tri razsežnosti trajnostnega razvoja: ekonomsko, socialno in okoljsko. V njej je zajetih pet področij, odločilnih za napredek človeštva in ohranitev okolja (ljudje, planet, blaginja, mir in partnerstvo), ki pokrivajo 17 ciljev trajnostnega razvoja, ki jih bodo do leta 2030 uresničevale vse države sveta, med njimi tudi Slovenija. Eden od ciljev trajnostnega razvoja (cilj 5) je doseči enakost spolov ter krepiti vlogo vseh žensk in deklic z odpravo vseh oblik diskriminacije.

Za doseganje tega cilja so opredeljeni naslednji podcilji:

- povsod odpraviti vse oblike diskriminacije žensk in deklic;
- izkoreniniti vse oblike nasilja nad ženskami in deklicami v javnem in zasebnem življenju, med njimi trgovino z ljudmi in druge vrste izkoriščanja, tudi spolno izkoriščanje;
- izkoreniniti vse sporne običaje, kot so otroške, zgodnje in prisilne poroke ter obrezovanje deklic;
- priznati in ovrednotiti neplačano delo v gospodinjstvu ter negi in skrbi za druge z zagotavljanjem javnih služb, infrastrukture in politik socialne varnosti ter spodbujanjem skupne odgovornosti v gospodinjstvu in družini kot vrednote na državni ravni;
- zagotoviti celovito in dejansko vključenost žensk ter enake možnosti na vseh ravneh odločanja v politiki, gospodarstvu in javnem življenju;
- vsem omogočiti dostop do spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic v skladu z akcijskim programom mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju, Pekinškimi izhodišči za ukrepanje ter sklepnimi dokumenti s preglednih konferenc;
- z reformami ženskam zagotoviti enake pravice do gospodarskih sredstev, lastništva zemlje in gospodarjenja z njo ter dostop do drugih vrst lastnine, finančnih storitev, podedovanega premoženja in naravnih virov v skladu z notranjo zakonodajo;
- povečati rabo tehnoloških pripomočkov, zlasti informacijskokomunikacijske tehnologije, za spodbujanje večje vloge žensk;
- sprejeti in utrditi tehtne politike in izvršilne predpise za spodbujanje enakosti spolov in večje vloge žensk in deklic na vseh ravneh.

Spremljanje cilja 5 v kontekstu EU se osredotoča na štiri področja:

- nasilje zaradi spola,

- izobraževanje,
- zaposlovanje,
- vodstveni položaji v politiki in gospodarstvu.

Na vsakem izmed področij so opredeljeni kazalniki, ki se redno spremljajo. Zadnje EU poročilo (2019) ugotavlja, da se je v EU enakost spolov glede vodstvenih mest izboljšala, prav tako zaposlenost žensk oz. njihova prisotnost na trgu dela, toda hkrati se je povečal delež žensk, ki so neaktivne zaradi skrbstvenih obveznosti. Na področju izobraževanja pa se je delež žensk s terciarno izobrazbo v zadnjih letih povečeval in presegel delež moških, toda njihova zaposljivost na trgu dela ne odraža teh rezultatov.

Slovenija pri pripravi kazalnikov ciljev trajnostnega razvoja izhaja iz nabora kazalnikov, ki jih je za spremljanje in merjenje napredka pri doseganju ciljev na ravni EU pripravil Eurostat. Vsa navedena področja spremljanja in kazalniki so vključeni v resolucijo.

Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilju nad ženskami in nasilja v družini ter boju proti njima (t.i. Istanbulska konvencija)

Za preprečevanje in boj proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini je Svet Evrope leta 2011 sprejel Konvencijo o preprečevanju nasilju nad ženskami in nasilja v družini ter boju proti njima (t.i. Istanbulska konvencija), ki jo je Slovenija ratificirala leta 2015. Konvencija predstavlja prvi in najboljše mednarodno pravni instrument, ki celovito določa obveznosti pogodbenic za preprečevanje nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini. Konvencija je tako izhodišče za različne ukrepe, ki nasilje nad ženskami pravno in dejansko umeščajo v širši okvir boja proti diskriminaciji žensk in doseganja enakosti spolov. Države pogodbenice obvezuje k celostnemu pristopu obravnave nasilja nad ženskami in deklicami, vključno z nasiljem v družini, ki vključuje preprečevanje nasilja, zaščito in podporo žrtev, pregon storilcev ter celovito in koordinirano ukrepanje. Pri tem imajo pomembno vlogo tudi NVO, saj 9. člen Istanbulske konvencije od pogodbenic zahteva vzpostavitev učinkovitega sodelovanja z NVO in organizacijami civilne družbe ter njihovo vključitev v izvajanje storitev ter v oblikovanje in ocenjevanje politik in ukrepov. Danes na področju nasilja delujejo številne NVO, ki vsaka na svojem področju in s svojim načinom dela dejavno prispeva k preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Najpomembnejše naloge NVO pri zagotavljanju specializirane pomoči ženskam žrtvam nasilja so: telefonsko, osebno ali elektronsko svetovanje, zagotavljanje namestitev v varnih hišah, kriznih centrih in materinskih domovih, zagotavljanje pomoči glede postopkov na institucijah, pravna pomoč, treningi socialnih veščin za povzročitelje, ozaveščanje javnosti o ničelni toleranci do nasilja v družbi v okviru številnih preventivnih dejavnosti.

Istanbulska konvencija se v Sloveniji izvaja na naslednjih področjih:

- preprečevanje nasilnih dejanj in ozaveščanje strokovne in širše javnosti;
- zaščita in podpora žrtvam in storilcem nasilnih dejanj;
- spremljanje zakonskih okvirov;
- preiskovanje, pregon, procesno pravo in zaščitni ukrepi;
- migracije in azil.

10. člen Istanbulske konvencije nalaga pogodbenicam, da ustanovijo usklajevalno telo,

odgovorno za usklajevanje, izvajanje, spremljanje ter vrednotenje politik in ukrepov za preprečevanje vseh oblik nasilja in boj proti njim, ki jih zajema področje uporabe konvencije. V ta namen je bila leta 2016 s sklepom Vlade RS ustanovljena vladna medresorska delovna skupina, ki je odgovorna za usklajevanje, izvajanje, spremljanje ter vrednotenje politik in ukrepov za preprečevanje in boj proti vsem oblikam nasilja, ki jih zajema področje Istanbulske konvencije. V skupini sodelujejo strokovnjaki in strokovnjakinje ter predstavniki in predstavnice relevantnih ministrstev, NVO in institucij, ki delujejo na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini.

Nasilje nad ženskami in nasilje v družini spadata med najpogostejšo kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije žensk, zato je izjemno pomemben ustrezen pristop države k ureditvi te problematike. Republika Slovenija je v zadnjem desetletju na tem področju naredila velik napredek, kar je prikazano tudi v prvem poročilu o izvajanju Istanbulske konvencije. Izvedeni so bili številni ukrepi, ki prispevajo k izboljšanju celostne obravnave žrtev nasilja ter preventivne dejavnosti ozaveščanja za strokovno in širšo javnost. Slovenija je prvo poročilo o uresničevanju konvencije predložila skupini strokovnjakov in strokovnjakinj za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (v nadaljnjem besedilu: GREVIO) leta 2019. Predstavnice GREVIO so leta 2020 obiskale Slovenijo, kar je bila priložnost, da se s pregledom notranje zakonodaje, politike in prakse oceni napredek, dosežen pri udejanjanju ciljev in standardov konvencije, ter prepozna težave in ovire, ki preprečujejo polno uživanje vseh pravic žensk za pripravo dokončnih priporočil Sloveniji, kako izboljšati ukrepe za boj proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini.

Konvencija MOD št. 190 o odpravi nasilja in nadlegovanja v svetu dela

Konvencija je prvi mednarodni instrument, ki določa specifične, splošno uporabne standarde za obravnavanje nadlegovanja in nasilja, povezanega z delom, ter opredeljuje ukrepe, ki jih morajo sprejeti države in drugi ustrezni akterji. Skupaj s Priporočilom št. 206 o odpravi nasilja in nadlegovanja v svetu dela zagotavlja skupen okvir za ukrepanje: njun cilj je vzpostaviti vključujoč, celosten in spolno občutljiv pristop za preprečevanje in odpravljanje nasilja in nadlegovanja v svetu dela.

Konvencija je tudi prvi mednarodni standard, ki obravnava nasilje in nadlegovanje v povezavi z delom. Konvencija izhaja iz spoznanja, da nasilje in nadlegovanje v svetu dela pomenita kršitev ali zlorabo človekovih pravic in da nasilje in nadlegovanje ogrožata enake možnosti ter sta nesprejemljiva in nezdržljiva z dostojnim delom. Konvencija poudarja pomen ničelne tolerance do nasilja in nadlegovanja, s ciljem preprečitve takšnega vedenja in praks. Nasilje in nadlegovanje, ki se pojavita med delom, v povezavi z njim ali zaradi njega, vplivata na psihično, fizično in spolno zdravje, dostojanstvo ter družinsko in družbeno okolje osebe. Države, ki ratificirajo konvencijo, so zavezane k sprejemu vključujočega in celostnega načina obravnave, ki upošteva enakost spolov, za preprečevanje in odpravo nasilja in nadlegovanja v povezavi z delom.

Skladno s stališčem Republike Slovenije do predloga sklepa Sveta o pooblastitvi držav članic, da v interesu Evropske unije ratificirajo Konvencijo Mednarodne organizacije dela o nasilju in nadlegovanju, 2019 (št. 190), ki ga je sprejela Vlada RS na svoji 62. redni seji 27. februarja 2020 (št. 54928-2/2020/3), si bo Slovenija po njegovem sprejetju prizadevala za ratifikacijo omenjene konvencije, saj je ocenila, da je mednarodni instrument, ki celovito obravnava problem nasilja in nadlegovanja v svetu dela, vključno z nasiljem in nadlegovanjem zaradi spola, ter predvideva

učinkovite ukrepe za njegovo odpravo ter zaščito žrtev, potreben, ter da nasilje in nadlegovanje v svetu dela ogrožata enake možnosti, sta nesprejemljiva ter nezdružljiva s konceptom dostojnega dela. Konvencija bo začela veljati 25. junija 2021 in bo zavezujoča za vsako članico, ki jo bo ratificirala, in sicer dvanajst mesecev po dnevu registracije njene ratifikacije.

Akcijski načrt EU za enakost spolov za obdobje 2021–2025

Novi, tretji akcijski načrt za obdobje 2021–2025 (v nadaljnjem besedilu: GAP III) predstavlja temeljni politični okvir, skaterim bo EU v zunanjem delovanju spodbujala enakost spolov in opolnomočenje žensk oziroma pospešitev ter utrditev napredka, doseženega na področju enakosti spolov v 25 letih od sprejetja Pekinške deklaracije in izhodišč za ukrepanje. Z njim se bo povečal prispevek EU k doseganju cilja trajnostnega razvoja št. 5 (enakost spolov) v vseh notranjih in zunanjih politikah EU in v celotni Agendi 2030.

GAP III temelji na petih stebrih ukrepanja:

1. Spodbujanje enakosti spolov in njegovo umeščanje kot prioriteto v vse zunanje politike in ukrepe: 85 % vseh novih ukrepov v zunanjih odnosih bo prispevalo k doseganju enakosti spolov in opolnomočenju žensk do leta 2025;
2. Skupna strateška vizija ter tesno sodelovanje z državami članicami in partnerji na večstranski, regionalni in nacionalni ravni;
3. Pospešitev napredka in osredotočenje na ključna tematska področja angažiranosti: (boj proti nasilju zaradi spola, gospodarsko, družbeno in politično opolnomočenje žensk in deklet, enak dostop do zdravstvenega varstva, spolno in reproduktivno zdravje in pravice, enakost spolov v izobraževanju, spodbujanje enakosti spolov v smislu udeležbe in vodenja, agenda. ženske, mir in varnost, vključevanje vidika spola v nova področja politik, kot sta zeleni prehod in digitalna preobrazba ipd.
4. Vodenje z zgledom (poziv institucijam, da naj vodijo z zgledom);
5. Zagotavljanje preglednosti rezultatov (Komisija bo v sodelovanju z Evropsko službo za zunanje delovanje spremljala vsakoletni napredek pri izvajanju GAP III.).

S tem načrtom se bo spodbujal transformativni in presečni pristop, vidik enakosti spolov pa bo prioriteten vključen v zunanje politike in ukrepe. Cilj je obravnavati strukturne vzroke za neenakost spolov in diskriminacijo zaradi spola, tudi z dejavnim vključevanjem moških in fantov v boj proti spolnim normam in stereotipom. Da ne bi bil nihče spregledan, so v akcijskem načrtu obravnavane vse presečne razsežnosti diskriminacije, pri čemer se posebna pozornost namenja invalidnim ženskam, migrantkam ter diskriminaciji zaradi starosti ali spolne usmerjenosti.

Resolucija 1325 o ženskah, miru in varnosti

Varnostni svet Organizacije združenih narodov je leta 2000 sprejel Resolucijo 1325, ki poudarja potrebo po krepitvi vloge žensk pri preprečevanju in reševanju konfliktov, v mirovnih pogajanjih, pri graditvi miru, varnosti in humanitarni dejavnosti, zlasti na kriznih žariščih in konfliktnih območjih v svetu. Od njenega sprejetja je vloga žensk pri zagotavljanju miru in varnosti na nacionalni in svetovni ravni deležna vse večje pozornosti, še posebej po sprejetju Agende 2030 in ciljev trajnostnega razvoja, vključno s 16. ciljem Agende 2030, ki je osrednjega pomena za trajnostni razvoj ter miroljubno in pravično, vključujočo in varno družbo prihodnosti za vse.

Za uresničevanje resolucij Varnostnega Sveta OZN 1325 in 1820 o ženskah, miru in varnosti Slovenija od leta 2010 dalje pripravlja nacionalne akcijske načrte na nacionalni ravni, ki povezujejo različne vladne in nevladne deležnike, pomembne za uresničevanje Agende o ženskah, miru in varnosti ter vključevanje vidika spola na področja, povezana z mirom in varnostjo, in njihove aktivnosti ter tako krepi učinkovitost njihovega izvajanja tako v tujini kot doma. Akcijski načrt Republike Slovenije za izvajanje resolucij Varnostnega sveta ZN 2018-2020 določa aktivnosti na petih področjih, ki opredeljujejo teme iz resolucij VS ZN o ženskah, miru in varnosti:

- uresničevanje Agende o ženskah, miru in varnosti in vključevanje vidika spola na področje oz. v politiko miru in varnosti,
- delovanje žensk na področju miru in varnosti,
- zaščita žensk in deklic pred konfliktom, med njim in po njem ter odprava spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, povezanega s konflikti,
- izobraževanje in usposabljanje o Agendi o ženskah, miru in varnosti,
- odgovornost za preprečevanje ter pregon storilcev spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, povezanega s konflikti.

V Sloveniji je bil velik napredek storjen na vseh omenjenih področjih, ki pa hkrati ostajajo izziv in zaveza za krepitev dejavnosti tudi za obdobje 2021-2030.

1.5. Nacionalni strateški dokumenti

Strategija razvoja Slovenije 2030

Temeljni strateški dokument Republike Slovenije, ki predstavlja krovni okvir razvoja države ter prikazuje stanje Slovenije v prihodnosti, je *Strategija razvoja Slovenije 2030* (v nadaljnjem besedilu: SRS 2030). S petimi strateškimi usmeritvami in dvanajstimi medsebojno povezanimi razvojnimi cilji postavlja dolgoročne razvojne temelje Slovenije. Vsak cilj se navezuje tudi na cilje trajnostnega razvoja Agende 2030. Za vsak razvojni cilj so določena ključna področja, na katerih je treba delovati, da bi dosegli kakovostno življenje za vse. Cilji pomenijo podlago za oblikovanje prednostnih nalog in ukrepov Vlade RS, nosilcev regionalnega razvoja, lokalnih skupnosti in drugih deležnikov.

Enakost spolov je v SRS 2030 horizontalno načelo, saj se vključuje v vse politike in cilje, zlasti pa v:

Cilj 1 - Zdravo in aktivno življenje. Med ključnimi izzivi pri ustvarjanju razmer za kakovostno življenje opredeljuje zmanjšanje neenakosti v zdravju, pri čemer je za njegovo doseganje pomembno tudi zagotavljanje enakih možnosti in enakosti spolov, omogočanje neodvisnega življenja, vključenosti v družbo in omogočanje usklajevanja dela, skrbstvenih obveznosti in prostočasnih aktivnosti v vseh življenjskih obdobjih. Ciljna vrednost kazalnika uspešnosti *leta pričakovanega zdravega življenja ob rojstvu* za leto 2030 je 64,5 let za oba spola, ob različni izhodiščni vrednosti: 58,8 let za moške in 57,7, za ženske. Vrzal med spoloma pomeni, da ženske preživijo večji del svojega življenja v slabšem zdravju. Pomemben kazalnik uspešnosti v okviru tega cilja je tudi *indeks enakosti spolov* - ciljna vrednost za leto 2030 je 78 (ob izhodiščni vrednosti 68,4).

Cilj 2 - Znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo. Ta cilj izpostavlja pomen zmanjševanja vrzeli med pridobljenimi znanji in spretnostmi ter različnimi potrebami delodajalcev, zlasti zahtevam po visoko izobraženi delovni sili, pri čemer je pomembno opolnomočenje prebivalcev za uporabo najnovejših tehnologij oziroma dvig digitalne pismenosti prebivalstva in s tem zmanjševanje digitalne vrzeli. Pomemben kazalnik uspešnosti je *delež prebivalstva s terciarno izobrazbo* (25–64 let), pri čemer je ciljna vrednost za oba spola 35 % ob izhodiščni vrednosti 30,4 %. Pomemben pokazatelj je vrzel med spoloma v terciarni izobrazbi, saj moški pomembno zaostajajo za ženskami glede dosežene terciarne izobrazbe. Obstaja tudi vrzel med spoloma v t.i. STEM poklicih, kjer izrazito prevladujejo moški.

Cilj 3 - Dostojno življenje za vse. Ta cilj se osredotoča na ustvarjanje razmer, v katerih bodo vsi ljudje lahko uživali koristi družbenega razvoja ne glede na osebne okoliščine, pri čemer si je pomembno prizadevati za a) zmanjšanje revščine in materialne prikrajšanosti ter b) odpravljanje vseh oblik diskriminacije, zlasti z odpravljanjem vseh oblik nasilja nad ženskami in deklicami ter nasilja v družini. Ciljna vrednost kazalnika *stopnja tveganja socialne izključenosti* je 16 % (2030) ob izhodiščni vrednosti 18,4 (2016). Ciljna vrednost kazalnika *Izkušnja diskriminacije* za leto 2030 je 10 % (izhodiščna vrednost je 13%).

Cilj 7 - Vključujoč trg dela in kakovostna delovna mesta. Ta cilj opozarja na pomen ustvarjanja pogojev za višje dohodke, bolj kakovostna delovna mesta in bolj vključujočo družbo. Ta cilje bomo, med drugim, dosegli z: a) ustvarjanjem kakovostnih delovnih mest, ki ustvarjajo višjo dodano vrednost, pogoje za ustrezno plačilo in kakovostno delovno okolje; b) spodbujanjem večje vključenosti prikrajšanih in podpoprečno zastopanih skupin na trgu dela; f) spodbujanjem dejavnosti delodajalcev za krepitev telesnega in duševnega zdravja delavcev in delavk, varnosti in zdravja pri delu ter lažjega usklajevanja dela in skrbstvenih obveznosti; g) spodbujanjem zaposlovanja obeh spolov v spolno netipičnih in deficitarnih poklicih. Ciljna vrednost kazalnika uspešnosti stopnja delovne aktivnosti prebivalstva (20–64 let) je 75% ob izhodiščni vrednosti 70,1 % za oba spola (2016).

Cilj 10 - Zaupanja vreden pravni sistem. Spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravna varnost in spoštovanje vladavine prava so med ključnimi dejavniki kakovosti demokracije in družbenega razvoja. Cilj bomo dosegli a) z varovanjem vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin, odpravljanjem diskriminacije in zagotavljanjem enakih možnosti na nacionalni, regionalni in globalni ravni.

Strategija dolgožive družbe

Tudi *Strategija dolgožive družbe*, ki predstavlja vsebinski okvir za izvedbo potrebnih prilagoditev in sprememb v luči demografskih sprememb, naslavlja tematike, ki so ključnega pomena za odpravljanje neenakosti med ženskami in moškimi.

Strategija izpostavlja problem stopnje tveganja revščine starejših, ki je večja pri ženskah in se s starostjo še povečuje, ter opozarja, da bi ta težava lahko postala z demografskimi spremembami še izrazitejša, kar bo predstavljalo oviro za večjo vključenost starejših v družbo. Nasloviti bo treba tudi prekarizacijo trga dela, ki bo med drugim vplivala na sisteme socialne zaščite in socialno varnost posameznika oziroma posameznice. Večja negotovost na trgu dela in večja razširjenost atipičnih

(med njimi tudi prekarnih) oblik dela sta poleg demografskih sprememb pomembna dejavnika, ki narekujejo prilagajanje sistemov socialne zaščite za zagotavljanje vzdržnega prehoda med različnimi življenjskimi obdobji. Verjetnost, da bodo vpete v atipične oziroma prekarne oblike dela, je večja za (zlasti mlade) ženske.

Na kakovost življenja in dolgoročno vzdržnost sistemov socialne varnosti pomembno vplivajo tudi ukrepi, ki so usmerjeni v spodbujanje zdravega načina življenja, in preventivni zdravstveni programi. Nezdrav življenjski slog se oblikuje od najzgodnejšega življenjskega obdobja in je bolj prisoten v socialno-ekonomsko ranljivejših družbenih skupinah, pomemben dejavnik pa je tudi spol. Tako na primer močno odstopamo zlasti po zelo veliki razliki med nizko in visoko izobraženimi moškimi. Te neenakosti v zdravju povzročijo tudi neenakosti v oviranosti pri dnevni aktivnosti in so glavni razlog za nizka leta zdravega življenja. Negativne učinke, ki jih prinašajo spremenjena razmerja med velikostjo posameznih starostnih skupin prebivalstva, lahko dolgoročno ublažijo sistematični ukrepi na področju družinske politike in drugih politik, ki ustvarjajo ugodne razmere za kakovost življenja družin v smislu vzpostavljanja širokega spektra programov in storitev za družine, prispevanje k stroškom za lažje vzdrževanje otrok in varstvo družin v posebnih življenjskih okoliščinah, pa tudi zagotavljanja enakih možnosti obeh spolov. Ukrepi morajo iti v smeri izboljšanja možnosti usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja.

Strategija naslavlja tudi tematiko diskriminacije in nasilja nad starejšimi, med katerimi prevladujejo ženske, ki se lahko pojavlja v različnih oblikah, kot psihično, fizično in ekonomsko nasilje. Ima resne zdravstvene in socialne posledice za posameznika oziroma posameznico in družbo, obenem pa ostaja slabo raziskano, pogosto neprepoznano in redko prijavljeno. Za uresničitev načrtanih usmeritev v strategiji bodo pristojna ministrstva pripravila akcijske načrte s konkretnimi predlogi rešitev.

Drugi pomembni nacionalni strateški dokumenti, ki predstavljajo podlago za ukrepe, opredeljene v ReNPEMŽM 2030, po posameznih tematskih področjih:

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (V pripravi: Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva 2021-2029)

Nacionalni program socialnega varstva opredeljuje osnovna izhodišča za razvoj sistema, cilje in strategije razvoja socialnega varstva, določa mrežo javne službe socialnovarstvenih storitev in javnih socialnovarstvenih programov ter opredeljuje način njihovega izvajanja in spremljanja ter odgovornost posameznih akterjev na različnih ravneh. Mrežo programov za preprečevanje in reševanje socialnih stisk ranljivih skupin prebivalstva sestavljajo, med drugimi, tudi mreže programov za preprečevanje nasilja, programov za pomoč žrtvam nasilja in programov za delo s povzročitelji nasilja.

Smernice za izvajanje ukrepov APZ (V pripravi: Smernice za izvajanje ukrepov APZ 2021-2025)

Aktivna politika zaposlovanja je nabor ukrepov na trgu dela, ki so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjšanju brezposelnosti, večji zaposljivosti oseb na trgu dela in povečanju konkurenčnosti ter prožnosti delodajalcev. Ukrepi APZ so usmerjeni predvsem k najbolj ranljivim skupinam na trgu dela, vključno z ženskami.

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 (V pripravi: Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2021-2025)

Resolucija je strateški dokument, ki določa cilje, ukrepe in ključne nosilce politik za preprečevanje in zmanjševanje nasilja v družini v Republiki Sloveniji. Z novim strateškim dokumentom se področje razširja na vse oblike nasilja nad ženskami, saj bo predvidoma vključevala tudi ukrepe za izvajanje določb istanbulske konvencije.

Resolucija o družinski politiki 2018-2028

Resolucija o družinski politiki določa temeljne cilje in ukrepe na področju družinske politike z namenom izboljšati kakovost družinskega življenja. Koncept usklajevanja poklicnega in družinskega življenja predstavlja pomemben del družinske politike in je ključen za ustvarjanje oziroma uveljavljanje enakih možnosti žensk in moških v družbi, ki se sistematično vključujejo v skoraj vsa vsebinska poglavja, predvsem pa v poglavja, ki obravnavajo trg dela in zaposlovanje, programe v podporo družini, socialno varstvo družin, starševsko varstvo in družinske prejemke, področje zdravstva ter področje vzgoje, varstva in izobraževanja. Ukrepe za lažje usklajevanje teh obveznosti morajo sprejemati in izvajati tako država, občine kot tudi delodajalci.

Akcijski program za invalide 2014-2021 (V pripravi: Akcijski program za invalide 2022-2026)

Namen Akcijskega programa za invalide je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov in spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program obsega trinajst temeljnih ciljev s skupaj 91 ukrepi, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov, in se nanašajo na razdobje 2014 -2021. Posebna pozornost pri uresničevanju cilja »Nasilje in diskriminacija« je namenjena ženskam, starejšim in otrokom, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi. Tudi novi akcijski načrt namenja posebno pozornost presečni perspektivi – invalidnim ženskam v kontekstu preprečevanja nasilja in diskriminacije.

Resolucija o nacionalnem programu za preprečevanje in zatiranje kriminalitete 2019-2023

Resolucija nadaljuje prizadevanje za ohranjanje že sprejetih zavez in standardov varnostne politike, pri čemer je njen temeljni cilj učinkovito oblikovanje in izvajanje politike preprečevanja in zatiranja kriminalitete oziroma zagotavljanje takšnega družbenega okolja, ki bo dolgoročno vplivalo na zmanjšanje kriminalitete, zagotavljal varnost, prebivanje in delo v varnem okolju ipd. Med področji preprečevanja in zatiranja kriminalitete posebno pozornost namenja tudi nasilju nad ženskami.

Akcijski načrti Medresorske delovne skupine (MDS) za boj proti trgovini z ljudmi

V akcijskih načrtih so opredeljene konkretne naloge medresorske delovne skupine na področju zakonodaje, preventive, odkrivanja, preiskovanja in pregona kaznivih dejanj, pomoči in zaščite žrtev ter sodelovanja v okviru regionalnih in mednarodnih organizacij. Posebna pozornost akcijskega načrta za obdobje 2019-2020 je posvečena prizadevanjem za spodbujanje enakosti med spoloma, boju proti nasilju na podlagi spola in podporo posebnim politikam za krepitev vloge žensk kot sredstva za boj proti temeljnemu vzroku trgovine z ljudmi za različne namene izkoriščanja (priporočila GRETA).

Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva 2011-2020

Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva 2011-2020 je strateški dokument, ki določa ukrepe, merila in akterje za vzpostavitev kakovostnega, raznolikega in odzivnega visokošolskega prostora. Eden od njegovih ciljev je prepoznavati in spodbujati večjo vključenost manj zastopanih skupin prebivalstva in vzpostavljati enake možnosti.

Resolucija o raziskavah in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020

Raziskovalna in inovacijska strategija Slovenije je programski dokument za doseganje družbenih ciljev, kakršna sta izboljšani življenjski standard za vse in dvig kakovosti življenja. Eden od pomembnih ciljev je izboljšati karijerne priložnosti za raziskovalce in raziskovalke ter vključitev načela enakih možnosti spolov.

Slovenska strategija krepitev Evropskega raziskovalnega prostora 2016–2020

Slovenska strategija krepitev Evropskega raziskovalnega prostora 2016 – 2020 je strateški dokument, ki si prizadeva za učinkovit nacionalni in inovacijski sistem, za doseganje ciljev Evropskega raziskovalnega prostora (ERA). Ena od prednostnih nalog strategije je vključitev načela enakih možnosti spolov na področje raziskav.

Resolucija o nacionalnem programu varnosti in zdravja pri delu 2018–2027

Namen tega nacionalnega programa je povezati vse deležnike v sistemu varnosti in zdravja pri delu, da bodo po svojih najboljših močeh in v skladu s svojim poslanstvom združili moči in sodelovali pri uresničevanju splošno sprejete vizije na področju varnosti in zdravja pri delu v Sloveniji, ustvariti in vzdrževati delovno okolje, ki bo ohranjalo zdravje delavk in delavcev skozi celotno delovno dobo, da bodo lahko delali dlje in jim bo opravljeno delo v osebno zadovoljstvo. Resolucija izpostavlja vidik spola kot pomemben dejavnik za učinkovito upravljanje varnosti in zdravja pri delu.

Resolucija o nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025

Cilj nacionalnega programa je izboljšati prehranske in gibalne navade prebivalcev od zgodnjega obdobja življenja do pozne starosti. Vsi ukrepi in dejavnosti, ki izhajajo iz tega dokumenta, prispevajo k zmanjšanju neenakosti v zdravju; uvajajo sistemske rešitve, ki vključujejo specifične ukrepe za posamezne ciljne skupine prebivalstva ter hkrati posvečajo posebno družbeno skrb ogroženim skupinam prebivalstva; zagovarjajo načelo dostopnosti in dosegljivosti, zlasti z zagotavljanjem finančno dostopnih zdravih izbir za vse prebivalce in prebivalke, ne glede na njihove socialno-ekonomske, demografske in kulturne značilnosti ter posebne potrebe, upoštevajoč socialne razlike in enakost spolov.

Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016-2025

Resolucija je dokument, ki naslavlja ključne probleme zdravja in sistema zdravstvenega varstva v Sloveniji in postavlja temelje za zdravje v vseh politikah. Posebej naslavlja problematiko neenakosti v zdravju oz. specifične potrebe in možnosti zdravstvenega varstva ranljivih skupin prebivalstva.

Strategija preprečevanja in obvladovanja okužbe s HIV 2017-2025

Nacionalna strategija preprečevanja in obvladovanja okužbe s HIV določa štiri prednostna področja delovanja: preprečevanje okužbe s HIV, zagotavljanje zgodnjega prepoznavanja okužb, preprečevanje prenosa, zdravljenje in profilaksa ter preprečevanje stigmatizacije in diskriminacije ter opolnomočenje oseb, ki živijo s HIV. Vsebuje sistemske ukrepe za izboljšanje spolnega in reproduktivnega zdravja prebivalstva, usmerjene v preprečevanje in prepoznavanje spolno prenosljivih okužb, ob upoštevanju značilnosti potreb ciljne skupine moških, ki imajo spolne odnose z moškimi.

Nacionalni program duševnega zdravja (2018-2028)

Nacionalni program duševnega zdravja je prvi strateški dokument v Republiki Sloveniji, ki celovito naslavlja področje duševnega zdravja. Med specifičnimi cilji sta tudi ozaveščanje o posledicah škodljive rabe alkohola na duševno zdravje ter preprečevanje samomorilnega vedenj, posebno pri starejših.

Akcijski načrt Republike Slovenije za izvajanje resolucij Varnostnega sveta ZN o ženskah, miru in varnosti za obdobje 2018-2020.

Akcijski načrt je drugi nacionalni akcijski načrt Slovenije na tem področju, ki opredeljuje aktivnosti na petih področjih, ki opredeljujejo teme iz resolucij VS ZN o ženskah, miru in varnosti. Na vsakem od področij akcijski načrt ustrezno vpenja aktivnosti, namenjene obravnavi porajajočih se izzivov, za katere se je v preteklem obdobju izkazala potreba po vključevanju vidika spola. Med te sodijo migracije, humanitarne krize, terorizem in nasilni ekstremizem ter podnebne spremembe.

Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči Republike Slovenije

Resolucija je krovni strateški dokument mednarodnega razvojnega sodelovanja Slovenije in vključuje prednostna področja ter usmeritve za načrtovanje in izvajanje mednarodnega razvojnega sodelovanja, med katerimi je izpostavljena tudi enakost spolov in krepitev vloge žensk. To pomeni, da se enakost spolov ne naslavlja zgolj s specifičnimi aktivnostmi oziroma projekti, temveč je potrebno zagotoviti vključevanje vidika spola v analizo potreb, pripravo, načrtovanje, odločanje, izvajanje in ovrednotenje vseh političnih usmeritev mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči.

Strategija mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči Republike Slovenije do leta 2030

Strategija mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči je izvedbeni akt Resolucije o mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči Republike Slovenije, ki je krovni strateški dokument mednarodnega razvojnega sodelovanja Slovenije in vključuje prednostna področja ter usmeritve in ukrepe za načrtovanje in izvajanje mednarodnega razvojnega sodelovanja. V resoluciji je enakost spolov opredeljena kot presečna tema vseh projektov mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči. Od leta 2017 je obveza vseh izvajalcev mednarodnega razvojnega sodelovanja, ki imajo z MZZ sklenjeno pogodbo o financiranju, da ob prijavi projekta in pri poročanju o njegovem izvajanju opredelijo, kako je vidik spola vključen v njegovo načrtovanje, izvajanje in spremljanje. Vidik spola se mora krepiti tudi v vseh dejavnostih, ki jih financirajo drugi vladni resorji.

Nacionalni program ukrepov Vlade RS za Rome za obdobje 2017–2021 (V pripravi: Nacionalni program ukrepov Vlade RS za Rome za obdobje 2021–2030)

Nacionalni program je programski dokument, ki vsebuje ukrepe, namenjene izboljšanju položaja pripadnikov in pripadnic romske skupnosti. Vsebuje tudi ukrepe, ki se nanašajo na reševanje problematike t.i. zgodnjih ali prisilnih porok.

Strategija Vlade RS na področju migracij 2018-2028

Strategija, ki temelji na medresorskem povezovanju, migracije obravnava na večplasten, celovit in dolgoročen način ter v ospredje postavlja boljše razumevanje vseh vidikov migracij in izboljšanje ukrepov za njihovo upravljanje. Naslavlja tudi problematiko najranljivejših skupin, kot so otroci brez spremstva in v določenih razmerah ženske.

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014-2018 (V pripravi: Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021-2025)

Resolucija je temeljni jezikovnopolitični dokument, ki določa ključne cilje in ukrepe jezikovnopolitičnega delovanja v obdobju 2014-2018 ter navaja odgovorne nosilce predlaganih jezikovnonačrtovalnih ukrepov. Resolucija predvideva dodatno jezikovno izobraževanje za javne uslužbenke in uslužbence in njihovo ozaveščanje o družbeni vlogi slovenskega jezika, med drugim tudi na specifičnih področjih, kot je neseksistična in spolno občutljiva raba jezika.

Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013-2022

Resolucija je temeljni programski dokument, ki opredeljuje prednostne naloge in ukrepe, ki so v javnem interesu v mladinskem sektorju. Prizadeva si, med drugim, za zmanjšanje razširjenosti začasnih zaposlitev med mladimi, zlasti mladih žensk; za zmanjšanje diskriminacije zaradi materinstva in starševstva ter boljše usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, za izboljšanje zdravja mladih ter zmanjšanje tveganih vedenj (prometne nesreče, alkohol, samomori itd.); za spodbujanje politične participacije ob upoštevanju načela uravnotežene zastopanosti itd.

Resolucija o nacionalnem programu kulture 2014-2017 (V pripravi: Resolucija o nacionalnem programu kulture 2020-2027)

Resolucija je ključni strateški dokument, ki določa razvoj kulture na različnih področjih. Resolucija izpostavlja, da sta kakovost trga dela in siceršnja stopnja družbenega razvoja v veliki meri vezana tudi na raven enakosti med spoloma na vseh družbenih področjih, zato si bodo na področju kulture tudi v prihodnje prizadevali za vzdrževanje dosežene stopnje enakosti oziroma enakopravne zastopanosti spolov.

1.6. Izvedene dejavnosti in napredek v obdobju prejšnjega nacionalnega programa 2015-2020 na posameznih tematskih področjih

V obdobju 2015–2020 sta bila pripravljena dva dvoletna periodična načrta: za obdobje 2016–17 in 2018–19. Ker se resolucija o nacionalnem programu izvaja na podlagi dvoletnih periodičnih načrtov, se za leto 2020 ni sprejel enoletni periodični načrt, temveč je bilo pri posamezni aktivnosti ali ukrepu navedeno, če se bo aktivnost oziroma ukrep izvajal tudi v letu 2020.

V pvem poročilu o izvajanju Periodičnega načrta za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu 2015–2020 so nosilci posameznih ukrepov (t.j. ministrstva, uradi) opredelili aktivnosti, ki so jih za doseg posameznega ukrepa izvajali v letih 2016 in 2017.

Za odpravljanje vrzeli med spoloma na trgu dela so se izvajale dejavnosti za spodbujanje ženskega podjetništva s konkretno opredeljenimi in merljivimi cilji, dejavnosti za odpravo spolnih stereotipov pri odločanju za poklic, opravljena je bila analiza o dostopnosti trga dela za ženske in moške. Izvajale so se tudi dejavnosti za povečanje socialne vključenosti kmečkih žensk in žensk na podeželju z namenom izboljšanja pogojev dela in življenja, zlasti preko zagotavljanja podpore društvom na podeželju. Za povečanje socialne vključenosti in zmanjšanja tveganja revščine so se izvajali tudi socialno varstveni programi z aktivnim vključevanjem romskih žensk in programi ESS za krepitev moči prikrajšanih skupin žensk. Za odpravo ovir za doseganje lažjega usklajevanja poklicnega in družinskega oz. zasebnega življenja so bile izvedene aktivnosti za okrepitev storitev občasnega varstva otrok, promocijske dejavnosti za spodbujanje dejavnega očetovstva in odpravo stereotipov o vlogah žensk in moških v družbi.

Za odpravo vrzeli med spoloma in segregacijo v izobraževanju ter neenakosti v znanosti in raziskovanju so se izvajale aktivnosti za odpravo spolnih stereotipov pri odločanju za poklic, spodbujanje in promoviranje žensk v znanosti ter znanstvenih raziskav in analiz o enakosti spolov. Za

odpravo stereotipov v družbi, zlasti v medijih, kulturi ter športu, se je nadaljevalo z aktivnostmi za posodabljanje učnih načrtov z vidika enakosti spolov in spodbujanje enakih možnosti žensk in moških v športu ter spodbujanje spolno občutljive jezikovne prakse. Z namenom odprave diskriminacije zaradi spola se je začel izvajati projekt, namenjen zagotavljanju ustreznih razmer za enake možnosti zaprtih žensk in moških.

Na področju zdravja žensk in moških je bil velik poudarek na izvajanju presejalnih programov zgodnjega odkrivanja raka na debelem črevesu in danki, raka dojke in materničnega vratu ter izboljšanju reproduktivnega zdravja. Za doseganje ničelne stopnje strpnosti do nasilja nad ženskami so se izvajale aktivnosti za boljšo prepoznavanje in ozaveščanje o nasilju nad ženskami ter programi pomoči žrtvam nasilja. Okrepilo se je tudi vključevanje vidika spola v slovenske razvojne, mirovne in druge zunanje-politične pobude, izvajale so se številne aktivnosti v podporo prizadevanjem za enakost spolov na mednarodni ravni in odpravo spolnega nasilja v konfliktih ter zagotavljanje vključevanja žensk v mednarodne operacije in misije.

Ministrstva in drugi nosilci ter sodelujoči organi so v obdobju 2016–17 navedene aktivnosti izvajali predvsem z vključevanjem vidika enakosti spolov (integracijo načela enakosti spolov) v vse relevantne programe. To pomeni, da so aktivnosti potekale v okviru obstoječih programov, le da je bila pozornost usmerjena v zmanjševanje vrzeli med spoloma in uresničevanje enakosti spolov. Za izvedbo teh aktivnosti večinoma niso bila zagotovljena dodatna finančna sredstva, ampak so se izvajale v okviru rednih dejavnosti. V obdobju 2016-17 so bila za spodbujanje enakosti spolov namenjena posebna sredstva zlasti nekaterim programom in projektom, ki so spodbujali žensko podjetništvo; projektom spodbujanja lažjega usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja, uravnotežene zastopanosti ter dejavnega očetovstva; društvom, ki so spodbujala večjo socialno vključenost kmečkih in podeželskih žensk; socialnovarstvenim programom za opolnomočenje prikrajšanih skupin žensk, predvsem Rominj in migrantk; projektom varovanja in krepitve zdravja; projektom, ki se izvajajo v okviru mednarodnega razvojnega sodelovanja.

Poročilo o izvajanju Periodičnega načrta za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 za leti 2018 in 2019 navaja ukrepe in aktivnosti, ki so jih ministrstva in vladne službe, skladno s Periodičnim načrtom, izvedla v tem obdobju.

Na področju trga dela je bil poudarek na spodbujanju ženskega podjetništva: izvedena so bila brezplačna usposabljanja z namenom pridobitve znanj, potrebnih za uspešen vstop na podjetniško pot. Udeleženke, ki so uspešno zaključile usposabljanje, so lahko pridobile subvencijo za samozaposlitev. Na področju varovanja in krepitve zdravja žensk in moških je bil poudarek predvsem na izvajanju preventivnih programov SVIT, ZORA in DORA. Izvajal se je tudi program *Pomoč ranljivim skupinam nosečnic in mater* ter pilotno presejanje ciljne skupine nosečnic šest tednov po porodu za poporodno depresijo, anksioznost, zlorabo psihotropnih snovi in izpostavljenost nasilju. Velik poudarek je bil na zmanjšanju pojavnosti spletnega nasilja in nadlegovanja žensk in deklet. Izvedene so bile raziskava o razširjenosti in prepoznavanju spletnega nadlegovanja med mladimi v Republiki Sloveniji, usposabljanja in pripravljen priročnik za zaposlene v policiji in pravosodju ter delavnice in priprava učnega načrta za mlade in šolsko osebje o spletnem nasilju in nadlegovanju. Izvedena je bila medijska kampanja za večjo ozaveščenost in krepitev znanja za odpravo stereotipov ter spreminjanje odnosa do spletnega nasilja in nadlegovanja žensk in deklet in vzpostavljena mobilna aplikacija Odklikni za prepoznavanje in preventivo pred spletnim nasiljem in nadlegovanjem. Na področju socialne vključenosti so se izvajale aktivnosti za večjo vlogo žensk in aktivno vključevanje prikrajšanih

skupin žensk v okviru kratkih programov socialne aktivacije, zlasti albanskih žensk. Izveden je bil javni razpis za sofinanciranje socialnovarstvenih programov, v okviru večnamenskih romskih centrov pa so potekale različne delavnice in predavanja, namenjena tudi izboljšanju položaja romskih žensk. Izvedena je bila tudi raziskava ter organizirana mednarodna konferenca o položaju kmečkih žensk. Z namenom odpravljanja spolnih stereotipov so bila organizirana usposabljanja za pedagoški kader in študentsko populacijo, za večjo ozaveščenost različnih ciljnih skupin o spolno občutljivi rabi jezika pa so bile izdane Smernice za spolno občutljivo rabo jezika. V letih 2018 in 2019 je bila Republika Slovenija zelo aktivna tudi v prizadevanjih za enakost spolov in večjo vlogo žensk na mednarodni ravni, vključno z organizacijo dogodkov in dajanjem pobud. Prizadevala si je tudi za večjo vlogo žensk pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti ter zaščite žensk v konfliktnih situacijah.

Iz poročil je razvidno, da se vidik spola vključuje v resorne politike, vendar ne na vseh področjih ter na nekaterih področjih bistveno bolj kot na drugih. Izvedene aktivnosti so večinoma potekale v okviru obstoječih programov, le da je bila pozornost usmerjena v zmanjševanje vrzeli med spoloma in uresničevanje enakosti spolov. Za izvedbo teh aktivnosti ministrstva navajajo, da večinoma niso bila zagotovljena dodatna finančna sredstva, ampak so se aktivnosti izvajale v okviru obstoječih proračunskih postavk, namenjenih rednemu delu. Tudi v obdobju 2018-2019 so bila namenjena posebna finančna sredstva predvsem spodbujanju ženskega podjetništva, aktivnostim, namenjenih ozaveščanju in krepitvi znanja v zvezi s spletnim nasiljem in nadlegovanjem, programom socialne aktivacije, predvsem za ženske iz drugih kulturnih območij, preventivnim programom na področju zdravja in programom pomoči ranljivih skupin nosečnic in mater, društvom na podeželju, ki delujejo na področju izboljšanja pogojev dela in življenja kmečkih in podeželskih žensk ter projektom, ki se izvajajo v okviru mednarodnega razvojnega sodelovanja.

Tudi vrednotenje oziroma ocena o uresničevanju ciljev in ukrepov za izvajanje prejšnje resolucije o nacionalnem programu, prikazanih v periodičnih poročilih, ugotavlja, da obstajajo velike razlike v kakovosti izvajanja aktivnosti in poročanju o teh aktivnostih na različnih ministrstvih. Poročila so namreč ključnega pomena za ugotavljanje, kateri cilji so in kako bili doseženi, kateri ukrepi so se izkazali kot učinkoviti in predstavljajo zato pomembno osnovo argumentacije za izbiro novih ali ohranjanje enakih ciljev, ukrepov in kazalcev pri oblikovanju nove Resolucije. Ministrstva so premalo vključevala presečno perspektivo, ki bi pripomogla naslavljanju specifičnih težav različnih žensk in moških, posebej pripadnic in pripadnikov ranljivih skupin v družbi in s tem doseganju glavnega namena tega strateškega dokumenta, namenjenega uveljavljanju enakosti spolov. Osredotočala so se predvsem na področja, na katerih so bile v slabšem položaju ženske, manj pa so se ukvarjala z za moške specifičnimi problemi, brez reševanja katerih ne moremo pričakovati doseganja enakosti spolov.

1.7. Ključni izzivi in usmeritve v obdobju novega nacionalnega programa 2021-2030 na posameznih tematskih področjih

Slovenija je do zadnjega merjenja indeksa enakosti spolov Evropskega inštituta za enakost spolov (Indeks enakost spolov 2020) sodila med države, ki so se umeščale nad povprečjem EU. V obdobju od začetka merjenja (2005) pa do leta 2017 beleži napredek, najbolj prav na področju moči (udeležba žensk pri političnem odločanju), kar se povezuje z uvedbo t.i. spolnih kvot na kandidatnih listah in posledično zvišanjem deleža žensk na mestih odočanja. Indeks enakosti spolov 2020 je pokazal, da je Slovenija dosegla 67,7 od 100 točk in ohranila 11. mesto, vendar se je v tem letu prvič

znašla pod povprečjem EU, in sicer za 0,2, odstotne točke. Glede na leto 2019 je Slovenija najbolj nazadovala na področju moči, in sicer kar za 2,6 točke: statistika je posledica nižjega števila ministric v vladi, poslank v državnem zboru ter svetnic v občinskih in mestnih svetih. Znižal se je tudi delež žensk v upravah največjih gospodarskih družb, ki kotirajo na borzi, kot tudi delež žensk v upravi centralne banke. Na podlagi dveh kazalnikov, ki merita področje dela (udeležba na trgu dela ter segregacija in kakovost delovnih mest), je Slovenija dosegla za 0,2 točke manj glede na lansko leto, in sicer zaradi povečanja spolne segregacije pri zaposlovanju. Slovenija je v letu 2020 napredovala le na področju denarja: v primerjavi z letom 2019 so tako ženske kot moški prejeli višji povprečni neto dohodek, prav tako pa se je za 0,4 % zmanjšala stopnja tveganja revščine pri ženskah (EIGE, 2020).

Slovenija si je v SRS 2030 zadala velik izziv: izboljšati indeks za več kot 10 odstotnih točk in leta 2030 doseči ciljno vrednost indeksa 78 točk. To zahteva postavitev ambicioznih ciljev zlasti na tistih področjih, ki ostajajo velik izziv že daljše obdobje (segregacija, skrbstvena vrzel itd.), ter obenem izboljšanje položaja tam, kjer se je položaj glede na pretekle rezultate znova poslabšal (politična zastopanost).

Na enakost moških in žensk posredno vplivajo tudi socialno-ekonomski trendi, s katerimi se sooča večina razvitih evropskih držav, med katerimi prevladujeta demografija oz. staranje prebivalstva in spremembe na trgu dela (naraščanje fleksibilnosti in atipičnih oblik dela, pojav prekarnosti ipd.). Večjega deleža negativnih posledic omenjenih trendov so praviloma, kljub določenim ukrepom za blaženje teh posledic, deležne ženske, ki prevladujejo med zaposlenimi za določen čas in krajši delovni čas. K izenačevanju položaja moških in žensk je tako potrebno pristopiti tudi s sistemskimi ukrepi na področju staranja prebivalstva, spodbujanja ustvarjanja kakovostnih delovnih mest ter zagotavljanja dostojnega in varnega ter zdravju neškodljivega dela.

Na področju dela so razlike med ženskami in moškimi glede stopnje delovni aktivnosti in plačila v primerjavi z drugimi članicami EU majhne. To je v veliki meri povezano z ustrežno ureditvijo starševskega dopusta, dobro izobraženostjo žensk in visokim deležem zaposlitev žensk za polni delovni čas, kakor tudi z dobro dostopnostjo predšolske vzgoje, organizirano šolsko prehrano in šolskih prevozov otrok, organiziranim jutranjim varstvom in podaljšanim bivanjem, številnimi storitvami za starejše in pomoči potrebne ipd. Kljub temu ostaja v povezavi s tem področjem kar nekaj izzivov. Eden od njih je zagotovo prizadevanje za vključujoči trg dela, torej povečanje zaposlenosti tistih skupin žensk, ki se srečujejo z dodatno marginalizacijo in ranljivostmi. Za opolnomočenje žensk na trgu dela bo potrebno nadaljevati tudi spodbujanjem ženskega podjetništva. Slovenija morala vložiti več naporov v prizadevanja za odpravo segregacije na področju izobraževanja in posledično na trgu dela. Koncentracija žensk in moških v različnih sektorjih in dejavnostih je eden od dejavnikov, ki pogloblja neenakosti med spoloma. Ženske so bistveno premalo prisotne, na primer v učnih predmetih in poklicih na področju STEM, na področju raziskav ter na vodilnih položajih na vseh ravneh izobraževanja. Po drugi strani ženske izrazito prevladujejo na področjih, kot so varstvo otrok in skrb za starejše, predšolska vzgoja, socialno varstvo zdravstveni sektor in neplačano delo. Posledično so moški bistveno bolj prisotni v perspektivnih in višje vrednotenih poklicih, ki vključujejo nove tehnologije oziroma IKT. Slovenija tako odstopa po visoko izobraženi delovni sili, predvsem zaradi visokega deleža terciarno izobraženih žensk, hkrati pa obstaja problem zagotavljanja dovolj velikega števila mladih z ustreznimi znanji za soočanje z razvojnimi izzivi. Kot ugotavlja UMAR v poročilu o razvoju (2020), je treba, ob pričakovanem povečevanju potreb po IKT kadrih, z ustreznimi pristopi vplivati na povečanje privlačnosti teh poklicev za ženske.

Spolna segregacija je eden glavnih dejavnikov, ki povzročajo vrzel v plačah med spoloma v vseh sektorjih. Razlike v plačah med ženskami in moškimi so v primerjavi z drugimi državami članicami res manjše, vendar je zaskrbljujoče, da se je v Sloveniji plačna vrzel med spoloma v zadnjih letih poglobila najbolj med vsemi državami EU. Eden večjih izzivov bo, kako zaustaviti ta negativni trend in kako ustrezno nasloviti dejavnike, ki povečujejo plačno vrzel.

V Sloveniji je koncept usklajevanja zasebnega, družinskega in poklicnega življenja pomemben del družinske politike in hkrati ključen za uveljavljanje enakih možnosti žensk in moških v družbi. Usklajevanje poklicnega in družinskega življenja je tako na institucionalni ravni zgledno urejeno, vendar ga precej otežuje dejstvo, da ženske še vedno opravijo bistveno več neplačanega dela kot moški. Ženske v Sloveniji, kljub temu da so na trgu dela prisotne v skoraj tako veliki meri kot moški in da večinoma delajo s polnim delovnim časom, opravljajo večino skrbstvenega dela (skrb za gospodinjstvo, otroke, ostarele, bolne). Skrbstvena vrzel med spoloma se je po razikavah v razmerah pandemije še poglobila (Eurofound), čeprav mlajše generacije moških v večji meri sodelujejo pri delitvi skrbstvenih in gospodinjskih obveznostih. Spodbujanje večje vloge moških pri skrbi za otroke (v skladu z direktivo EU o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev) in druge skrbi potrebne, ter delodajalcev, da podprejo in izvajajo družini prijazne politike, ostaja eden ključnih izzivov nove resolucije.

Doseganje uravnotežene zastopanosti spolov pri odločanju v politiki, gospodarstvu in na drugih področjih ostaja nedokončana naloga. Čeprav je Slovenija na lestvici držav od leta 2005 najbolj napredovala prav v dimenziji moči zaradi uvedbe obveznega minimalnega deleža obeh spolov na kandidatnih listah (Indeks enakosti spolov, 2020), pa se je pokazalo, da ni prišlo do pravih strukturnih premikov, zato je na mestih odločanja v politiki še vedno premalo žensk. Napoved Evropske Komisije, da bo predlagala zavezujoče ukrepe o preglednosti plač ter si prizadevala za sprejetje predloga direktive o zagotavljanju uravnotežene zastopanosti spolov med neizvršnimi direktorji/direktoricami gospodarskih družb, bo dalo dodaten zagon trenutnim slovenskim prizadevanjem v smeri zakonskih sprememb, ki bodo spodbujala podjetja k bolj spolno raznolikim organom odločanja.

Eden večjih izzivov, ki ga doslej nismo uspeli v zadostni meri nasloviti, je revščina starejših žensk. Tveganje revščine za starejše ženske je nad povprečjem EU: starejše ženske z visoko stopnjo tveganja revščine pogosteje živijo v enočlanskem gospodinjstvu, hkrati pa so bile v svoji aktivni dobi pogosteje kot moški zaposlene v slabše plačanih poklicih ali imele manj delovne dobe, zato imajo tudi zelo nizke pokojnine.

Ničelna strpnost do vseh oblik nasilja nad ženskami in deklicami ostaja še naprej ena od glavnih usmeritev novega nacionalnega programa. Nasilje nad ženskami in deklicami je ena glavnih ovir za doseganje enakosti med ženskami in moškimi in ena najbolj razširjenih kršitev človekovih pravic tudi v Sloveniji. Krizne razmere, kakršne so nastale zaradi izbruha pandemije, so vplivale na porast nasilja v intimnopartnerskih razmerjih in izpostavile nujnost sprejemanja ukrepov, ki bodo posebej naslovili najbolj ranljive družbene skupine ter omogočili, da se žrtve z nasiljem in njegovimi posledicami ne ukvarjajo same ali s pomočjo prijateljev in družine. Nujno je storiti še več za preprečevanje nasilja nad ženskami ter za to, da bo omogočen dostop do pravnega varstva, ki bo osredinjen na žrtve. Izhodišče za standarde na tem področju je Istanbulska konvencija. V ospredju nove resolucije bo tudi zagotavljanje kakovostnega, varnega in zdravju neškodljivega delovnega

okolja brez nasilja in nadlegovanja, v skladu s priporočili *Konvencije MOD št. 190 o boju proti nasilju in nadlegovanju v svetu dela*.

Tudi na področju zdravja obstaja kar nekaj izzivov. Ženske v povprečju doživijo manj zdravih let življenja kot moški, a živijo v povprečju dlje kot moški. Za doseganje kakovostnega življenja vseh generacij bo treba okrepiti zavedanje o pomenu zdravega življenjskega sloga in duševnega zdravja, preprečevati tvegano vedenje, zlasti pri specifičnih skupinah moških, krepiti preventivo ter zmanjšati neenakosti v zdravju, s posebno pozornostjo do ranljivih skupin žensk in moških z različnimi osebnimi okoliščinami. Nujno je tudi ohraniti visoko raven skrbi za reproduktivne pravice in zdravje žensk ter v zvezi s tem posvetiti posebno pozornost mladim.

Na področju zunanje politike bo Slovenija še naprej podpirala prizadevanja za enakost spolov in opolnomočenje žensk ter se zavzemala za spoštovanje visokih standardov glede človekovih pravic žensk. Eden pomembnih izzivov bo tudi zagotavljanje uspešne integracije vidika spola v okviru mednarodnega razvojnega sodelovanja in agende ženske, mir in varnost. Pri tem bodo med ključnimi nalogami doseganje ciljev v zvezi z izvajanjem projektov za opolnomočenje žensk in deklic v partnerskih državah, učinkovito ukrepanje za zaščito žensk in deklic pred spolnim nasiljem v kriznih razmerah in sodobnih varnostnih grožnjah ter krepitev vloge žensk pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti. Ženske, ki so zaposlene v oboroženih silah in/ali v civilnih organizacijah, udeleženi pri ohranjanju miru, ter so vključene v postopke odločanja in ukrepanja na tem področju, imajo pomembno vlogo kot vzornice in medkulturne mediatorke ter so spodbuda za krepitev vloge lokalnih žensk.

1.8. Finančni okvir

Za napredovanje v smeri večje enakosti spolov je večina držav članic in Evropska komisija sprejela dvotirno strategijo. Ta na eni strani vključuje integracijo načela enakosti spolov v vse politike, strategije in ukrepe ter, na drugi strani, financiranje ukrepov, ki neposredno podpirajo krepitev vloge žensk (7).

Sredstva za cilje in ukrepe, navedene v resoluciji o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2021–2030 se bodo zagotavljala iz dveh virov:

- Iz državnega proračuna, iz sredstev za izvajanje posebnih programov ali kot sestavni del rednih delovnih nalog;
- Iz sredstev EU: sredstva bodo zagotovljena v okviru nove finančne perspektive za obdobje 2021–2027

2. Tematska področja

2.1. Odpravljanje neenakosti med spoloma pri zaposlovanju in zagotavljanje enake ekonomske neodvisnosti žensk in moških

2.1.1 Vsebinski opis problematike

Odpravljanje vrzeli med spoloma na trgu dela in doseganje enake ekonomske neodvisnosti žensk in moških sta pomembna za zagotavljanje enakosti spolov ter večje gospodarske rasti in blaginje. Enaka raven ekonomske neodvisnosti – koncept, ki ga EU postavlja v ospredje svojih politik na tem področju - je pomemben pokazatelj dejanskega napredka žensk, saj jim omogoča, da so ekonomsko neodvisne, hkrati pa premagajo ovire, ki jim preprečujejo, da se jih v delovnem okolju obravnava kot enakovredne moškim.

Vrzeli med spoloma na trgu dela z vidika EU politik zadevajo v glavnem razlike v:

- stopnji zaposlenosti;
- delu s krajšim/polnim delovnim časom/začasne in druge »netipične« oblike zaposlitve ;
- neplačanem skrbstvenem delu;
- dostopu do finančnih/ekonomskih virov;
- zastopanosti v različnih poklicih in sektorjih na različnih mestih in položajih;
- plačah in pokojninah;
- možnostih za ekonomsko neodvisnost.

V zadnjih letih je bil v EU dosežen pomemben napredek v zvezi z udeležbo žensk na trgu dela, saj se je v večini držav članic stopnja delovne aktivnosti žensk povečevala. Kljub temu še vedno ni dosegla cilja strategije *Evrope 2020* – 75 odstotkov. V EU je zaposlenih le 67% žensk v primerjavi z 78% moških. Nova strategija Evropske komisije posebno pozornost posveča vključevanju skupin, žensk, ki se srečujejo z različnimi ovirami. Nekatere ženske so strukturno premalo zastopane na trgu dela, npr. ženske s tujim državljanstvom oz. migrantskim ozadjem, pripradnice etičnih ali verskih manjšin ipd. Strategija ugotavlja, da je povprečno zaposlenih 69,7 % žensk, ki so rojene v EU in samo 55,3% žensk, ki so bile rojene zunaj EU (EK, 2020).

Zaposlene ženske so nesorazmerno nadzastopane v storitvenih sektorjih in v poklicih, za katere so značilni nižji status, manjše poklicne priložnosti, nižje plače in večja izpostavljenost različnim tveganjem. Poklicna segregacija na podlagi spola je povezana s številnimi dejavniki, kot so razlike v družbenem vrednotenju znanj, veščin in sposobnosti ljudi, ki delajo v tipično maskuliniziranih in tipično feminiziranih dejavnostih in poklicih. Nanjo vplivajo tudi razlike, ki izhajajo iz neenakovredne porazdelitve neplačanega skrbstvenega in gospodinjkega dela, vstopne ovire in organizacijska kultura in prakse ter norme, stališča in spolni stereotipi. Evropska komisija v svoji novi strategiji izpostavlja, da ženske v EU predstavljajo 10% delovne sile v gradbeništvu ter 25% delovne sile v kmetijstvu, gozdarstvu, ribištvu in prometu, medtem ko moški predstavljajo 25% delovne sile v

izobraževanju ter 20 % delovne sile v zdravstvu in socialnem varstvu. Več pozornosti je treba nameniti spodbujanju vključevanju žensk v poklice, povezane z digitalizacijo in novimi tehnologijam (EK, 2020).

Usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja je na ravni EU prepoznano kot prednostna naloga za doseganje enakosti spolov, povečanje udeležbe žensk na trgu dela in spodbujanje delitve skrbstvenih in gospodinjskih obveznosti ter odgovornosti med ženskami in moškimi. Politike, katerih cilj je izboljšati usklajevanje, vključujejo različne ukrepe, kot so zagotavljanje storitev dostopnega in kakovostnega varstva otrok in (formalnih) storitev dolgotrajne oskrbe starejših ter drugih odvisnih družinskih članov in članic, ustrezno urejen plačani materinski, očetovski ter starševski dopust ter nadomestilo za odsotnost z dela v primeru bolezni otrok, varne in prožne oblike dela in zaposlovanja itd. Vse to vpliva na višino plače, možnosti poklicnega napredovanja in pokojninske pravice. Države, ki ohranjajo in razvijajo politiko enakosti spolov in enakosti pri starševskih in skrbstvenih obveznostih ter krepijo ukrepe za lažje usklajevanje zasebnega, družinskega in poklicnega življenja, ustvarjajo tudi spodbudno okolje za odločanje za otroke. Ženske so v večjem delu obremenjene ne le na področju skrbi za otroke, ampak tudi pri negi starejših.

Počasen tempo sprememb glede delitve neplačanega gospodinjskega in skrbstvenega dela med spoloma predstavlja oviro za enak dostop žensk do trga dela, za njihovo enakost v kariernem napredovanju in enak nadzor nad ekonomskimi viri. Ne glede na možnost, ki jo daje zakonodaja, da lahko dopust izrabita oba, je delež mater, ki izrabijo starševski dopust, še vedno nesorazmerno visok v primerjavi z očetmi povsod po EU. Zato je bila leta 2019 sprejeta direktiva EU o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev, katere cilj je spodbuditi udeležbo žensk na trgu dela, koriščenje dopusta iz družinskih razlogov in prožne ureditve dela. Ta zakonodajni akt bo staršem in oskrbovalkam ter oskrbovalcem omogočil, da bodo bolje usklajevali poklicno in zasebno življenje, po drugi strani pa bo koristil podjetjem, saj bodo delavke in delavci bolj zadovoljni ter motivirani. Države članice EU morajo direktivo prenesti v svoj pravni red najkasneje do 2.8.2022.

Evropska zakonodaja ima na področju politike enakega plačila za delo enake vrednosti dolgo tradicijo, saj so ustanovne članice Evropske skupnosti že v Rimski pogodbi iz leta 1957 postavile osnovne temelje za preprečevanje diskriminacije glede enakega plačila za enako delov. Kljub temu je razlika v plačilu med spoloma še vedno prisotna v vseh državah članicah, ne glede na povprečno stopnjo zaposlenosti žensk, nacionalne modele socialne varnosti ali zakonodajo o enakosti spolov.

Ženske v EU na uro zaslužijo v povprečju 16 % manj kot moški, pokojnine žensk pa so v povprečju za 30 % nižje od pokojnin moških. Segregacija trga dela, težave pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja, podcenjenost ženske usposobljenosti za določene poklice in dela so zgolj nekateri kompleksni vzroki zakoreninjenih vrzeli med spoloma v plačah. Na ravni EU je bil sprejet poseben akcijski načrt za odpravo plačne neenakosti med spoloma, ki naslavlja različne vzroke za nastanek vrzeli in predlaga ustrezno ukrepanje, v pripravi je tudi direktiva o preglednosti plač. Pomen enakega plačila za delo enake vrednosti poudarja tudi Evropski steber socialnih pravic. Enakost spolov je namreč v središču evropskega stebra socialnih pravic, katerega cilj so enake možnosti in enaka obravnava žensk in moških na vseh področjih.

Na splošno se ženske manj podajajo v podjetništvo, predvsem zaradi tradicionalnega dojemanja vlog spola, pa tudi zaradi večjih težav, ki jih imajo pri dostopu do finančnih sredstev, usposabljanju, mreženju za pridobitne dejavnosti (pri mreženju za nepridobitne dejavnosti so ženske več kot odlične) ter usklajevanju poklica in družine. Kot poudarja Evropska komisija, je delež podjetnic v novoustanovljenih podjetjih daleč od optimalnega in večina žensk še vedno ne obravnava podjetništva kot primerne poklicne možnosti. Nova strategija EU izpostavlja, da skoraj 92% vloženega kapitala v Evropi prejmejo podjetja, ki so jih ustanovile skupine, sestavljane izključno iz moških.

Enak dostop do ekonomskih in finančnih virov je zelo pomemben za doseganje številnih gospodarskih učinkov, vključno z zmanjšanjem revščine in večjo socialno vključenostjo. Sektorska in poklicna segregacija, nesorazmerno visoka udeležba žensk v neplačanem delu in v delu s krajšim delovnim časom ipd. prispevajo k plačni vrzeli, ki se s starostjo povečuje, kar se odraža tudi v pokojninski vrzeli in večjemu tveganju revščine žensk, še zlasti na začetku delovne poti in v starejšem obdobju. Tudi tu je treba posebno pozornost posvetiti ranljivim skupinam, kot so iskalke zaposlitve, starejše ženske, samohranilke itd. Boj proti revščini in trajnostni razvoj, povezana z enakostjo spolov, sta ključna za doseganje razvojnih ciljev Agende 2030.

2.1.2 Stanje v Sloveniji

Stopnja zaposlenosti žensk in moških, starih od 20 do 64 let, se je v zadnjih letih povišala in je v letu 2019 znašala 79,7 % za moške in 72,9 % za ženske. Vrzeli med spoloma je znašala 6,8 odstotne točke in je v primerjavi s preteklimi leti ostala približno enaka. Nižjo stopnjo zaposlenosti imajo ženske s tujim, ne-EU državljanstvom (54,6 %), moški s tujim, ne-EU državljanstvom pa višjo (88,9 %) (Eurostat, 2020). Rahlo se je povišalo tudi število delovno aktivnih oseb z invalidnostjo. Leta 2019 je bilo delovno aktivnih 35.036 oseb z invalidnostjo, med njimi je bilo nekaj več kot polovica žensk (17.853 oz. 50,9 %) (SURS, 2020).

Stopnja brezposelnosti, starih od 20 do 64 let, se je v zadnjih letih prepolovila in je leta 2019 znašala 4,4 % (pri ženskah 4,9 % in pri moških 3,9 %). Zaradi epidemije covida 19 obstaja, kot nakazujejo naraščajoči podatki o številu brezposelnih, bojazen, da se bo v prihodnje stopnja brezposelnosti povišala.

K zmanjševanju brezposelnosti so pomembno prispevali Programi aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ). Dolgoletni podatki dokazujejo polovično (ali večjo) udeležbo brezposelnih žensk v programih APZ. Predvsem je velika zastopanost žensk v programih usposabljanja in izobraževanja. Zaradi povečevanja zaposlitvenih možnosti je treba spodbujati dodatno vključevanje brezposelnih ranljivih skupin žensk v programe APZ še dodatno spodbujati. Na ta način lahko ponovno dobijo stik z delovnim okoljem ali si pridobijo dodatna znanja, ki jim povečujejo zaposlitvene možnosti.

Ženske se v primerjavi z moškimi v manjši meri odločajo za samozaposlitev. Med samozaposlenimi je delež žensk 30,5 % (Eurostat, 2020). Nizka je tudi stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti žensk, ki je leta 2019 znašala 5,6 %, moških 9,9 % (GEM Global Report, 2019/2020).

K izenačevanju položaja moških in žensk na trgu dela je potrebno pristopiti tudi s sistemskimi ukrepi na področju zagotavljanja dostojnega in varnega ter zdravega dela, tudi z vidika staranja prebivalstva. Ženske namreč pogosteje kot moški delajo s krajšim delovnim časom (12 % žensk, 4,5 % moških) in imajo začasno zaposlitev (14 % žensk, 11,1 % moških) (Eurostat, 2020). Večja zastopanost žensk v nestandardnih ali celo prekarnih oblikah dela pomeni, da pogosteje ostajajo zunaj veljavnih standardov (npr. delovnega in socialnega prava), ki zagotavljajo posamezniku oziroma posameznici dostojno delo in življenje.

Spolna segregacija tako v poklicih kot dejavnostih ostaja problem. Glede na poklic je delež žensk višji od deleža moških med strokovnjaki oz. strokovnjakinjami (60,9 %), v uradniških poklicih (62,4 %), storitvah in prodaji (63,1 %) in poklicih za preprosta dela (54 %), najmanj pa jih je v poklicih za neindustrijski način dela (9,8 %) (SURS, 2019). Med zaposlenimi po dejavnostih ženske prevladujejo na področju zdravstva in socialne varnosti (80,6 %), izobraževanja (79,6 %), gostinstva (59,3 %), najmanj pa jih je na področju gradbeništva (8,6 %), oskrbe z vodo, ravnanja z odpadki in odpadki, saniranja okolja (20,83 %) in oskrbe z električno energijo, plinom in paro (20,6 %). Na področju informacijskih in komunikacijskih dejavnosti je delež žensk 32 % (SURS, 2020).

Podatki za Slovenijo izpostavljajo izziv spolne segregacije na področju izobraževanja in zaposlenosti v digitalnem sektorju, saj se na tem področju izobrazijo in zaposli več kot 80 % moških. V okviru aktivne politike zaposlovanja se vedno večja pozornost namenja izobraževanju in usposabljanju na področju digitalnih veščin. Projekti, kot so neformalno izobraževanje in usposabljanje, učne delavnice, usposabljanje na delovnem mestu, so nastali kot neposreden odziv na potrebe trga dela, kjer lahko v okviru programov izobraževanja in usposabljanja brezposelne osebe pridobijo izobrazbo ali se usposobijo za opravljanje določenega dela ali poklica. Že nekaj časa se v navedene programe praviloma vključuje večje število žensk, prav tako v ospredje postavljajo pomen novih digitalnih znanj.

Tradicionalno veljajo za »tipično moške poklicne strukture« vojska, policija in diplomacija. Toda v Sloveniji je delež žensk v diplomaciji v zadnjem desetletju zelo narastel: v slovenski diplomaciji je znašal delež žensk glede na število zaposlenih diplomatov in diplomatk v letu 2020 57,6 %. V Slovenski vojski (SV) je v letih 2017, 2018 in 2019 znašal delež žensk skupno 16,5 %. V Policiji je znašal delež žensk glede na število zaposlenih na uradniških pooblaščenih delovnih mestih v 2017 17,1 %, v 2018 17,4 % in v 2019 17,4 %.

Ženske v povprečju zaslužijo manj kot moški in tudi njihove povprečne pokojnine so precej nižje, kar se odraža v višji stopnji tveganja revščine žensk. Plačna vrzel med moškimi in ženskami znaša 9,3 % in v zadnjih letih je zaznati trend naraščanja. Od leta 2014 se je povišala za 2,3 o.t. (Eurostat, 2018). Pokojninska vrzel je skoraj enkrat višja kot plačna in znaša med upokojenkami in upokojenki starejšimi od 65 let 16,4 % (Eurostat, 2019). Ženske so bolj izpostavljene tveganju revščine kot moški, še zlasti starejše ženske. Stopnja tveganja revščine žensk, starejših od 75 let, znaša 30,5 %, moških pa 14,6 % (Eurostat, 2020).

K povečanju socialne vključenosti in zmanjšanju tveganja revščine prispevajo tudi ukrepi socialnega opolnomočenja ranljivih ciljnih skupin, ki se izvajajo v okviru programov MDDSZ. Ob uspešnem izhodu se posamezniki in posameznice vključujejo v programe socialne aktivacije (v nadaljnjem besedilu: SA) z namenom približevanja trgu dela, prav tako namenjenih spodbujanju socialnega vključevanja ter preprečevanju zdrsa v revščino. Ti programi potekajo na ravni, ki

omogoča prepoznavanje in upoštevanje vseh kompleksnih dimenzij in problematik posameznic in posameznikov, ki se soočajo s socialno izključenostjo na večih področjih in se srečujejo s kompleksnejšimi pridruženimi težavami, kot so težave z odvisnostmi, z lažjimi motnjami v telesnem in duševnem razvoju, z brezdonsko problematiko. Posebna pozornost je namenjena tudi starejšim, med katerimi prevladujejo ženske, migrantom in migrantkam, ženskam iz drugih kulturnih okolij z jezikovnimi ovirami ter romskim ženskam. S pomočjo teh programov, ki se stalno evalvirajo in posodablajo, se razvijajo socialne kompetence, krepí in širi socialna vključenost v širše družbeno okolje, dviguje motivacija, gradi pozitivna samopodoba, samozavest in pridobivajo uporabna znanja, spretnosti ipd.

Neenaka delitev dela v zasebni sferi predstavlja oviro za enake možnosti na trgu dela. Čeprav so moški čedalje bolj vključeni v nego in vzgojo otrok ter druge družinske obveznosti (npr. gospodinjsko delo), še vedno obstaja velika razlika med spoloma v številu ur plačanega in neplačanega dela. Ženske v Sloveniji v povprečju opravijo na dan 234 minut plačanega dela ter 286 minut neplačanega dela, moški pa 300 minut plačanega in v primerjavi z ženskami »samo« 166 minut (OECD, 2020). Ženske za gospodinjenje v povprečju porabijo dobrih 200 ur letno več kot moški, za skrb za otroke pa dobrih 500 ur več.

Kljub možnosti, da si starša enakovredno delita starševski dopust, ga v večini izrabijo ženske. Starševski dopust je leta 2019 izrabilo 18.445 žensk in 934 moških. V povprečju je ženska izrabila 239 dni in moški 135 dni starševskega dopusta. Očetovski dopust je izrabilo 30.142 moških, v povprečju 16 dni. Tudi porazdelitev skrbi za bolne družinske člane in članice je zelo neenakovredna: 81 % vseh dni dopusta za nego bolnega družinskega člana/članice namreč izrabijo ženske, moški pa 19 %.

Raziskava o dostopnosti trga dela za ženske in moške (FDV, 2016) je pokazala, da v slovenski družbi glede porazdelitve obveznosti med partnerjema prevladujejo bolj tradicionalna stališča, zlasti pri moških. Tako kar 21,4 % anketirancev – moških (močno) soglašá s trditvijo, da mora biti ženska pripravljena zmanjšati obseg svojega plačanega dela v korist svoje družine, medtem ko se s tem strinja precej manj žensk (14,1 %).

2.1.3 Cilji, ukrepi in kazalniki

Cilji:

1. Spodbujanje enakih možnosti in enake obravnave žensk in moških na trgu dela, s poudarkom na ranljivih skupinah žensk
2. Desegregacija trga dela s spodbujanjem vključevanja žensk v perspektivne poklice (STEM), sektorje in podjetništvo ter vključevanja žensk in moških v spolno netipične poklice in sektorje, kjer izrazito prevladuje eden od spolov
3. Zmanjšanje vrzeli med spoloma v plačah in pokojninah
4. Lažje usklajevanje zasebnega, družinskega in poklicnega življenja ter večja vključenost moških v skrb za otroke in druge skrbi potrebne

5. Zmanjšanje razlik med spoloma glede izpostavljenosti tveganju revščine in socialni izključenosti, s poudarkom na ranljivih skupinah žensk

CILJ 1

Spodbujanje enakih možnosti in enake obravnave žensk in moških na trgu dela, s poudarkom na ranljivih skupinah žensk

UKREP 1

Spodbujanje enakih možnosti in enake obravnave žensk in moških pri zaposlovanju in delu, ob upoštevanju spreminjajočih se družbenih in ekonomskih okoliščin (COVID-19)

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ

UKREP 2

Spodbujanje delovne in socialne vključenosti ter izboljšanja usposobljenosti in delovnih veščin najbolj ranljivih skupin žensk v okviru programov socialne aktivacije (starejše ženske, invalidke romske ženske, ženske iz drugih kulturnih okolij itd.)

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, izvajalci programov socialne aktivacije

UKREP 3

Spodbujanje zaposlitvenih možnosti ranljivih skupin žensk (dolgotrajno brezposelne ženske, invalidke, Rominje, ženske iz drugih kulturnih okolij...) s pomočjo vključenosti v programe aktivne politike zaposlovanja

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, Zavod RS za zaposlovanje

UKREP 4

Podpora projektom za zagotavljanje večjih zaposlitvenih možnosti na trgu dela pripadnikom in pripadnicam manjšinskih etničnih skupnosti, invalidnih oseb in multiplo ranljivim, dvigu ravni usposobljenosti, kulturne ustvarjalnosti in kreativnosti ter krepitev samozavesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih spodbujanju enakih možnosti in enake obravnave žensk in moških na trgu dela

- Stopnja zaposlenosti po spolu in starostnih skupinah
- Število in delež žensk med zaposlenimi invalidi
- Stopnja zaposlenih oseb s tujim državljanstvom po spolu
- Stopnja brezposelnosti po spolu in starostnih skupinah

CILJ 2

Desegregacija trga dela s spodbujanjem vključevanja žensk v perspektivne (STEM) poklice, sektorje in podjetništvo ter vključevanja moških in žensk v spolno netipične poklice in sektorje, kjer izrazito prevladuje eden od spolov

UKREP 1

Spodbujanje ženskega podjetništva z izvajanjem posebnih projektov in programov

Nosilec/sodelujoči

MGRT, MDDSZ

UKREP 2

Ustvarjanje podpornih okolij, ki omogočajo dekletom in fantom spolne netipične poklicne izbire z namenom desegregacije trga dela

Nosilca:

MDDSZ, MIZŠ

UKREP 3

Spodbujanje žensk za vključevanje v vojaški in policijski poklic ter zagotavljanje enakih možnosti v vojaški in policijski karieri

Nosilca:

MO, MNZ-P

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih spodbujanju vključevanja žensk v perspektivne (STEM) poklice, sektorje in podjetništvo ter vključevanja moških in žensk v spolno netipične poklice in sektorje
- Delovno aktivno prebivalstvo po glavnih poklicnih skupinah in po spolu
- Delež žensk med delovno aktivnim prebivalstvom področjih dejavnosti
- Stopnja zaposlenosti oseb s terciarno izobrazbo po spolu in starostnih skupinah
- Stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti
- Delež žensk v SV in policiji

CILJ 3

Zmanjšanje vrzeli med spoloma v plačah in pokojninah

UKREP 1

Izboljšanje preglednosti plač in uveljavljanje načela enakega plačila za enako delo in delo enake vrednosti

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, MJU

UKREP 2

Izvajanje aktivnosti za prepoznavanje in odpravljanje vzrokov za obstoj vrzeli med spoloma v plačah in pokojninah

Nosilec:

MDDSZ

UKREP 3

Ustvarjanje pogojev za daljše ostajanje v zaposlitvi in hitrejše vstopanje na trg dela, ob spodbujanju stabilnejših oblik zaposlitev (kakovostnih delovnih mest) ter zagotavljanju dostojnega, varnega ter zdravlju neškodljivega dela, z namenom zmanjševanja vrzeli med spoloma

Nosilec:

MDDSZ

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih izboljšanju preglednosti plač, odpravljanju vrzeli med spoloma in ustvarjanju pogojev za kakovostna delovna mesta
- Vzel v plačah med ženskami in moškimi
- Pokojninska vzeli med spoloma v nepojasneni obliki

CILJ 4

Lažje usklajevanje zasebnega, družinskega in poklicnega življenja ter večja vključenost moških v skrb za otroke in druge skrbi potrebne.

UKREP 1

Spodbujanje, sprejemanje in izvajanje družini prijaznih politik in praks, ki omogočajo zaposlenim staršem lažje usklajevanje zasebnega, družinskega in poklicnega življenja

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, MO, MNZ-P, MZZ, ostala ministrstva

UKREP 2

Spodbujanje izvajanja dejavnosti in projektov za krepitev bolj enakovredne delitve skrbstvenega in gospodinjskega dela v družini ter vzpostavitvev in okrepitev izobraževalnih in drugih dejavnosti za ozaveščanje o spolnih stereotipih in za njihovo odpravo na področju delitve skrbstvenega in gospodinjskega dela

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, MZ

UKREP 3

Razvoj in krepitev dejavnosti in projektov za izboljšanje kakovosti življenja starejših, ki prispevajo k razbremenitvi skrbstvenega dela v družini oziroma lažjemu usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja družinskih članov in članic, ki skrbijo za starejše

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, MZ

UKREP 4

Spodbujanje in krepitev dejavnosti za ozaveščanje o pomenu in koristih aktivnega očetovstva

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, MZ, zdravstveni domovi

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih lažjemu usklajevanju zasebnega, družinskega in poklicnega življenja ter večji vključenosti moških v skrb za otroke in druge skrbi potrebne
- Stopnja zaposlenosti po spolu glede na število in starost otrok
- Delež zaposlenih s krajšim delovnim časom po spolu in starostnih skupinah
- Število in delež očetov, ki izrabijo očetovski dopust
- Delež očetov, ki izrabijo starševski dopust in dopust za nego otroka
- Delež moških, ki izrabijo dopust za nego bolnega družinskega člana oz. članico

CILJ 5

Zmanjšanje razlik med spoloma glede izpostavljenosti tveganju revščine in socialne izključenosti, s poudarkom na ranljivih skupinah žensk

UKREP 1

Sprejem ukrepov in programov za zmanjšanje tveganja revščine in socialne izključenosti najbolj ranljivih skupin žensk (ženske iz drugih kulturnih okolij z jezikovnimi ovirami, romske ženske, starejše ženske, kmečke ženske, ženske s kompleksnejšimi pridruženimi težavami itd.) ter spremljanje učinkov ukrepov za zmanjševanje tveganja revščine in socialne izključenosti za skupine žensk z najvišjim tveganjem revščine

Nosilca/sodelujoči:

MDDSZ, MKGP, izvajalci programov

UKREP 2

Krepitev vloge žensk na področju kmetijstva in zagotavljanje uveljavljanja pravic žensk na podeželju

Nosilec/sodelujoči:

MKGP

UKREP 3

Podpora projektom, ki vključujejo kulturno dejavnost žensk ali kulturno dejavnost, namenjeno ženskam (na področju romske skupnosti in na področju nemško govoreče etnične skupine) z namenom spodbujanja žensk, pripadnic manjšinskih skupnosti, k aktivnemu vključevanju v družbeno življenje, predvsem na področju kulture

Nosilec/sodelujoči:

MK

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih zmanjšanju razlik med spoloma glede izpostavljenosti tveganju revščine in socialne izključenosti, s poudarkom na ranljivih skupinah žensk
- Stopnja tveganja revščine po spolu in starostnih skupinah
- Stopnja tveganja revščine glede na status aktivnosti po spolu
- Stopnja tveganja revščine glede na tip gospodinjstva
- Stopnja materialne prikrajšanosti po spolu
- Število prejemnikov socialne pomoči po spolu
- Stopnja tveganja revščine med tujimi državljani in državljanke

2.2. Zmanjšanje neenakosti žensk in moških v vzgoji, izobraževanju, znanosti in športu ter preseganje spolnih stereotipov na vseh področjih.

2.2.1 Vsebinski opis problematike

Stališča, prepričanja in vedenjski vzorci se oblikujejo zelo zgodaj v življenju. Prizadevanja za utrjevanje vrednot, kot so enakost spolov, medsebojno spoštovanje in nenasilje v medosebnih odnosih, nestereotipne vloge žensk in moških v okviru formalnega in neformalnega izobraževanja, ustvarjajo okolje, ki omogoča razvoj osebnih potencialov in krepi osebno integriteto. Če otrokom posredujemo te vrednote, jim bomo pomagali, da postanejo spoštljivi in demokratični državljani in državljanke in da bodo lahko razvili vzorce in ravnanja v skladu z najvišjimi demokratičnimi standardi.

Evropski inštitut za enakost spolov izpostavlja predvsem naslednje vidike neenakosti med spoloma v izobraževanju:

- različne odločitve pri izbiri študijskih smeri, ki temeljijo na spolnih stereotipih (segregacija študijskih smeri);
- nesorazmerna zastopanost žensk in moških med vzgojiteljskim/učiteljskim kadrom glede na raven izobraževanja (primarna, sekundarna, terciarna), še posebej na najvišjih mestih odločanja;
- spolni stereotipi v izobraževanju;
- nasilje zaradi spola in seksizem (ozaveščanje).

Na področju izobraževanja je bilo v zadnjih letih v Evropi in tudi v Sloveniji doseženih veliko pozitivnih premikov v smeri enakosti spolov, saj se je izobrazbena raven žensk povečala na vseh ravneh in danes imajo na splošno ženske višjo izobrazbo od moških. Kljub temu se ženske še vedno soočajo z neenakim dostopom do raziskovalnih položajev, financiranja, objavljanja in akademskih nagrad, v neenakem položaju pa so tudi zaradi togih meril za napredovanje in priznavanje, še zlasti če gre za mlade znanstvenice. Akademске kariere žensk še vedno znatno zaznamuje močna vertikalna segregacija, ženske so še vedno izrazito nizko zastopane na najvišjih akademskih in vodstvenih položajih v znanstvenih ustanovah in na univerzah. To kaže na prisotnost pojava steklenega stropa, se pravi nevidnih ovir na podlagi predsodkov, ki omejujejo napredovanje žensk na odgovorne položaje (EK, 2020).

Neenakosti med spoloma ohranjajo ali krepijo tudi stereotipi v zvezi z izobraževalnimi in poklicnimi možnostmi in usmeritvami. Razlike med spoloma glede izbire študijskih smeri niso samo stvar osebnih preferenc, temveč temeljijo na dojemanju, da so nekatera področja izobraževanja bolj "primerna" za ženske ali moške. Podatki in raziskave kažejo, da dekleta z leti šolanja izgubijo zanimanje za predmete s področja naravoslovja, tehnologije, tehnike in matematike in je manj verjetno, da bodo skušale pridobiti univerzitetno diplomu s področij, povezanih z znanostjo, ter s tem razvile svoje osebne potenciale na »perspektivnem« področju. Posledično so ženske izjemno slabo zastopane v izobraževanju na naravoslovnem, tehnološkem, tehničnem in matematičnem področju, čeprav potrebe po strokovnih kadrih s področij naravoslovja, tehnologije, tehnike in matematike naraščajo. Toda tudi v sektorjih in poklicih, kjer ženske prevladujejo, se težje prebijejo na najvišja delovna mesta. Ženske so v povprečju bolj zastopane na delovnih mestih z nižjim statusom, ki se jih istoveti s skrbstvenim delom (kot je poučevanje v vrtcih in osnovnih šolah), medtem ko so moški koncentrirani na bolj plačanih mestih z višjim statusom (na višjih mestih v akademski hierarhiji), ki imajo večji vpliv na sprejemanje odločitev (EIGE, 2017).

Veliko oviro za udejanjenje enakosti spolov in razvoj potencialov deklet in fantov predstavljajo tudi spolni stereotipi in seksizem, saj jih omejujejo pri izbiri študijskih smeri in poklicev ter sprejemanju življenjskih odločitev na splošno. Njihovo odpravljanje je ključnega pomena za zmanjšanje neenakosti med ženskami in moškimi v vzgoji, izobraževanju, znanosti in športu. Spolni stereotipi so še vedno prisotni v učnih gradivih. Učbeniki vsebujejo veliko stereotipov o družbenih vlogah spolov, saj stereotipno prikazujejo ženske zlasti v profesionalnih okoljih. Povezano s spolnimi stereotipi je tudi vprašanje, kako bolje vključevati vidik enakosti spolov v šolski učni načrt (kurikul) oziroma, kako motivirati učitelje/učiteljice in ravnatelje/ravnateljice, da bo to postalo normalen del učnega načrta (kurikula) na vseh ravneh izobraževanja.

Za odpravljanje posledic, ki jih ima strpnost družbe do različnih pojavov, ki generirajo neenakosti med spoloma, vključno z nasiljem zaradi spola, je v ospredje evropskih prizadevanj postavilo prepoznavanje in preseganje spolnih stereotipov in seksizma. Svet Evrope je leta 2019 sprejel prvi mednarodni instrument (priporočilo) za preprečevanje in boj proti seksizmu, ki poudarja tudi pomen nične stopnje strpnosti do tovrstnih pojavov v izobraževanju. Za to pa je potrebno izvajati izobraževanja, usposabljanja in strokovna izpopolnjevanja ministrstev in drugih deležnikov, krepiti sodelovanje med njimi ter razvijati metode in orodja za integracijo načela enakosti spolov v politike.

Evropska unija od držav članic pričakuje sprejem ukrepov, usmerjenih v zmanjšanje spolne segregacije v izobraževanju in usposabljanju, zlasti na znanstvenem področju in v IKT. V tem okviru je EU več pozornosti namenila neenakosti med spoloma in razlikam v dostopu do izobraževanja ter terciarnem izobraževanju. Zlasti se je ukvarjala z vprašanjem zmanjšanja vrzeli med spoloma na področju STEM zaradi potrebe po kvalificiranih delavcih in delavkah v znanosti in tehnologiji ter večjih možnosti za razvoj osebnih potencialov ne glede na spol. Več držav članic si je v zvezi s tem postavilo zavezujoče cilje. V EU ženske predstavljajo le 17% vseh, ki študirajo ali so zaposleni na področju IKT, diplomantk na področju STEM pa je 36%, čeprav dekleta v računalniški pismenosti dosegajo boljše rezultate kot fantje. (EUROSTAT, 2020).

Neenakost med spoloma je prisotna tudi na športnem področju, predvsem zaradi trdovratnih in škodljivih spolnih stereotipov. Neenakosti med spoloma se pojavljajo v celotnem športnem sektorju, od zastopanosti na ravni odločanja v nacionalnih športnih organizacijah in zvezah, (ne)poročanja o dosežkih ženskih in moških športnih ekip v medijih, do razlik v prejemanju športnih nagrad, neenakega plačila in različnih pričakovanj po koncu športne kariere do žensk in moških v zvezi s plačilom in delom.

2.2.2 Stanje v Sloveniji

V srednješolskem izobraževanju je spolna neuravnoteženost najbolj prisotna na področju IKT (4,8 % dijakinj) ter tehnike, proizvodne tehnologije in gradbeništva (11,24 % dijakinj). Po drugi strani dijakinje prevladujejo na področju izobraževanja učiteljev in učiteljic (89,99 %) ter zdravstva in sociale (75,9 %) (SURS, 2020).

Na terciarni ravni med diplomanti in diplomantkami prevladujejo ženske (61 %). Največ jih diplomira na področju poslovnih, upravnih in pravnih ved (13,6 %), izobraževanja (9,7 %) ter zdravstva in sociale (9,4 %). Moški pa najpogosteje diplomirajo na področju tehnike, proizvodne in

predelovalne tehnologije in gradbeništvo (12,3 %) ter poslovnih, upravnih in pravnih ved (6,9 %). Med prebivalstvom, starim od 30 do 34 let, ima 57,1 % žensk in 34,5 % moških terciarno izobrazbo (EUROSTAT, 2020).

Glede na to, da ženske prevladujejo med diplomanti in diplomantkami na področju izobraževanja, so tudi v večini med učitelji in učiteljicami osnovnih (88,2 %) in srednjih šol (66,8 %). Med vodstvenim kadrom osnovnih in srednjih šol jih je nekaj manj (74,1 % oziroma 56,1 %) (SURS, 2020).

Na podiplomskem študiju sta spola skoraj izenačena. Med prejemniki in prejemnicami doktorskega naziva je bilo 54 % žensk. To pa se ne odraža v deležu raziskovalk, kjer jih je 32,5 % (Eurostat, 2020). Tudi med visokošolskim kadrom je žensk (42,61 %) manj kot moških (57,39 %). Med rednimi profesorji in profesoricami je delež žensk 32,5 %, izrednimi 40,9 % ter docenti in docentkami 46,3 % (SURS, 2020).

2.2.3. Cilji, ukrepi in kazalniki

Cilji:

1. Zagotavljanje enakih možnosti žensk in moških na področju vzgoje in izobraževanja ter zmanjšanje spolne segregacije
2. Zmanjšanje neenakosti med ženskami in moškimi v znanosti in raziskovanju
3. Krepitev institucionalnih struktur za učinkovito izvajanje integracije načela enakosti spolov ter odpravljanje spolnih stereotipov in seksizma na različnih področjih

CILJ 1

Zagotavljanje enakih možnosti žensk in moških na področju vzgoje in izobraževanja ter zmanjšanje spolne segregacije

UKREP 1

Vključevanje vsebin o enakosti žensk in moških v kurikule, učna gradiva in programe strokovnega izpopolnjevanja na področju vzgoje in izobraževanja ter udejanjenje enakovrednosti spolov pri pouku in obšolskih dejavnostih, ob upoštevanju vidika raznolikosti in presečnosti

Nosilec/sodelujoči:

MIZŠ, Zavod RS za šolstvo, CPI, Šola za ravnatelje

UKREP 2

Spodbujanje k spolno nestereotipnim izbiram izobraževalnih programov in študijskih smeri na vseh ravneh izobraževanja.

Nosilec/sodelujoči:

MIZŠ, Zavod RS za šolstvo, CPI

UKREP 3

Spodbujanje dejavnosti za zmanjšanje razlik med spoloma glede izobraževalnih dosežkov na terciarni ravni

Nosilec:

MIZŠ

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih zagotavljanju enakih možnosti žensk in moških na področju vzgoje in izobraževanja ter zmanjšanju spolne segregacije
- Delež oseb s terciarno izobrazbo, starih od 30 do 34 let, po spolu
- Dijaki in dijakinje poklicnega in srednješolskega izobraževanja po področjih izobraževanja
- Diplomanti in diplomantke terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja

CILJ 2

Zmanjšanje neenakosti med ženskami in moškimi v znanosti in raziskovanju

UKREP 1

Podpora projektom in programom za povečanje udeležbe žensk v STEM ter ukrepom za zmanjšanje razlik med spoloma na področju digitalnih tehnologij

Nosilec/sodelujoči:

MIZŠ, Zavod RS za šolstvo, CPI

UKREP 2

Sprejem ukrepov za izboljšanje položaja žensk v znanosti in raziskovanju

Nosilec/sodelujoči:

MIZŠ, Komisija za enake možnosti na področju znanosti, ARRS

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih zmanjšanju neenakosti žensk in moških v znanosti in raziskovanju
- Delež doktorantk
- Delež raziskovalk
- Delež rednih profesorik

CILJ 3

Krepitev institucionalnih struktur za učinkovito izvajanje integracije načela enakosti spolov ter odpravljanje spolnih stereotipov in seksizma na različnih področjih

UKREP 1

Sistematično vključevanje tem o vidiku spola, enakosti spolov in prepoznavanju ter preseganju spolnih stereotipov, v izobraževanja in usposabljanja, namenjena zaposlenim v državni/javni upravi.

Nosilci/sodelujoči:

MDDSZ, MO, MNZ-P, MZZ, ostala ministrstva

UKREP 2

Organizacija delovnih posvetov s področja enakosti spolov za zaposlene v državni/javni upravi

Nosilci/sodelujoči:

MDDSZ, MO, MNZ-P, ostala ministrstva

UKREP 3

Podpora pobudam in aktivnostim za odpravo seksističnih praks na različnih področjih ter uveljavljanju spolno občutljive javne rabe jezika

Nosilci/sodelujoči:

Vsa ministrstva

UKREP 4

Krepitev institucionalnih struktur in strokovnih podlag za izvajanje politik na področju enakih možnosti žensk in moških

Nosilci/sodelujoči:

Vsa ministrstva

UKREP 5

Sofinanciranje ozaveščevalnih in izobraževalnih projektov nevladnih organizacij s področja enakosti spolov.

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, ostala ministrstva

Kazalniki:

Število izvedenih aktivnosti, namenjenih krepitvi izvajanja integracije načela enakosti spolov ter odpravljanju spolnih stereotipov in seksizma na različnih področjih.

2.3 Izboljšanje zdravja in zmanjšanje neenakosti v zdravju med ženskami in moškimi

2.3.1 Vsebinski opis problematike

Spol igra pomembno vlogo pri pojavnosti in razširjenosti specifičnih bolezni, pa tudi pri njihovem zdravljenju in vplivu na počutje in okrevanje. To je posledica medsebojne povezanosti bioloških razlik med spoloma in socialno-ekonomskih in kulturnih dejavnikov, ki vplivajo na vedenje žensk in moških ter dostop do zdravstvenih storitev. Zdravstvene raziskave in zdravstvena politika morajo ustrezno nasloviti in upoštevati splet družbenih in bioloških dejavnikov, ki vplivajo na razlike v ženskem in moškem zdravju. To lahko koristi obema spoloma v smislu razumevanja njihovih zdravstvenih težav, ustrezne preventive in ustreznega zdravljenja.

Evropska unija v svojih dokumentih in priporočilih naslavlja zlasti naslednje vrzeli med spoloma in neenakosti v sektorjih zdravstvene politike:

- razlike med spoloma glede zdravstvenega stanja in tveganega vedenja,
- neenakosti med spoloma in ovire pri dostopu do zdravstvenih storitev, s poudarkom na prikrajšanih/ranljivih skupinah,
- spolno in reproduktivno zdravje,
- segregacija spolov v zdravstveni delovni sili,
- usposabljanja in izobraževanja zdravstvenih delavcev in delavk za enakost spolov in posamezne vidike, povezane s spolom.

Ženske na splošno živijo dlje od moških v vseh delih Evrope, vendar pa imajo ženske kljub temu manj let zdravega življenja. Nekatere bolezni, kot so osteoporoza in motnje prehranjevanja, prizadenejo oba spola, vendar so pri ženskah pogostejše. Druge, na primer endometrijoza in rak materničnega vratu, pa prizadenejo izključno ženske. Moški pogosteje zbolijo in umrejo zaradi raka pljuč in debelega črevesa in danke, ishemične bolezni srca in prometnih nesreč. Nekatere bolezni, na primer rak prostate, prizadenejo izključno moške.

Poleg bioloških dejavnikov na zdravstveno stanje žensk in moških različno vplivajo tudi družbene norme. Za ženske je manjša verjetnost, da bodo vključene v tvegana zdravstvena vedenja in se posledično soočajo z manj povezanimi boleznimi in invalidnostmi kot moški. Vendar pa bodo imele bolj verjetno kot moški "nevidne" bolezni in invalidnosti, ki jih zdravstveni sistem pogosto ustrezno ne prepozna. Taki primeri vključujejo depresijo, motnje prehranjevanja, invalidnosti, povezane z domačimi nesrečami in spolnim nasiljem, pa tudi bolezni in invalidnosti, povezane s starostjo (EIGE, 2017).

Na splošno lahko opazimo, da se ženske bolj zavedajo svojega zdravstvenega stanja in so večje uporabnice zdravstvenih storitev kot moški. Glede izbire življenjskega sloga in tveganega vedenja opazimo, da obstaja pri moških večje tveganje za slabo zdravje. Moški se soočajo z večjo stopnjo poklicne izpostavljenosti fizičnim in kemičnim nevarnostim ter rizičnih vedenj, povezanih z

"moškimi normami". Govorimo lahko o obstoju paradigmatno moškega, povezane z moškostjo in predpostavko, da moški manjkrat obiščejo zdravnika, ko so bolni. Ko pridejo k zdravniku, manj verjetno poročajo o simptomih bolezni ali bolezni. Pogosto ali običajno moški zdravju posvečajo manj pozornosti kot ženske (EIGE, 2017).

Ključna komponenta zdravja je spolno in reproduktivno zdravje, katerega temelj je varovanje spolnih in reproduktivnih pravic žensk in moških. Spolno in reproduktivno zdravje pomeni, da so ljudje sposobni imeti zadovoljivo in varno spolno življenje, imeti otroke in se svobodno odločajo, če, kdaj in na kakšen način bodo to storili. Poleg tega morajo biti ženske in moški dobro informirani in imeti dostop do varnih, učinkovitih, cenovno dostopnih in sprejemljivih načinov načrtovanja družine po lastni izbiri ter do drugih zakonitih metod uravnavanja rodnosti ter do preprečevanja spolno prenosljivih okužb. Dober in celovit dostop do informacij v zvezi s spolnim in reproduktivnim zdravjem, ki vsebuje sistematično spolno vzgojo, je treba zagotoviti že mladim. Prav tako morajo imeti vsi dostopnost do zdravstvenih storitev za preprečevanje in zdravljenje spolno prenosljivih okužb, ženske pa pravico do ustreznih kakovostnih zdravstvenih storitev, ki zagotavljajo varno nosečnost, porod in poporodno obdobje. Pomembno je, da je reproduktivno zdravje tako žensk kot moških ustrezno naslovljeno v ocenah tveganja za varnost in zdravje pri delu, ki so obvezen del organizacijskih politik.

Neenakost pri dostopu do zdravstvenega varstva je lahko pogojena z ekonomskimi in drugimi razlogi in zato je treba naslavljati različne prikrajšane skupine, kot so migranti/migrantke, etnične manjšine, invalide/invalidke, moške, ki imajo spolne odnose z drugimi moškimi, in starejše. Zato je treba sprejeti ukrepe, ki bodo izboljšali dostop do preprečevanja bolezni, krepitve zdravja in zdravstvenih storitev ter zmanjšali neenakosti med različnimi družbenimi in starostnimi skupinami. Ukrepi morajo biti usmerjeni v spodbujanje in krepitve zdravja, predvsem zdravega življenjskega sloga ter hkrati k preprečevanju oz. zmanjševanju tveganih vedenj. Učinkoviti ukrepi morajo delovati po načelu univerzalnega proporcionalizma, kar pomeni, da naslavljajo celotno ciljno populacijo, hkrati pa so potrebni specifični, usmerjeni ukrepi, ki so prilagojeni potrebam in značilnostim ogroženih skupin.

Vidik spola je pomembna komponenta tudi pri vprašanjih na področju varnosti in zdravja pri delu. Pristop k zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu mora upoštevati tako biološke kot družbene razlike med spoloma. Zlasti razlike v delu, ki ga pretežno opravljajo moški in ženske, dejavnostih, v katerih delajo, delovnih pogojih in obravnavi, ki so je deležni v družbi, vplivajo na tveganja za varnost in zdravje pri delu ter iz njih izhajajočih nevarnosti, s katerimi se moški in ženske srečujejo na delovnem mestu. Te razlike na področju varnosti in zdravja pri delu v praksi pogosto niso prepoznane in priznane. Nanje je treba opozarjati in tako prispevati k spodbujanju kulture preventive varnosti in zdravja pri delu ter ustvarjanju kakovostnih delovnih mest za vse.

2.3.2 Stanje v Sloveniji

Čeprav je pričakovano trajanje življenja ob rojstvu nižje za moške (78,5 let, ženske 84,4 let), lahko ženske pričakujejo nekaj manj mesecev življenja v zdravju (ženske 54,6 let, moški 56,3 let) (Eurostat, 2020). Ženske najpogosteje umirajo zaradi bolezni obtočil, moški zaradi neoplazem. Zaradi raka je v letu 2017 največ moških (787) in žensk (458) umrlo zaradi raka sapnice in pljuč, pri moških sledita rak prostate (464) in rak debelega črevesa (252), pri ženskah rak dojke (433) in rak trebušne

slinavke (194) (Slora). Presejalni programi zgodnjega odkrivanja raka (ZORA, DORA, SVIT) pomembno prispevajo k zgodnejšemu odkrivanju raka in zmanjšanju števila umrlih. Odzivnost moških na sodelovanje v programu zgodnjega odkrivanja raka debelega črevesja in danke (SVIT) je skozi celotno obdobje izvajanja za približno 10 % nižja kot pri ženskah. Leta 2019 se je na sodelovanje v programu odzvalo 60,1 % moških in 70,7 % žensk. (NIJZ).

Zdrav življenjski slog je eden od ključnih dejavnikov, ki prispevajo k dobremu zdravju. Vključuje zdravo prehrano, zadostno gibanje, spanje, poleg tega pa izogibanje tveganim vedenjem kot so kajenje, prekomerno uživanje alkohola, neredno in pretirano prehranjevanje, ki vodi v debelost, stresen način življenja in druge. Moški se manj zdravo prehranjujejo kot ženske, kajti ne glede na starost redkeje redno uživajo zajtrk kot ženske, prav tako zelenjavo, pogosteje pa dodatno solijo hrano in uživajo sladke pijače. Primerno telesno aktivnost po priporočilih dosega 31 % odraslih prebivalcev Slovenije, primerjave po spolu govorijo v prid moških, čeprav pa so ženske tiste, ki pogosteje uporabljajo aktivne oblike transporta na delo ali študij. Pri moških so tvegana vedenja pogostejša. Kadi 25,2 % moških in 20,9 % žensk. Škodljiva raba alkohola je izrazito tvegano vedenje pri moških, kajti deleži čezmernega uživanja alkohola so skoraj trikrat višji kot pri ženskah, prav tako pa se moški veliko pogosteje visokotvegano opijajo kot ženske. Kopičenje nezdravih življenjskih vzorcev potencira razvoj kroničnih nenalezljivih bolezni. Moški imajo pogosteje dva ali več dejavnikov tveganja kot ženske. Ženske pogosteje občutijo stres in ga težje obvladujejo kot moški. Trendi kažejo, da se predvsem povečuje stres, povezan z odnosi in obremenitvami na delovnem mestu.

Umrljivost zaradi samomorov je bistveno višja pri moških (307) kot pri ženskah (87). Moški pogosteje kot ženske umirajo tudi zaradi nesreč, prometnih nesreč in alkoholizma (NIJZ, 2020).

Ženske pogosteje kot moški obiščejo zdravnika oziroma zdravnico in so tudi pogosteje hospitalizirane. Stopnja hospitalizacije zaradi vseh vzrokov je bila pri moških najvišja v starosti 80 let in več, pri ženskah 85 let in več, nato sledi starostna skupina 0–4 leta, najnižja pa je pri moških v starosti 20–29 let ter pri ženskah v starosti 7 - 9 let (NIJZ, 2020).

Po podatkih ZZZS na dan 1. 10. 2020 imamo v Sloveniji na primarni ravni 148,47 ginekoloških timov, povprečno število opredeljenih žensk na ginekologa oziroma ginekologinjo je 4.512, kar presega strokovni normativ. 55 % ginekoloških timov dela v zdravstvenih domovih, 27 % je koncesionarjev, približno 18 % pa v bolnišnicah.

Skupine z ranljivostmi, ki imajo številne ovire v dostopu do zdravja tako na sistemski kot individualni ravni, je identificirala tudi raziskava »Analiza ranljivosti in neenakosti v zdravju v lokalnih skupnostih«, ki jo izvedel Nacionalni inštitut za javno zdravje v 25 okoljih v Sloveniji v letih 2018–2019: starejše, ovdovele ženske in moške, kmečke ženske in priseljenke, ženske po ločitvi, ženske, ekonomsko odvisne od moža, romske ženske, starejše samske moške, moške in ženske brez obveznega ali dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja itd.

Podatki NIJZ o prijavljenih poškodbah na delovnem mestu kažejo, da se pogosteje poškodujejo moški, zlasti mladi. Leta 2019 je bilo prijavljenih 13.926 poškodb pri delu, od tega so jih 74 % doživeli moški. Med tistimi, ki so doživeli hujšo poškodbo pri delu, je bilo moških 83 %. V tem letu se je na delovnih mestih zgodilo 15 nezgod s smrtnim izidom, v vseh primerih so bili žrtve moški. Glede na starost je največ prijavljenih poškodb pri delu na 1.000 zaposlenih v starostni skupini od 15

do 19 let (57,6) in starostni skupini od 20 do 24 let (36,8). V vseh starostnih skupinah med poškodovanimi prevladujejo moški.

2.3.3 Cilji, ukrepi in kazalniki

Cilji:

1. Varovanje in krepitev zdravja ter preprečevanje bolezni in poškodb pri delu, ob upoštevanju razlik med spoloma ter specifičnih potreb ranljivih skupin
2. Zmanjšanje neenakosti v zdravju in zagotavljanje enake dostopnosti do kakovostnih in varnih zdravstvenih storitev ranljivim skupinam ženk in moških
3. Krepitev in varovanje spolnega in reproduktivnega zdravja, s posebnim poudarkom na mladostnikih in mladostnicah ter ženskah v obporodnem obdobju

CILJ 1

Varovanje in krepitev zdravja ter preprečevanje bolezni in poškodb pri delu, ob upoštevanju razlik med spoloma ter specifičnih potreb ranljivih skupin

UKREP 1

Izvajanje aktivnosti in ukrepov krepitev in varovanje zdravja ter preprečevanje bolezni s specifičnim usmerjenim pristopom k ranljivim skupinam (npr. invalidne ženske, starejše ženske, brezposelne ženske, priseljenke, Rominje, ženske iz drugih kulturnih okolij)

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ

UKREP 2

Sofinanciranje programov na področju javnega zdravja na različnih področjih (na področju prehrane in telesne dejavnosti za zdravje, preprečevanja nalezljivih bolezni s cepljenjem, obvladovanja okužbe s HIV in drugih spolno prenosljivih okužb, rabe dovoljenih in prepovedanih drog ter nekemičnih zasvojenosti, kroničnih nenalezljivih bolezni in krepitev duševnega zdravja)

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NVO, strokovne institucije

UKREP 3

Razvoj in implementacija programov krepitev zdravja in preventive za ranljive skupine v zdravstvenem (zdravstvenovzgojni centri in centri za krepitev zdravja, patronažna dejavnost) in socialnem varstvu ter v lokalnih skupnostih po modelu skupnostnega pristopa

Nosilec/sodelujoči:

MZ, MDDSZ, NIJZ, ZZZS, NVO, strokovne institucije

UKREP 4

Izvajanje programov pomoči različnim ranljivim skupinam žensk (žrtve nasilja, pripornice in obsojenke, ženske v prostituciji, ženske, odvisne od ilegalnih drog) z namenom krepitev duševnega zdravja in zagotavljanje celostnega pristopa

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, Beli obroč Slovenije; Društvo za pomoč žrtvam kaznivih dejanj, Inštitut stopinje za logoterapijo, mediacijo, izobraževanje in raziskovanje, Društvo Ključ – center za boj proti trgovini z ljudmi

UKREP 5

Izvajanje aktivnosti in ukrepov, namenjenih prepoznavanju vzrokov za neudeležbo in neodzivnost odrasle populacije, med katero prevladujejo moški, v preventivnih programih ter za izboljšanje odzivnosti pri uporabi zdravstvenih storitev in preventivnih programov

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, FDV, Univerza v Ljubljani

UKREP 6

Izboljšanje odzivnosti v Program Svit, s poudarkom na aktivnostih za izboljšanje vključevanja moških

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, NVO

UKREP 7

Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu ob upoštevanju razlik med spoloma oz. raznolikosti delavcev in delavk

Nosilec:

MDDSZ

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih varovanju in krepitevi zdravja žensk in moških

- Število sofinanciranih programov, namenjenih krepitevi javnega zdravja na različnih področjih
- Odzivnost na preventivne programe po spolu

CILJ 2

Zmanjšanje neenakosti v zdravju in zagotavljanje enake dostopnosti do kakovostnih in varnih zdravstvenih storitev ranljivim skupinam žensk in moških

UKREP 1

Izvedba raziskav in prilagojenih pristopov v presejalnih programih za raka z namenom povečanja udeležbe ranljivih skupin žensk in moških v presejalnih programih ter zmanjšanja umrljivosti zaradi rakov, ki jih s presejanjem lahko preprečimo ali odkrijemo v zgodnejšem stadiju, ko je preživetje večje

Nosilec/sodelujoči:

MZ, nosilci presejalnih programov za rake (OIL)

UKREP 2

Izobraževanje zdravstvenih delavk in delavcev za učinkovitejšo prepoznavo žensk s povečanim tveganjem (ranljivih) za težave v duševnem zdravju, nasilje v družini, zasvojenosti in usmerjanje k virom pomoči in zdravljenja v obdobju nosečnosti in po rojstvu

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, Združenje za perinatalno medicino SZD)

UKREP 3

Stopnjevana intervencija Svetovanje o dojenju za podporo ženskam in družinam s specifičnimi težavami v poporodnem obdobju.

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ

UKREP 4

Nadgrajen in prenovljen programa vzgoje za zdravje »Priprava na porod in starševstvo« z vključitvijo vsebin sodelovalnega starševstva od rojstva dalje ter podpornega partnerstva za enakopravnejše sodelovanje moških in žensk v družinskem življenju

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, MDDSZ

UKREP 5

Razvoj in implementacija ciljanih intenzivnih programov psihosocialne podpore za ranljive nosečnice in družine z dojenčkom z namenom zmanjševanja neenakosti v zdravju in preprečevanja medgeneracijskega prenosa ranljivosti

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, MDDSZ, Centri za duševno zdravje

UKREP 6

Sistemska implementacija naslavljanja ranljivosti in neenakosti v centrih za krepitev zdravja (CKZ) v zdravstvenih domovih, s sodelovanjem partnerjev v lokalni skupnosti ter s strani patronažnega varstva

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, zdravstveni domovi, Centri za krepitev zdravja, patronažno varstvo

UKREP 7

Preprečevanje okužbe s HIV in z njo povezane diskriminacije, stigmatizacije ter neenakosti, s sofinanciranjem programov preprečevanja HIV in drugih spolno prenosljivih okužb, vključno s spodbujanjem testiranja s svetovanjem in zdravljenja ter vrstniške podpore med moškimi, ki imajo spolne odnose z moškimi, opolnomočenja oseb, ki živijo s HIV, ter osveščanja splošne in strokovne javnosti

Nosilec/sodelujoči:

MZ, Komisija za AIDS, NIJZ, Klinika za infekcijske bolezni in vročinska stanja UKC Ljubljana, Inštitut za mikrobiologijo in imunologijo MF LJ, NVO

Kazalniki:

- Število Izvedenih aktivnosti, namenjenih zmanjšanju neenakosti v zdravju in zagotavljanje enake dostopnosti do kakovostnih in varnih zdravstvenih storitev ranljivim skupinam žensk in moških. Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu po spolu
- Pričakovano trajanje zdravega življenja po spolu
- Obolevnost prebivalstva po vrsti bolezni in spolu
- Obolevnost prebivalstva po vzroku in spolu
- Umrljivost prebivalstva po vzroku in spolu
- Obolevnost in umrljivost zaradi raka materničnega vratu, raka dojke in raka prostate
- Število samomorov po spolu in starosti

CILJ 3

Krepitev in varovanje spolnega in reproduktivnega zdravja, s posebnim poudarkom na mladostnikih in mladostnicah ter ženskah v obporodnem obdobju

UKREP 1

Izboljšanje dostopnosti do primarnega reproduktivnega zdravstvenega varstva s širitvijo mreže izvajalcev

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, Združenje za primarno ginekologijo SZD, ZZZS

UKREP 2

Posodobitev vsebine preventivnih programov za varovanje reproduktivnega zdravja

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, ZZZS, Združenje za primarno ginekologijo SZD, Združenje za perinatalno medicino SZD

UKREP 3

Krepitev kapacitet na nacionalni ravni za spremljanje in razvoj kazalnikov reproduktivnega zdravja

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ

UKREP 4

Razvoj smernic za »na travmo občutljive« obporodne skrbi (mdr. za ženske, žrtve spolnega nasilja in zlorab, ženske z obremenjujočimi izkušnjami v otroštvu...) in njihova implementacija v zdravstvene storitve, ki se izvajajo npr. v zdravstvenih domovih, v porodnišnicah in patronažni službi

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ

UKREP 5

Razvoj in implementacija modela mladim prijaznega reproduktivnega zdravstvenega varstva v okviru storitev primarnega reproduktivnega zdravstvenega varstva

Nosilec/sodelujoči:

MZ, NIJZ, Združenje za primarno ginekologijo SZD

UKREP 6

Razvoj in izvajanje programov ozaveščanja in informiranja mladih o spolnem in reproduktivnem zdravju in pravicah, vključno z sistematično vzgojo za zdravo spolnost in enakopravne odnose med spoloma v šolah oz. šolskem kurikulumu

Nosilca/sodelujoči:

MZ, NIJZ, MIZŠ, zdravstveni domovi, Združenja študentov medicine, NVO

UKREP 7

Stalna skrb za dostop do varnih, učinkovitih, cenovno dostopnih in sprejemljivih načinov načrtovanja družine, vključno z zagotavljanjem brezplačne kontracepcije

Nosilec/sodelujoči:

MZ, ZZZS, NIJZ

Kazalniki:

- Število posodobljenih preventivnih programov za varovanje spolnega in reproduktivnega zdravja
- Stopnja zadovoljstva in skladnost s smernicami SZO Standardi za izboljšanje kakovosti oskrbe mater in novorojenčkov v porodnišnicah (rezultati raziskave o kakovosti obporodne skrbi z vidika uporabnic in analiza podatkov iz PIS RS)
- Stopnja rodnosti
- Stopnja maternalne umrljivosti
- Stopnja perinatalne umrljivosti
- Stopnja dovoljene splavnosti po starostnih skupinah
- Število dovoljenih splavov
- Uporaba kontracepcije po vrsti kontracepcije in starosti (delež mladih žensk in moških, starih 18 do 24 let, ki so ob prvem spolnem odnosu uporabili kondom)

2.4 Preprečevanje in boj proti vsem oblikam nasilja nad ženskami

2.4.1 Vsebinski opis problematike

Nasilje nad ženskami in deklicami je kršitev temeljnih človekovih pravic in ena najbolj razširjenih oblik diskriminacije zaradi spola. Povzroča resno psihološko, fizično in ekonomsko škodo ženskam, otrokom, družinam, skupnostim in družbi kot celoti. O nasilju nad ženskami govorimo zato, ker gre za različne oblike t.i. nasilja zaradi spola, ki koreninijo v neenakih razmerjih moči med ženskami in moškimi, zaradi česar ga ženske doživljajo nesorazmerno pogosteje. Evropski inštitut za enakost spolov ocenjuje, da stroški za družbo samo zaradi tovrstnega nasilja v EU znašajo 226 milijard EUR letno. Vseeno pa velja poudariti, da govoriti o »nasilju nad ženskami« ne pomeni zanemariti tega, da tudi moški doživljajo nasilje, ki ga je treba prav tako nasloviti in resno obravnavati. Pomemben del spodbujanja kulture nenasilja v zasebni in javni sferi je tudi vzgoja

fantov in moških za nenasilje ter vključevanje moških v različne pobude, namenjene preprečevanju in boju vsem oblikam nasilja zaradi spola.

Ukrepi na evropski ravni, ki se lahko uporabljajo za odpravo nasilja nad ženskami, vključujejo direktivo EU o žrtvah (2012/29/EU) in Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter boju proti njima (Istanbulska konvencija). Direktiva EU o žrtvah, sprejeta leta 2012, določa minimalne standarde na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj v EU ter se posebej sklicuje na žrtve nasilja na osnovi spola, žrtve spolnega nasilja in žrtve nasilja v odnosu z bližnjimi. Istanbulska konvencija, ki jo je Svet Evrope sprejel leta 2011, pa je prvi pravno zavezujoč instrument v Evropi, ki celovito obravnava različne oblike nasilja nad ženskami, kot so psihično nasilje, zalezovanje, fizično nasilje, spolno nasilje in spolno nadlegovanje. V ospredje postavlja pravice žrtve, z zagotavljanjem ukrepov, kot so:

- preprečevanje nasilja, boj proti diskriminaciji, kazenskopравни ukrepi za boj proti nekaznovanju;
- zagotavljanje zaščite in pomoči žrtvam, zaščita otrok ter zaščita prosilk za azil in begunk;
- uvedba postopkov za oceno tveganja in ocenjevanjem tveganja z boljšim zbiranje podatkov, tudi s kampanjami ali programi ozaveščanja, med drugim v sodelovanju z nacionalnimi institucijami za človekove pravice in organi za enakost, civilno družbo ter nevladnimi organizacijami.

Ženske in dekleta so še vedno prepogosto izpostavljene nasilju v družini, spolnemu nadlegovanju, psihološkemu, fizičnemu in ekonomskemu nasilju, zalezovanju, spolnemu nasilju, posilstvu, pod prisilo sklenjeni zakonski zvezi, pohabljanju ženskih spolnih organov, prisilnemu splavu in prisilni sterilizaciji, spolnemu izkoriščanju in trgovini z ljudmi ter drugim oblikam nasilja, ki pomenijo grobo kršitev njihovih človekovih pravic ter dostojanstva. Ženske in deklice so še posebej ranljive v konfliktnih in izrednih razmerah, ko se nasilje, izsiljevanje, trgovina z ljudmi, izkoriščanje in številne druge oblike nasilja zaradi spola še okrepijo. Skoraj vse žrtve trgovine z ljudmi zaradi spolnega izkoriščanja v EU so ženske in deklice iz tretjih držav, ki imajo za sabo nevarno potovanje. V skladu z Istanbulsko konvencijo, ki celovito določa obveznosti pogodbenic za preprečevanje nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini, se ni mogoče sklicevati na kulturo, običaje, vero, tradicije ali tako imenovano „čast“, da bi upravičili nasilna dejanja nad ženskami.

Nasilje nad ženskami in deklicami, tudi v družini, predstavlja povsod po svetu resen in razširjen družbeni problem. V kontekstu pandemije COVID-19 smo v mnogih delih sveta pričeli porastu femicida in nasilja zaradi spola, vključno z nasiljem v družini. Krize zaradi pandemije COVID-19 naj bi bile med letoma 2020 in 2030 povod za dodatnih 13 milijonov otroških porok, ki se drugače ne bi zgodile (GAP III, 2020).

Nevladne organizacije opozarjajo, da žrtve še vedno le redko prijavijo nasilje, še posebej v negotovih razmerah, kot je pandemija. Da bi prekinili začarani krog molka in osamljenosti tistih, ki so žrtve nasilja, je treba zagotoviti, da se povzročitelji preganjajo in ustrezno obsodijo ter da so ženske in dekleta, ko si preživele nasilje, deležne ustrezne podpore in priznanja v okviru pravosodnega sistema. V večini primerov umorov žensk (femicida) so povzročitelji njihovi zakonci, nekdanji zakonci, partnerji ali nekdanji partnerji, ki se ne sprijaznijo z razpadom njihove zakonske zveze ali razmerja. Ker pri nasilju na podlagi spola žrtev pogosto pozna povzročitelja in je v številnih primerih

od njega odvisna, je prisoten tudi strah pred prijavo nasilja. Zato je ključno, da država sprejme ukrepe, s katerimi bo zagotovila, da se hujše oblike nasilja preganja po uradni dolžnosti.

Tako ženske kot moški doživljajo spolno nasilje, vendar je večina žrtev žensk in deklet. Poročilo Agencije Evropske unije za temeljne pravice (Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava, 2014) kaže na razširjenost različnih oblik nasilja, vključno s spolnim nasiljem, kljub temu da večina žensk nasilja pogosto sploh ne prijavi, poleg tega obstaja na ravni celotne EU pomanjkanje primerljivih podatkov. K boljšemu in učinkovitejšemu delu z žrtvami nasilja pomembno pripomorejo programi pomoči žrtvam ter izobraževanja in usposabljanja za policijo, centre za socialno delo, zdravstveno osebje, nevladne organizacije, pedagoški in svetovalni kader, ki se srečujejo z različnimi oblikami nasilja. Pri teh dejavnostih ima pomembno vlogo sodelovanje državnih institucij z nevladnimi organizacijami. Izvedene dejavnosti pripomorejo k izboljšanju sistemske obravnave žrtev nasilja v družini in storilcev nasilnih dejanj s posebnim poudarkom na zaščiti ranljivih družbenih skupin, hkrati pa krepijo medresorsko in interdisciplinarno sodelovanje.

Vsaka deseta ženska je izpostavljena tudi spolnemu nadlegovanju ali zalezovanju s pomočjo novih tehnologij. Dejstvo je, da je na internetu in v družbenih medijih vse več žensk in deklet žrtev nasilja na podlagi spola, zato je treba sprejeti konkretne ukrepe za obravnavanje teh novih oblik kaznivih dejanj, vključno s spolnim izsiljevanjem, novačenjem za spolne namene, voajerizmom in »maščevalno pornografijo«, ter zaščititi žrtve, ki se spopadajo s hudo travmo, ki lahko včasih privede tudi do samomora.

V zadnjem času je bilo v okviru mednarodnih organizacij (zlasti MOD) veliko pozornosti posvečene problematiki nasilja in nadlegovanja zaradi spola na delovnem mestu, saj predstavljata veliko oviro za dostojno delo, ki spoštuje integriteto, zagotavlja varnost, odgovornost in avtonomnost delavcev in delavk, poseg v dostojanstvo ter telesno in duševno celovitost ter hudo kršitev človekovih pravic. Obenem škoduje gospodarstvu in družbenemu napredku, saj se s tem spodbokopavajo temelji delovnih odnosov ter zmanjšuje storilnost.

Ženske, ki se soočajo s presečnimi in številnimi oblikami diskriminacije, kot so migrantke, begunke in prosilke za azil, invalidke, pripadnice LGBTIQ+, romske ženske ipd. so v zvezi z nasiljem še bolj ranljive in jim je treba zagotoviti polno podporo in zaščito ter uživanje njihovih temeljnih pravic. V skladu z Istanbulsko konvencijo, ki celovito določa obveznosti pogodbenic in preprečevanje nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini, se ni mogoče sklicevati na kulturo, običaje, vero, tradicije in tako imenovano »čast«, da bi upravičili nasilja dejanja nad ženskami.

2.4.2 Stanje v Sloveniji

Po podatkih vseevropske raziskave o nasilju nad ženskami, ki jo je izvedla Agencija EU za temeljne pravice - FRA (2014) je v Sloveniji žensk, ki so bile od 15. leta starosti žrtve fizičnega in/ali spolnega nasilja s strani sedanjega partnerja 5 % in bivšega partnerja 21 %. Žrtev psihičnega nasilja s strani sedanjega partnerja je 20 % in bivšega partnerja 46 %. 14 % žensk je doživelo zalezovanje, 44 % žensk pa spolno nadlegovanje. Pred starostjo 15 let je eno od oblik nasilja (fizično, spolno ali psihično) doživelo 16 % deklic (FRA, 2015). Raziskava, ki je bila leta 2019 opravljena v okviru projekta Odklikni je pokazala, da je med osnovnošolsko populacijo (7. do 9. razred) vsaj eno obliko spletnega nadlegovanja v preteklem šolskem letu doživelo 56 % učenk in 50 % učencev. Med srednješolsko

populacijo je vsaj eno obliko spletnega nadlegovanja v preteklem šolskem letu doživelo 65 % dijakinj in 55 % dijakov. Raziskava je še razkrila, da dekleta zaradi spletnega nadlegovanja pogosteje zaznavajo resne posledice (nemoč, depresija, stres, strah) ter da so fantje najpogostejši spletni nadlegovalci tako deklet kot fantov.

Glede storitev za pomoč žrtvam in njihovim svojcem imamo v Sloveniji v okviru sistema socialnega varstva vzpostavljano gosto in regionalno dobro pokrito mrežo javnih služb (socialnovarstvene storitve) ter mrežo socialnovarstvenih programov. V zadnjih letih so bili izvedeni številni ukrepi, ki prispevajo k izboljšanju celostne obravnave žrtev nasilja v družini ter projekti za širitev mreže kriznih centrov, materinskih domov in varnih hiš po Sloveniji. Število kapacitet za nastanitev žrtev nasilja se povečuje. Med vsemi programi za preprečevanje nasilja se je v letu 2020 sofinanciralo 21 nastanitvenih programov, ki uporabnikom in uporabnicam nudijo okoli 450 ležišč širom Slovenije. V ta sklop programov so vključeni programi materinskih domov (8 programov) ter 13 programov varnih hiš, zatošišč in kriznih centrov. Poleg tega je MDDSZ sofinanciralo še 12 svetovalnic za žrtve nasilja, med katerimi je bil 1 podprogram namenjen treningu socialnih veščin za povzročitelje nasilja, 1 program v preventivo pred nasiljem nad starejšimi ter 1 program telefonskega svetovanja. MDDSZ je za programe za preprečevanje nasilja v letu 2020 namenilo skupaj 3.342.550,00 EUR, kar predstavlja slabi dve tretjini (62,2%) vseh pridobljenih sredstev emenjenih programov, sredstva pa se iz leta v leto povečujejo.

Slovenija je v zadnjem desetletju naredila velik korak na področju obravnavanja in preprečevanja nasilja v družini. Ob sprejemu Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) je sprejela tudi pomembne strateške dokumente, ki podrobneje opredeljujejo ukrepe za zaščito žrtev; prav tako je sprejela podzakonske akte, ki na operativni ravni določajo postopanje različnih organov in služb v zvezi z obravnavo nasilja v družini. Poleg tega so bila pripravljena tudi različna navodila in smernice za delovanje institucij na področju boja proti nasilju v družini. Vsi ti normativni ukrepi so prispevali k izboljšanju sistemske ureditve preprečevanja in boja proti vseh oblik nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini. Leta 2015 je Slovenija ratificirala Istanbulsko konvencijo, leta 2019 pripravila prvo nacionalno poročilo o izvajanju Istanbulske konvencije, leta 2020 pa poročilo tudi uspešno zagovarjala pred neodvisnim nadzornim mehanizmom Sveta Evrope GREVIO.

Na področju boja proti trgovini z ljudmi slovenska vlada že več let sofinancira številne preventivne projekte ozaveščanja, ki jih izvajajo nevladne in humanitarne organizacije. Aktivnosti so namenjene tako splošni javnosti kot tudi ranljivim skupinam (mladostnikom, potencialnim žrtvam delovnega izkoriščanja nasilnih dejanj s posebnim poudarkom na zaščiti ranljivih družbenih skupin, hkrati pa krepijo in prisilnega dela, beguncem in migrantom, zlasti mladoletnim brez spremstva). Od leta 2018 je s pomočjo dodatnih finančnih sredstev s strani UN v projekt ozaveščanja mladostnikov o trgovini z ljudmi vključeno tudi ozaveščanje o prisilnih in dogovorjenih porokah. Pomoč žrtvam trgovine z ljudmi se izvaja v okviru projektov oskrbe žrtev trgovine z ljudmi v krizni namestitvi, ki ga sofinancira MDDSZ, in varnem prostoru, ki ga sofinancira MNZ. Projekte izvajajo nevladne in humanitarne organizacije, izbrane na javnem razpisu, ki ga ministrstvu izvedeta vsaki dve leti. Od 2019 se izvaja tudi program reintegracije žrtev trgovine z ljudmi, ki predstavlja prvi korak k njihovemu samostojnemu življenju brez nasilja, izkoriščanja in kršenja človekovih pravic. Od tega leta se izvaja tudi projekt PATS – Prepoznavanje, pomoč in zaščita žrtev trgovine z ljudmi in/ali spolnega nasilja v azilnih postopkih v Republiki Sloveniji, namenjen informiranju prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito ter zaposlenih o prisotnosti ter nevarnostih trgovine z ljudmi. Za preprečevanje

in ukrepanje v primerih spolnega nasilja in nasilja zaradi spola je bila v okviru tega projekta ustanovljena tudi posebna strokovna skupina, ki deluje po sprejetih operativnih protokolih.

2.4.3 Cilji, ukrepi in kazalniki

Cilji:

1. Krepitev medresorskega povezovanja in sodelovanja za učinkovitejšo obravnavo vseh oblik nasilja nad ženskami ter boljšo informiranost strokovne in splošne javnosti o vzrokih in posledicah nasilja v družini in nasilja nad ženskami
2. Celovita in ustrezna podpora žrtvam nasilja v družini in nasilja nad ženskami, s posebnim poudarkom na ranljivih skupinah, vključno z zagotavljanjem ustreznega pravnega varstva
3. Boljša usposobljenost stroke in ozaveščenost mladih in o spletnem nasilju z vključitvijo vidika spola
4. Zagotavljanje varnega delovnega okolja brez nasilja, spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola

CILJ 1

Krepitev medresorskega povezovanja in sodelovanja za boljšo obravnavo vseh oblik nasilja nad ženskami in boljšo informiranost strokovne in splošne javnosti o vzrokih in posledicah nasilja v družini in nasilja nad ženskami

UKREP 1

Vzpostavitev in izvajanje rednih, obveznih, sistematičnih in po potrebi tudi medresorskih izobraževanj za zaposlene na policiji, sodiščih, tožilstvih, na področju socialnega varstva, v vzgojno-izobraževalnih zavodih in zdravstvu, ki se pri svojem delu srečujejo s problematiko in žrtvami nasilja v družini in drugih oblik nasilja nad ženskami, vključno s spolnim nasiljem

Nosilci/sodelujoči:

MNZ-P, MP, CIP, MDDSZ, SCSD, CSD, MIZŠ, MZ, NVO, Socialna zbornica, vzgojno-izobraževalni zavodi

UKREP 2

Izvajanje aktivnosti, ki spodbujajo medsektorsko sodelovanje in povezovanje z namenom izboljšanja kakovosti podatkov, usklajevanja ciljev in ukrepov ter izmenjave informacij glede vseh oblik nasilja nad ženskami

Nosilci/sodelujoči:

MDDSZ, MNZ-P, MO, ostala ministrstva

Kazalnik:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih krepitvi medresorskega povezovanja in sodelovanja

CILJ 2

Celovita in ustrezna podpora žrtvam nasilja v družini in nasilja nad ženskami, s posebnim poudarkom na ranljivih skupinah žensk, vključno z zagotavljanjem ustreznega pravnega varstva.

UKREP 1

Razpršitev in okrepitev mreže socialnovarstvenih programov za pomoč žrtvam nasilja v družini in nad ženskami ter za delo z pozročitelji nasilja, ki bo omogočala enako geografsko dostopnost do programov ter bolj specializirano podporo konkretnim ciljnim skupinam z različnimi osebnimi okoliščinami, vključno s pravočasno, raznoliko in brezplačno psihosocialno pomočjo itd.

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, javni zavodi, nevladne organizacije

UKREP 2

Izboljšanja prakse celostne obravnave žrtev nasilja v družini in nasilja nad ženskami z rednim in sistematičnim spremljanjem učinkov izvajanja programov pomoči

Nosilec/sodelujoči:

MDDSZ, MZ, SCSD, CSD, MNZ- P, javni zavodi, NVO

UKREP 3

Sistematična in dosledna obravnava vseh prijavljenih dogodkov z elementi nasilja in izvajanje ukrepov za zaščito žrtev ter zoper povzročitelje nasilja

Nosilec/sodelujoči:

MNZ- P, MP, MDDSZ

UKREP 4

Zagotavljanje celovite podpore žrtvam nasilja z rednim, sistematičnim in doslednim seznanjanjem žrtev z vsemi pravicami ob prijavi kaznivih dejanj, povezovanjem žrtev z nevladnimi organizacijami v nadaljnjem postopku ter ozaveščanjem javnosti o pravicah žrtev

Nosilec/sodelujoči:

MNZ-P, MP, MDDSZ, CSD, NVO

UKREP 5

Varovanje in krepitev pravic žrtev trgovine z ljudmi v postopkih obravnave primerov spolnega nasilja in nasilja, povezanega s spolom, vključno s škodljivimi praksami

Nosilec/sodelujoči:

MNZ-P MDDSZ, Medresorska delovna skupina za trgovino z ljudmi, nevladne in humanitarne organizacije

UKREP 6

Ozaveščanje ciljnih skupin in opolnomočenje strokovnih delavcev in delavk za delo in učinkovitejše ukrepanje v primeru begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja ali zgodnjih ali prisilnih porok

Nosilec/sodelujoči:

MNZ-P, MP, CIP, MDDSZ, SCSD, UN

UKREP 7

Zaščita in podpora žrtvam spolnega nasilja in nasilja na podlagi spola v postopkih mednarodne zaščite, s posebno pozornostjo do ranljivih skupin žensk (mladoletnice, samohranilke, nosečnice, ženske, žrtve trgovine z ljudmi, mladoletnice brez spremstva itd.)

Nosilec/sodelujoči:

MNZ –P, UOIM

Kazalniki:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih celoviti in ustrezni podpori žrtvam nasilja v družini in nasilja nad ženskami
- Število programov, namenjenih izobraževanju in usposabljanju strokovnega kadra
- Statistični podatki o številu obravnavanih kaznivih dejanjih nasilja v družini po spolu
- Statistični podatki o številu obravnavanih kaznivih dejanjih z elementi nasilja po spolu
- Statistični podatki o številu obravnavanih kaznivih dejanjih zoper spolno nedotakljivost po spolu
- Število in delež sredstev, namenjenih sofinanciranju programov za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami

CILJ 3

Boljša usposobljenost stroke in ozaveščenost mladih o spletnem nasilju z vključitvijo vidika spola.

UKREP 1

Izvajanje usposabljanj za strokovne delavce in delavke o spletnem nasilju, zlasti spletnih spolnih zlorabah

Nosilec/sodelujoči:

MNZ – P, MP, CIP, MDDSZ, CSD, MIZŠ

UKREP 2

Ozaveščanje javnosti in mladih o nevarnostih in posledicah spletnega nasilja

Nosilca:

MNZ – P, MIZŠ

UKREP 3

Sodelovanje z NVO pri različnih projektih o spletnem nasilju nad mladimi

Nosilec/sodelujoči:

MNZ – P, MIZŠ

Kazalnik:

- Število izvedenih aktivnosti in izobraževanj, namenjenih usposobljenosti stroke in ozaveščenosti mladih o spletnem nasilju z vključitvijo vidika spola

CILJ 4

Zagotavljanje varnega delovnega okolja brez nasilja, spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola

UKREP 1

Sprejem strategije za izvajanje ukrepov za preprečevanje nasilja zaradi spola na delovnem mestu, spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola in boj proti njim ter ukrepov za učinkovito zaščito delavk in delavcev, ki pripadajo eni ali več ranljivim skupinam ali skupinam v ranljivem položaju

Nosilec:

MDDSZ

UKREP 2

Razvoj orodij in usposabljanja delodajalcev ter sindikatov za preprečevanje, prepoznavo in obravnavo primerov nasilja, spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola na delovnem mestu ter krepitev usposobljenosti organov nadzora ter strokovnih delavk in delavcev za varnost in zdravje pri delu

Nosilec:

MDDSZ

Kazalnika:

- Število izvedenih aktivnosti, namenjenih zagotavljanju varnega delovnega okolja brez nasilja, spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola
- Sprejem strategije za izvajanje ukrepov za preprečevanje nasilja zaradi spola na delovnem mestu, spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola in boj proti njim

2.5 Spodbujanje uravnotežene zastopanosti žensk in moških pri odločanju

2.5.1 Vsebinski opis problematike

Ženske predstavljajo več kot polovico prebivalstva in volilnega telesa ter so v povprečju bolj izobražene od moških. Kljub temu so nezadostno zastopane na položajih odločanja na vseh ravneh političnega odločanja, na vodstvenih in vodilnih položajih v gospodarstvu in v drugih organizacijah. Enaka udeležba žensk in moških pri odločanju je vprašanje družbene pravičnosti, spoštovanja človekovih pravic in tudi dobrega upravljanja, upoštevanja potreb obeh polovic prebivalstva.

Nezadostna zastopanost žensk pri odločanju je zelo obsežen in večplasten problem, ki ga je treba postaviti v širši kontekst politik, zato so EU politike usmerjene predvsem v:

- podporo sprejemu zavezujočih ciljnih deležev/kvot kot začasnih posebnih ukrepov, zlasti na področju političnega in gospodarskega odločanja;
- odpravljanje splošnih ovir, ki izhajajo iz stanja glede enakosti spolov v družbi, vključno z odpravljanjem spolne segregacije v izobraževanju in pri zaposlovanju, spodbujanjem družini prijazne politik, prizadevanji za bolj enakovredno porazdelitev skrbstvenih obveznosti med ženskami in moškimi ter boljšo usklajenost poklicnega, družinskega in zasebnega življenja na vseh področjih;
- odpravljanje netransparentnih sistemov imenovanj in napredovanja;
- boju proti stereotipnemu pojmovanju vlog žensk in moških v družbi.

V preteklih obdobjih je bilo vprašanje uravnotežene zastopanosti spolov najbolj usmerjeno na področje političnega udeleženja, saj je bila v številnih državah nizka udeležba žensk v procesih političnega odločanja velik problem. Sprejeti so bili različni ukrepi, vključno s t.i. spolnimi kvotami, ki so privedli do pomembnega izboljšanja v mnogih evropskih državah, ne pa tudi do enake udeležbe na vseh ravneh političnega odločanja – ponekod se stanje ni spremenilo.

Vprašanje večje zastopanosti žensk v gospodarskem odločanju postaja vedno bolj pomembno vprašanje v nacionalnem, evropskem in mednarodnem prostoru. Obstajajo številne ovire, s katerimi se na poti do vodstvenih položajev srečujejo visokokvalificirane ženske, ki bi jih lahko imenovali v upravne odbore družb. Ovire pri imenovanju kandidatke na mesta v upravnih odborih pogosto izhajajo iz stereotipnih vlog moških in žensk, ki prevladujejo na področju zaposlovanja in napredovanja, iz poslovne kulture, v kateri prevladujejo moški, in iz pomanjkanja preglednosti pri postopkih imenovanja v upravne odbore.

Neuravnotežena zastopanost spolov v upravnih odborih velikih družb, ki kotirajo na borzi, je Evropska komisija opredelila kot zamujeno priložnost na ravni družb, in sicer tako v smislu

njihovega upravljanja kot finančne uspešnosti. Velika podjetja v EU še naprej nesorazmerno vodijo moški, kljub velikim ekonomskim in poslovnim prednostim spolno uravnoveženih poslovnih timov ter prisotnosti kvalificiranih in nadarjenih žensk. Ker poskusi, da bi se spodbudila samoregulacija kot sredstvo za reševanje tega vprašanja, niso delovali, je Evropska komisija podprla predlog direktive o zagotavljanju uravnovežene zastopanosti spolov v upravnih odborih podjetij, ki predvideva cilj najmanj 40-odstotnega deleža nezadostno zastopanega spola med neizvršnimi člani in članicami upravnih odborov velikih gospodarskih družb, ki kotirajo na borzi. To je hkrati ena prioritet nove EU strategije o enakosti spolov.

Za izboljšanje stanja na področju uravnovežene zastopanosti žensk in moških na položajih odločanja je pomembno tudi povečanje deleža podzastopanega spola pri odločanju v izobraževalnih, znanstvenih, visokošolskih, kulturnih, medijskih, športnih, policijskih in drugih organizacijah. Na ravni EU bo prostor za izmenjavo dobrih praks nudila platforma EU za listine o raznolikosti.

2.5.2 Stanje v Sloveniji

Na predčasnih volitvah leta 2018 je bilo v Državni zbor izvoljenih 24,5 % žensk, kar je manj kot na preteklih volitvah. Nizek je delež županov in državnih svetnikov. Na volitvah leta 2018 je bilo na 211 županskih mest izvoljenih 22 žensk ali 10 %. Mestnih in občinskih svetnikov je 33,3 %, med mestnimi in občinskimi svetniki in svetnicami narodnostnih in romskih skupnosti pa je 28,6 % žensk. V Državni svet so bile leta 2017 izvoljene štiri ženske (10 %).

Zaveze za doseganje enakosti žensk in moških v družbi oziroma za uravnoveženo zastopanost žensk in moških pri oblikovanju in sprejemanju odločitev so bile leta 2019 nadgrajene tudi s spremembo ZEMŽM. Nanašajo se na povečanja deleža podzastopanega spola pri sestavi delovnih teles vlade ter organov upravljanja in nadzora oseb javnega prava ter pri imenovanju ali predlaganju predstavnic in predstavnikov samoupravne lokalne skupnosti in samoupravne narodne skupnosti v organe upravljanja in nadzora oseb javnega prava (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o enakih možnostih žensk in moških – ZEMŽM-A, Uradni list RS, št. 59/19, 2019).

V največjih podjetjih, ki kotirajo na borzi je med predsedniki in predsednicami, člani in članicami uprav ter predstavniki in predstavnice zaposlenih 27,7 % žensk, med generalnimi direktorji in direktoricami ter izvršnimi in neizvršnimi direktorji in direktoricami pa 24,6 % žensk (EIGE, 2020). S predlogom novele ZGD-1 K (ki je trenutno v fazi priprav na medresorsko usklajevanje) se določa obveznost za velike in srednje družbe, ki revidirajo letna poročila, da v opisu politike raznolikosti razkrijejo razmerje obeh spolov v organih vodenja in nadzora, ki je primerno za družbo njene velikosti, cilje, ki jih družba zasleduje in vpliv na postopke izbire članov organov vodenja in nadzora.

Tudi na mestih odločanja na področju znanosti je malo žensk. Med štirimi rektorji oziroma rektorice univerz je samo ena ženska, v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti (SAZU) pa je med člani in članicami 7,7 % žensk (EIGE, 2020). Nizek je tudi delež žensk na mestih odločanja v RTV organizacijah v javni lasti: TV, radio in tiskovne agencije, ki delujejo na nacionalni ravni.

Glede na priporočila mednarodnih organizacij je tudi v Sloveniji prepoznan pomen prevzemanja položajev odločanja in poveljniških položajev v vojaških strukturah s strani žensk ter

prevzemanja položajev odločanja in vodstvenih položajev v Slovenski policiji. V SV pripadnice prevzemajo vodstvene in poveljniške položaje po načelu zagotavljanja enakih možnosti doma in v tujini. RS je bila tako prva med državami Severnoatlantskega zavezništva in tudi širše v svetovnem merilu, ki je novembra 2018 imenovala načelnico Generalštaba Slovenske vojske. V Mednarodni organizaciji za vojaški šport (CISM) je po 60 letih te organizacije prvič prevzela vodenje ključnega direktorata na sedežu organizacije pripadnica SV za obdobje treh let (2009-2011). Prav tako je RS v svetovnem merilu kot prvo žensko obrambno in vojaško atašejko v tujino napotila leta 2014, leta 2020 v ZDA opravlja delo že druga obrambna atašejka iz sestave Slovenske vojske. V Slovenski policiji je 9 % zastopanost žensk na vodstvenih delovnih mestih, glede na skupno število vodstvenih delovnih mest. Decembra 2018 je bila imenovana prva generalna direktorica policije. Policija še ni imela napotene žensk kot policijske atašejke v tujini.

2.5.3 Cilji, ukrepi in kazalniki

Cilji:

1. Povečanje deleža žensk na vseh ravneh odločanju v politiki
2. Povečanje deleža žensk na vodstvenih in vodilnih položajih v gospodarstvu
3. Bolj uravnotežena zastopanost žensk in moških pri odločanju v izobraževalnih, znanstvenih, visokošolskih, kulturnih, medijskih, športnih, varnostnih, obrambnih in drugih organizacijah ter institucijah

CILJ 1

Povečanje deleža žensk na vseh ravneh odločanja v politiki

UKREP 1

Ustvarjanje pogojev za uravnoteženo zastopanost žensk in moških na mestih odločanja v politiki ter ozaveščanje o njenem pomenu na nacionalni in lokalni ravni

Nosilca:

MJU, MDDSZ

Kazalniki:

- Izvedene aktivnosti za povečanje deleža žensk na mestih odločanja v politiki
- Delež žensk v državnem zboru
- Delež žensk v državnem svetu
- Delež žensk v vladi
- Delež občinskih in mestnih svetnic

- Delež županj
- Delež žensk in moških pri sestavi delovnih teles vlade ter organov upravljanja in nadzora oseb javnega prava ter pri imenovanju ali predlaganju predstavnic in predstavnikov samoupravne lokalne skupnosti in samoupravne narodne skupnosti v organe upravljanja in nadzora oseb javnega prava

CILJ 2

Povečanje deleža žensk na vodstvenih in vodilnih položajih v gospodarstvu

UKREP 1

Spodbujanje napredka na področju zastopanosti manj zastopanega spola v organih vodenja in nadzora gospodarskih družb

Nosilec/sodelujoči:

MGRT, MDDSZ

UKREP 2

Spodbujanje oblikovanja politik raznolikosti v podjetjih, ki vključujejo vidik spola

Nosilec/sodelujoči:

MGRT, MDDSZ

Kazalniki:

- Izvedene aktivnosti za povečanje deleža žensk na mestih odločanja v gospodarstvu
- Delež žensk na izvršnih in neizvršnih direktorskih mestih v večjih gospodarskih družbah, ki kotirajo na borzi

CILJ 3

Bolj uravnotežena zastopanost žensk in moških pri odločanju na različnih področjih javnega življenja, zlasti v izobraževalnih, znanstvenih, visokošolskih, kulturnih, medijskih, športnih, varnostnih, obrambnih in drugih organizacijah ter institucijah

UKREP 1

Dejavnosti za spodbujanje uravnotežene zastopanosti spolov na najvišjih akademskih in raziskovalnih položajih

Nosilec/sodelujoči:

MIZŠ, Komisija za enake možnosti v znanosti

UKREP 2

Dejavnosti za spodbujanje uravnotežene zastopanosti spolov v pomembnih nacionalnih organizacijah in institucijah (kultura, šport, mediji itd.)

Nosilca/sodelujoči:

MK, MIZŠ, ostala ministrstva

UKREP 3

Spodbujanje uravnotežene zastopanosti žensk in moških pri odločanju v ministrstvih in organih v sestavi ministrstev z rednim spremljanjem položaja, izvajanjem analiz po spolu, vključevanjem ukrepov za zagotavljanje enake obravnave v delovno okolje, spodbujanjem enakih možnosti v karieri ter bolj uravnotežene zastopanosti na položajih odločanja, še posebej v tradicionalno spolno stereotipnih strukturah (vojska, policija, diplomacija)

Nosilci/sodelujoči:

MJU, MO- SV, MNZ- P, MZZ,ostala ministrstva

Kazalniki:

- Izvedene aktivnosti za povečanje deleža žensk na mestih odločanja na področjih javnega življenja
- Delež članic SAZU
- Delež žensk v nacionalnih športnih organizacijah (OKS)
- Delež žensk na vodilnih mestih v medijih
- Delež žensk na položajih odločanja in poveljniških položajih v MO in vojski
- Delež žensk na položajih odločanja ter na vodstvenih položajih v MNZ in MNZ-Policiji
- Delež žensk na položajih odločanja v diplomaciji

2.6 Spodbujanje enakosti spolov in uresničevanja pravic žensk po svetu

2.6.1 Vsebinski opis problematike

Spodbujanje enakosti spolov in krepitev vloge žensk in deklic je pomemben cilj globalne zunanje politike. Je ključnega pomena za doseganje razvoja in zagotavljanje družbene pravičnosti: položaj žensk, otrok in manjšin oz. prikrajšanih skupin v neki družbi sodi med temeljne pokazatelje njene razvitosti in demokratičnosti. Kljub mednarodnim prizadevanjem in številnim sprejetim zavezam pa je neenakost spolov še vedno globoko zasidrana v kulturnih, družbenih in političnih sistemih številnih držav in žal še vedno predstavlja del vsakdanjih izkušenj mnogih žensk po svetu.

Prizadevanja EU in mednarodnih organizacij za izboljšanje položaja žensk in deklic v svetu se osredotočajo zlasti na:

- odpravo spolne diskriminacije in kršitev njihovih pravic,
- dostop do finančnih virov,

- dostop do zaposlovanja in vključenosti v gospodarske dejavnosti,
- dostop do izobraževanja,
- dostop do osnovnih zdravstvenih storitev,
- odpravljanje nasilja zaradi spola v najhujših oblikah (pohabljanje ženskih spolovil, trgovina z ljudmi, spolno nasilje),
- odločanje,
- vključevanje žensk v izgradnjo miru in ohranjanje varnosti.

Enakost spolov in opolnomočenje žensk sta med osnovnimi cilji zunanjega delovanja EU, ki spodbujata enakost spolov in opolnomočenje žensk v svojih mednarodnih partnerstvih, političnih dialogih in dialogih o človekovih pravicah s trajnimi državami, svoji trgovinski ter sosedski in širitveni politiki, pa tudi v okviru ukrepanja v nestabilnih, konfliktnih in izrednih razmerah (EK, 2020).

Leta 2020 je minilo 25 let od sprejetja Pekinške deklaracije in izhodišč za ukrepanje ter 20 let od sprejetja Resolucije Varnostnega sveta OZN št. 1325 o ženskah, miru in varnosti. Kljub temu nobena država na svetu še ni na poti, da bi do leta 2030 dosegla enakost spolov in opolnomočenje vseh žensk in deklet. Še vedno obstajajo številne neenakosti, med drugim glede osnovnega dostopa do zdravstva, izobraževanja in delovnih mest, pa tudi v smislu razširjenega nasilja zaradi spola povsod po svetu. V mnogih okoljih se pravice žensk in deklet postavljajo pod vprašaj in pogosto niso priznane. V letu 2020 je eden od ključnih dejavnikov, ki povečujejo neenakosti in ogrožajo težko priborjeni napredek tudi pandemija COVID-19. Akcijski načrt EU napodročju zunanje politike GAP III zato poudarja, da mora biti okrevanje po krizi zaradi COVID-19 tudi priložnost za odpravo strukturnih neenakosti in gradnjo bolj vključujočih družb.

Pomemben instrument delovanja razvitih držav v mednarodni skupnosti je mednarodno razvojno sodelovanje oziroma uradna razvojna pomoč, ki jo nudijo razvite države državam v razvoju. Države donatorice v skladu z razvojnimi cilji tisočletja in drugimi mednarodnimi zavezami prispevajo določen delež BDP za enakopraven in uravnotežen svetovni razvoj. Evropska unija je tako skupaj s svojimi članicami največja globalna donatorica razvojne pomoči. Z mednarodnim razvojnim sodelovanjem in humanitarno pomočjo prispeva k bolj uravnoteženemu in pravičnemu svetovnemu razvoju ter odpravi revščine in neenakosti ter doseganju trajnostnega razvoja. Spodbuja tudi reševanje posledic humanitarnih kriz, krepitev odpornosti na krize in njihovo preprečevanje. V okviru projektov, ki imajo za osrednji cilj enakost spolov, se pričakuje, da bodo mednarodne razvojne in humanitarne aktivnosti v partnerskih državah osredotočene predvsem na ekonomske in socialne pravice žensk, vključno s pravico do izobraževanja; vključevanje žensk v procese odločanja kot del celovitega dobrega upravljanja, zagotavljanje spolnega in reproduktivnega zdravja ter pravic in preprečevanje nasilja zaradi spola.

Eno ključnih področij ukrepanja tako na globalni ravni kot v Sloveniji je tudi delovanje žensk na področju miru in varnosti. Mednarodne organizacije, OZN, NATO in EU sprejemajo resolucije, predpise in ukrepe ter pogosto opozarjajo na problem izpostavljenost žensk in deklet spolnemu nasilju v kriznih razmerah, na vojnih ter povojnih območjih in tudi v sodobnih varnostnih grožnjah, pomen enakovredne in polne udeležbe žensk v prizadevanjih za mir in varnost ter prizadevanjih za krepitev moči žensk in deklic na različnih področjih. V zvezi s tem so še posebej v ospredju prizadevanja zoper različne oblike uporabe spolnega nasilja kot orožja v vojni ali taktike bojevanja,

na primer v terorizmu in nasilnem ekstremizmu, ki zahteva jasne usmeritve o zagotovitvi zaščite žensk in deklet ter zahteve po ukrepanju v cilju preprečevanja spolnega nasilja, kaznovanja storilcev in pomoči preživelim. Evropska unija in države članice dejavno spodbujajo večje število žensk v vojaških in civilnih mirovniških operacijah, zlasti na vodilnih mestih, pozivajo tudi k imenovanju več žensk na visoke položaje, k preverjanju politike napredovanja v vojski, k poglobljenemu usposabljanju moških in žensk, vključenih v civilno delovanje na področju s spolom povezanih vidikov, glede zaščite, posebnih potreb in človekovih pravic žensk in otrok v konfliktnih situacijah itd. Za uresničevanje resolucij Varnostnega Sveta OZN 1325 in 1820 o ženskah, miru in varnosti države pogodbenice, vključno s Slovenijo, pripravljajo nacionalne akcijske načrte na nacionalni ravni, ki povezujejo različne vladne in nevladne deležnike, pomembne za uresničevanje Agende o ženskah, miru in varnosti ter vključevanje vidika spola na področja, povezana z mirom in varnostjo.

2.6.2 Stanje v Sloveniji

Slovenija je članica različnih delovnih teles EU in mednarodnih organizacij ter številnih mednarodnih skupin in pobud ustanovljenih z namenom spodbujanja enakosti spolov in sprejemanja politik na tem področju. To so Skupina na visoki ravni za integracijo načela enakosti spolov na visoki ravni (EU), Svetovalni odbor za enakost spolov (EU), Upravni odbor in Strokovni forum (Evropski inštitut za enakost spolov), Komisija za enakost spolov (Svet Evrope), Mreža OECD za enakost spolov, Globalna mreža kontaktnih točk za ženske, mir in varnost, Mednarodna mreža šampionov za enakost spolov (v New Yorku, Ženevi, na Dunaju in v Haagu), Neformalna delovna skupina EU za ženske, mir in varnost, Neformalna skupina za ženske, mir in varnost v okviru Nata, Skupina prijateljic žensk, o žensk, miru in varnosti, ki deluje v New Yorku, Odbor zavezništva za vidike spola (NATO –NCPG). Slovenija pripravlja redna poročila o zakonodajnih, sodnih, upravnih ali drugih ukrepih, ki jih je sprejela za izpolnjevanje določil Konvencije ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (CEDAW) ter o napredku Republike Slovenije, sodeluje v bilateralnih in multilateralnih pobudah ter dogodkih, ki spodbujajo enakost spolov, ter je dejavna v organih različnih mednarodnih institucij za spodbujanje enakosti spolov.

Slovenija je v mednarodni skupnosti prepoznana kot zagovornica enakosti spolov in človekovih pravic žensk. Za enakost spolov in krepitev moči žensk se Slovenija zavzema z aktivnim sodelovanjem (kot članica ali opazovalka) v številnih drugih delovnih telesih EU in mednarodnih organizacij, ki niso izključno namenjeni spodbujanju enakosti spolov in sprejemanju politik na tem področju, kot so Generalna skupščina ZN in Svet ZN za človekove pravice, Varnostni svet ZN, številne funkcionalne komisije Ekonomskega in socialnega sveta ZN, Severno Atlantski svet Nata in druga telesa Nata, Stalni svet OVSE in druge delovna telesa OVSE ter Odbor ministrskih namestnikov Sveta Evrope in drugih delovnih teles Sveta Evrope.

V letu 2018 je bilo v doseganje enakosti spolov usmerjenih 51 aktivnosti mednarodnega razvojnega sodelovanja v skupni vrednosti 3.049.669 evrov. Od tega je imelo 10 aktivnosti v skupni vrednosti 384.606 evrov enakost spolov za glavni cilj, 40 aktivnosti različnih financiranj in izvajalcev v skupni vrednosti 2.665.046 evrov pa enakost spolov za pomemben cilj. Glede na leto 2017 se je število aktivnosti za enakost spolov povečalo za 42 odstotkov, skupna vrednost pa za 99 odstotkov, delež dvostranske programske pomoči, ki vključuje vidik spola (vidik spola je vključen v načrtovanje,

izvajanje in spremljanje projekta; v okviru projekta se izvajajo aktivnosti za krepitev moči žensk in deklic), pa je znašal 24 odstotkov. Skladno s Strategijo mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči Republike Slovenije do leta 2030 naj bi se ta delež do leta 2030 povečal na 60 odstotkov.

Z izvajanjem akcijskih načrtov za uresničevanje resolucij varnostnega Sveta ZN o ženskah, miru in varnosti in vključevanjem vidika enakosti spolov v izvajanje projektnih aktivnosti Slovenija izpolnjuje zaveze v mednarodnih in regionalnih organizacijah. SV je z vključevanjem pripadnic in pripadnikov SV ter strokovnjakov - svetovalcev za vidik spola aktivna in prepoznavna v mednarodnem okolju in doma po uspešnem uresničevanju agende o ženskah, miru in varnosti. RS je na vrhu med državami Severnoatlantskega zaveznitva po odstotku in položajih pripadnic SV v napotitvah v MOM. V preteklih petnajstih letih je odstotek napoteni pripadnic znašal med 7 in 12 odstotki, v letu 2018 je napotila 9,2 % pripadnic v MOM. Slovenska policija je v mednarodne civilne misije od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2019 napotila 36 policistov in 6 policistk (14, 28 %). Delež se povečuje, vendar je potrebno redno izvajati izobraževanja in usposabljanja pripadnikov in pripadnic Slovenske vojske za osveščanje, razumevanje in ravnanje v zvezi s spolnim nasiljem v konfliktnih in kriznih razmerah ter izobraževanja v policiji o vsebinah, povezanih z agendo o ženskah, miru in varnosti.

2.6.3 Cilji, ukrepi in kazalniki

Cilji:

1. Podpora prizadevanjem za enakost spolov ter zagotavljanje uresničevanja pravic žensk in deklic na mednarodni, evropski in državni ravni.
2. Izboljšanje socialnega in ekonomskega položaja žensk in deklic v partnerskih državah in v državah v razvoju.
3. Večja vloga žensk pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti.

CILJ 1

Podpora prizadevanjem za enakost spolov ter zagotavljanje uresničevanja pravic žensk in deklic na mednarodni, evropski in državni ravni.

UKREP 1

Nadaljnje spodbujanje spoštovanja standardov enakosti spolov in krepitev moči/vloge žensk in deklic v politikah in pri oblikovanju dokumentov v mednarodni skupnosti, predvsem mednarodnih organizacijah

Nosilca/sodelujoči:

MZZ, MDDSZ, ostala ministrstva

UKREP 2

Podpora prizadevanjem za enakost spolov in krepitev moči žensk na mednarodni ravni, vključno z organizacijo dogodkov in sodelovanjem v morebitnih pobudah

Nosilca/sodelujoči:

MZZ, MDDSZ, ostala ministrstva

UKREP 3

Podpora pobudam v mednarodnih forumih na regionalni in globalni ravni, ki spodbujajo zagotavljanje enakih možnosti in enakosti med spoloma ter uravnoteženo zastopanost žensk in moških v javnem in političnem življenju (npr. HeForShe, MenEngage, She Decides, EU-UN Spotlight Initiative.)

Nosilca/sodelujoči:

MZZ, MDDSZ, ostala ministrstva

UKREP 4

Finančna podpora mednarodnim organizacijam, katerih delovanje je skladno s prednostnimi vsebinskimi področji mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči Slovenije, ki vključujejo enakost spolov

Nosilec:

MZZ

Kazalniki:

- Število aktivnosti (pobude, dogodki, finančne spodbude), namenjenih spodbujanju enakosti spolov in uresničevanju pravic žensk po svetu

CILJ 2

Izboljšanje socialnega in ekonomskega položaja žensk in deklic v partnerskih državah in v državah v razvoju

UKREP 1

Podpora izvajanju aktivnosti in projektov mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči, ki krepijo enakost spolov v partnerskih državah.

Nosilec/sodelujoči:

MZZ, izvajalci projektov mednarodnega razvojnega sodelovanja

UKREP 2

Vključevanje enakosti spolov v mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč preko promocije načela enakosti spolov na mednarodni ravni in s prispevki mednarodnim organizacijam

Nosilec/sodelujoči:

MZZ, izvajalci projektov mednarodnega razvojnega sodelovanja

Kazalniki:

- Število aktivnosti in projektov mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči, namenjenih krepitevi enakosti spolov ter vloge žensk in deklic v partnerskih državah
- Delež dvostranske programske pomoči, ki vključuje vidik spola

CILJ 3

Večja vloga žensk pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti.

UKREP 1

Večja vključenost žensk v mednarodne operacije in misije za ohranjanje ter izgradnjo miru (MOM) ter v postopke odločanja ter ukrepanja

Nosilci:

MO, MNZ -P, MZZ

UKREP 2

Ozaveščanje javnosti o pomenu udeležbe žensk na področju miru in varnosti v Sloveniji, ohranjanju uravnotežene zastopanosti spolov, ozaveščanje in usposabljanje oseb, ki sodelujejo v procesih odločanja in samih mednarodnih operacijah in misijah

Nosilci:

MO, MNZ-P, MZZ

UKREP 3

Ozaveščanje in ukrepanje za zaščito žensk in deklet pred spolnim nasiljem v kriznih razmerah in v sodobnih varnostnih grožnjah

Nosilci/sodelujoči:

MDDSZ, MZZ, MO, MNZ-P, MP, MZ

Kazalniki:

- Število aktivnosti, namenjenih krepitevi večje vloge žensk pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti
- Delež pripadnic SV v mednarodnih operacijah in misijah za ohranjanje in izgradnjo miru ter v postopkih odločanja in ukrepanja

- Delež pripadnic Policije v mednarodnih operacijah in misijah za ohranjanje in izgradnjo miru ter v postopkih odločanja in ukrepanja

4. Viri

Agencija EU za temeljne pravice (FRA). 2014. *Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava*. Dostopno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

Direktiva (EU) 2019/1158 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter razveljavitvi Direktive Sveta 2010/18/EU. Dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sl/ALL/?uri=CELEX:32019L1158>

EUROSTAT. Podatkovna baza. Dostopno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurofound. 2020. *Living, working and COVID-19*. First findings – April 2020. Dublin: Eurofound. Dostopno na: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20058en.pdf

Evropska komisija. 2020. *Unija enakosti: strategija za enakost spolov za obdobje 2020-2025*. Dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152>

Evropska komisija. 2020. *Akcijski načrt EU za enakost spolov GAP III 2021-2025*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/international-partnerships/topics/empowering-women-and-girls_sl

Evropski inštitut za enakost spolov (EIGE). 2020. *Indeks enakosti spolov 2020*. Vilnius: European institute for gender equality. Dostopno na: <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2020-digitalisation-and-future-work>

Evropski inštitut za enakost spolov. 2017. *Gender in health*. Dostopno na: <https://eige.europa.eu/publications/gender-health#downloads-wrapper>

Evropski inštitut za enakost spolov. 2017. *Gender in research*. Dostopno na: <https://eige.europa.eu/publications/gender-research>

Evropski inštitut za enakost spolov. 2017. *Spletno nasilje nad ženskami in dekleti*. Dostopno na: https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/ti_pubpdf_mh0417543sln_pdfweb_20171026164005.pdf

Evropski inštitut za enakost spolov. 2021. *Gender mainstreaming*. Spletna stran. Dostopno na: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming>

GEM 2019/2020 Global report. 2020. Dostopno na: <https://www.um.si/univerza/medijsko-sredisce/novice/Documents/gem-2019-2020-global-report-1582625393.pdf>

Kanjoo- Mrčela A., Mikić J. 2021. Vrednotenje izvajanja Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2015-2020. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Kanjoo-Mrčela A., Uhan S., Kurdija S., Mikić J., Vovk T. 2016. *Dostopnost trga dela za ženske in moške: končno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Uradni list SFRJ, MP. št. 11/81, 17.1992. Dostopno na: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/CP/Zbornik/I_CEDAW__Konvencija_o_odpravi_vseh_oblik_diskriminacije_zensk.pdf

Konvencija št. 190 o odpravi nasilja in nadlegovanja v svetu dela. Mednarodna organizacija dela. 2019. Dostopno na: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C190

Letna poročila o delu policije. *Poročilo o delu policije*, za 2018, 2019. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve - policija. Dostopno prek: <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika>

Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ). 2020. Neenakosti in ranljivosti v zdravju v Sloveniji. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/neenakosti_ranljivosti.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje. 2020. Podatkovni portal. Dostopno na: https://podatki.nijz.si/pxweb/sl/NIJZ%20podatkovni%20portal?px_language=sl&px_db=NIJZ%20podatkovni%20portal&rxid=cb9df0a3-56e1-4804-9546-0dbb6365df08

Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2017 – 2021 (NPUR). 2017. Ljubljana: Urad za narodnosti. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/UN/Dokumenti-Romi/65d892da3a/NPUR_2017_2021.pdf

Nacionalni program duševnega zdravja 2018-2028 (ReNPDZ18–28). Uradni list RS, št. 24/18. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO120>

Organizacija združenih narodov. *Agenda 2030 za trajnostni razvoj*. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf

Pekinška deklaracija. 1995. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/enake_moznosti/PekinskaDeklaracija.pdf

Periodični načrt za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za leti 2016 in 2017. 2016. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Dokumenti/Enakost-spolov/489adce54f/NPZEMZMPeriodicniNact20182019.pdf>

Periodični načrt za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za leti 2018 in 2019. 2018. Ljubljana: Ministrstvo, za delo, družino in socialne zadeve. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Dokumenti/Enakost-spolov/489adce54f/NPZEMZMPeriodicniNacrt20182019.pdf>

Poročilo o izvajanju Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za leti 2016 in 2017. 2016. Ljubljana: Ministrstvo zadelo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Dokumenti/Enakost-spolov/511ff19262/NPZEMZMPorocilo20162017.pdf>

Poročilo o izvajanju Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za leti 2018 in 2019. 2018. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na:

Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči Republike Slovenije (ReMRSHP). Uradni list RS, št. 754/17. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO117>

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 (ReNPPND0914). Uradni list RS, št. 41/09). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO29>.

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (ReNPSV13-20). Uradni list RS, št. 39/13. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP68>.

Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva 2011-2020 (ReNPVŠ11-20). Uradni list RS, št. 41/11. Dostopno prek: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO71>.

Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014-2017 (ReNPK14-17). Uradni list RS, št. 99/13). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO96>.

Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013-2022 (ReNPM13-22). Uradni list RS, št. 90/13. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93>.

Resolucija o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011-2020 (ReNPEMZM). Uradni list RS, št. 43/11. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO68>.

Resolucija o družinski politiki 2018-2028. »Vsem družinam prijazna družba« (ReDP18-28). Uradni list RS, št. 15/18. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO118>

Resolucija o nacionalnem programu za preprečevanje in zatiranje kriminalitete 2019-2023 za obdobje 2019-2023(ReNPPZK19-23). Uradni list RS, št. 43/19. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO119>.

Resolucija o nacionalnem programu varnosti in zdravja pri delu 2018-2027 (ReNPVZD18-27). Uradni list RS, št. 23/18) Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=STRA75>

Resolucija o nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015-2025 v (ReNPPTDZ). Uradni list RS, št. 58/15. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO101>.

Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016-2025 »Skupaj za družbo zdravja« (Uradni list RS, št. 25/16) (ReNPZV16–25). Uradni list RS, št. 25/16. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO102>.

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014-2018 (ReNPJP14–18). Uradni list RS, št. 62/13. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO91>.

Resolucija o nacionalnem programu za mladino (ReNPM13–22). Uradni list RS, št. 90/13. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93>.

Resolucija o nacionalnem programu kulture 2014-2017 (ReNPK14–17). Uradni list RS, št. 99/13). Dostopno prek. V <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO96>.

Robnik, S (Ur.), 2016: *Enakost spolov – (še) nedokončana zgodba: pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1991-2016*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Dokumenti/Enakost-spolov/Publikacije/0338329570/NFMPublikacijaZgodovinskiPregledSI.pdf>

Smernice za izvajanje ukrepov APZ za obdobje 2016-2020. 2016. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: <https://www.gov.si teme/aktivna-politika-zaposlovanja/>

Smernice za vključevanje vidika enakosti spolov v delo ministrstev. 2016. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Dokumenti/Enakost-spolov/6bb50055f7/EnakostSpolovKoordinatorstvoSmernice.pdf>

Strategija mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči Republike Slovenije do leta 2030. 2018. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve. Dostopno na: [http://vrs-3.vlada.si/MANDAT18/VLADNAGRADIVA.NSF/71d4985ffda5de89c12572c3003716c4/09883fea9a693619c1258360002c0efc/\\$FILE/StrategijaTekst_P.pdf](http://vrs-3.vlada.si/MANDAT18/VLADNAGRADIVA.NSF/71d4985ffda5de89c12572c3003716c4/09883fea9a693619c1258360002c0efc/$FILE/StrategijaTekst_P.pdf)

Svet Evrope. *Strategija za enakost spolov 2018-2023*. 2018. Dostopno na: <https://rm.coe.int/ge-strategy-2018-2023/1680791246>

Svet Evrope: *Preprečevanje seksizma in boj proti njemu*. 2019. Dostopno na: <https://rm.coe.int/16809a5b0e>

Statistični urad RS (SURS). 2020. Podatkovni portal SI-STAT. Dostopno na: <https://pxweb.stat.si/SiStat/si>

Strategija razvoja Slovenije 2030. 2017. Ljubljana: Služba vlade RS za razvoj in kohezijsko politiko. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf

Šauperl M., Dobrovoljc.H., Jeram J.,Gulič M. 2018. *Smernice za spolno občutljivo rabo jezika*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Dokumenti/Enakost-spolov/7ff464dfe6/EnakostSpolovSmerniceJezik.pdf>

Vlada Republike Slovenije. 2017. *Strategija dolgožive družbe*. Dostopno na : https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/Strategija_dolgozive_dr_uzbe/Strategija_dolgozive_druzbe.pdf

Vlada Republike Slovenije. 2014. *Akcijski program za invalide 2014-2021*. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Invalidi/API-2014-2021/API_2014_2021.pdf

Vlada Republike Slovenije. 2018. *Akcijski načrt Republike Slovenije za izvajanje resolucij Varnostnega sveta ZN o ženskah, miru in varnosti za obdobje 2018-2020*. Dostopno na: <https://www.lse.ac.uk/women-peace-security/assets/documents/2019/NAP/NAPSlovenia2018.pdf>

Vlada Republike Slovenije. *Akcijski načrt Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi 2019-2020*. 2020. Dostopno prek: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/medresorska-delovna-skupina-za-boj-proti-trgovini-z-ljudmi/>

Vlada Republike Slovenije. 2016. *Slovenska strategija krepite Evropskega raziskovalnega prostora 2015-2020*. 2016. Dostopno na:<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/ZNANOST/Strategije/Slovenska-strategija-krepite-Evropskega-raziskovalnega-prostora-2016-2020-ERA-Roadmap.pdf>

Vlada Republike Slovenije. 2017. *Strategija preprečevanja in obvladovanja okužbe s HIV 2017-2025*. Dostopno na: https://www.kclj.si/dokumenti/HIV_Nacionalna_strategija_2017-2025.pdf

Vlada Republike slovenije. 2019. *Strategija Vlade Republike Slovenije na področju migracij 2018-2028*. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNZ/SOJ/STR17072019.pdf>

Zakon o enakih možnostih žensk in moških. Uradni list RS, št. 59/02 in 61/07 – ZUNEO-A. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3418>.

Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima. Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 1/15. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6703>

Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVArD). Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7273&d-49683-s=3&d-49683-p=1&d-49683-o=2>